

S/3769

**AKADEMIA
OBRONY NARODOWEJ**

AON wewn. 5050/98

Leopold CIBOROWSKI

**WSCHODNI SĄSIEDZI
POLSKI**

**DIAGNOZA I PROGNOZA
POTENCJAŁÓW MILITARNYCH**

WARSZAWA

1998

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AON wewn. 5050/98

Leopold CIBOROWSKI

WSCHODNI SĄSIEDZI POLSKI

**DIAGNOZA I PROGNOZA
POTENCJAŁÓW MILITARNYCH**

WARSZAWA 1998

Spis treści

Słowo wstępne	5
POTENCJAŁ MILITARNY ROSJI	9
Prestiż armii rosyjskiej	14
Stan techniki w armii rosyjskiej	16
Rosyjska broń jądrowa	25
Rosyjska infrastruktura wojenna	33
Kierowanie potencjałem militarnym Rosji	35
Rosyjskie poglądy na przyszłą wojnę	38
Reforma rosyjskiej armii	43
Obwód Kaliningradzki	54
Rosyjska walka informacyjna	65
Wnioski	81
POTENCJAŁ MILITARNY UKRAINY	93
Ukraińskie założenia doktrynalne	95
Polityka ekonomiczno-wojskowa Ukrainy	99
Infrastruktura wojenna Ukrainy	101
Ukraiński system obronny	104
Siły Lądowe Ukrainy	111
Siły Powietrzne i Obrony Powietrznej Ukrainy	116
Siły Morskie Ukrainy	119
Ukraińskie Siły Szybkiego Reagowania	121
Ukraińskie Wojska Kosmiczne	124
Ukraińska Gwardia Narodowa	126
Ukraińskie Wojska Ochrony Pogranicza	130
Obrona Cywilna Ukrainy	132
Narodowa Służba Bezpieczeństwa Ukrainy	137
Wojska Wewnętrzne Ukrainy	138
Wnioski	141

POTENCJAŁ MILITARNY BIAŁORUSI	145
Kierowanie obronnością Białorusi	148
Siły zbrojne Białorusi	151
Siły Mobilne Białorusi	155
Siły Lądowe Białorusi	157
Siły Powietrzne Białorusi	160
Siły Obrony Powietrznej Białorusi	162
Białoruskie Wojska Ochrony Pogranicza	163
Służby Specjalne Białorusi	165
Rosyjskie wojska na Białorusi	166
Wnioski	169
 POTENCJAŁ MILITARNY LITWY	 173
Siły zbrojne Litwy	177
Siły Lądowe Litwy	178
Siły Powietrzne i Obrony Powietrznej Litwy	180
Siły Morskie Litwy	181
Litewska Ochotnicza Służba Ochrony Kraju	182
Koncepcja rozwoju litewskich sił zbrojnych	182
Wnioski	187
 Zakończenie	 191
 Bibliografia	 197

Słowo wstępne

Diagnostując i prognozując rozwój potencjałów militarnych wschodnich sąsiadów Rzeczypospolitej Polskiej nie można zapominać o konsekwencjach wynikających z najnowszej historii geopolitycznej egzystencji tego obszaru. Jeszcze do niedawna strefa ta była częścią imperium radzieckiego. Stosownie do tego modelowany był zatem kształt sił zbrojnych oraz zasady ich funkcjonowania i koncepcje użycia.

Przez wszystkie lata powojenne potęgą wojskowa była głównym argumentem roszczeń ZSRR do statusu supermocarstwa. Ponadczteromilionowa armia, posiadająca potężny arsenał strategicznej broni jądrowej, demonstrowała światu swoją siłę i upewniała go, że Związek Radziecki jest i musi być uczestnikiem wszelkich wydarzeń międzynarodowych. Mocno akcentowana obecność wojskowa w Europie Wschodniej utrzymywała dominację radziecką na tym obszarze. Siły zbrojne ZSRR były też dogodną linią transformacji wpływów komunistycznych na kraje Trzeciego Świata.

W aspekcie znaczenia wewnętrznego, wojsko było źródłem narodowej dumy i integracji

wielonarodowego i zróżnicowanego kulturowo państwa. W kraju nękanym ciągłymi problemami gospodarczymi siły zbrojne służyły poczuciu jedności i patriotyzmu. Wojsko wносиło też poważny wkład w asymilowanie się zróżnicowanego etnicznie społeczeństwa, głównie azjatyckiego, w środowisku ludności słowiańskiej. Zwolnione też było z odpowiedzialności za wewnętrzną stabilność państwa, co sprzyjało budowaniu jego pozytywnego wizerunku i autorytetu w społeczeństwie.

W przekonaniu społecznym siły zbrojne ZSRR przygotowywane były głównie do prowadzenia i wygrania wojny z Zachodem. Ideologicznie rozumiane to było jako przygotowania do decydującego starcia między przeciwstawnymi sobie systemami — komunistycznym i kapitalistycznym. Z punktu widzenia wojskowego zakładano, że wojna prowadzona będzie w skali globalnej, a Sojusz Atlantycki postrzegany był jako główne zagrożenie. W ramach tego uwzględniano też, że Chiny i Japonia mogą również dołączyć do NATO jako członkowie koalicji antyradzieckiej. Dlatego też w strukturze sił zbrojnych, ich wyposażeniu i koncepcjach użycia uwzględniono prowadzenie operacji w całym otoczeniu imperium. Wszystko to zapewniało ważną pozycję sił zbrojnych w strukturze pań-

stwa. Sprawiało, że miały one absolutne pierwszeństwo w wszechstronnym przydziale dóbr materialnych, mimo że obciążenie jednostkowe społeczeństwa wydatkami militarnymi było ogromne¹. Oznaczało to nie tylko przeznaczanie dla wojska nieproporcjonalnie wielkiej części budżetu, ale także dawanie mu absolutnego pierwszeństwa w wykorzystywaniu zasobów naturalnych i wdrażaniu najnowszych technologii². Kierownictwo wojskowe, wykorzystując swoją pozycję, dążyło permanentnie nie tylko do wyrównania, ale i przewyższenia stanu posiadania militarnego, tak w stosunku do NATO, jak i do otoczenia wschodniego. Tak dużego wysiłku nie wytrzymała w końcu gospodarka kraju. Od drugiej połowy lat osiemdziesiątych zaczęto ograniczać wydatki militarne i pozycję sił zbrojnych w strukturze państwa. Nieudane próby reformowania imperium oraz transformacje ustrojowe w krajach Europy Środkowej doprowadziły w końcu do jego rozpadu. W tym czasie armia znajdowała się już w stanie dużej zapaści moralnej, technologicznej i funkcjonalnej. Na kanwie

¹ Obciążenie materialne przypadające na statystycznego obywatela ZSRR było trzykrotnie większe niż w państwach zintegrowanych w Sojuszu Atlantyckim.

² Ocenia się, że na wydatki militarne przeznaczane było średnio 15-17% budżetu, a w niektórych latach nawet 33%.

tego stworzono zręby sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej i nowo powstałych państw podzielonego imperium radzieckiego. Przeniesione zostały zatem na nowe grunty polityczne, chociaż w zróżnicowanym zakresie, tęsknoty do dawnej wielkości i przywilejów armii radzieckiej. Przeniesione zostały też doświadczenia, styl kierowania i zasady wykorzystywania sił zbrojnych z gruntu potrzeb egzystencji imperialnej na grunt potrzeb egzystencji narodowych i do tego jeszcze funkcjonujących w diametralnie zmienionych konfiguracjach otoczenia polityczno-militarnego. To wszystko rzuca dziś cień na stan aktualny i programy reformowania sił zbrojnych, tak Federacji Rosyjskiej, jak i innych państwa powstałych z dawnego imperium, a w tym i na te, które położone są bezpośrednio za wschodnią granicą Rzeczypospolitej Polskiej.

POTENCJAŁ MILITARNY ROSJI

W roku 1992 w wielu wypowiedziach i działaniach polityków rosyjskich pojawiły się pierwsze oficjalne sformułowania, które można określić mianem retoryki neoimperialnej. Dziś w polityce rosyjskiej tendencje neoimperialne nie tylko funkcjonują jako jej wyznacznik i stymulator, ale zyskują coraz większą akceptację społeczną. W formule definiującej państwowość rosyjską mówi się, że Federacja Rosyjska nie jest państwem jak inne. Jest носителем tradycji, a nade wszystko funkcji mocarstwa Rosji carskiej i Związku Radzieckiego. Interesy Federacji Rosyjskiej nie mogą odnosić się zatem do granic ukształtowanych w grudniu 1991 roku. Tak samo państwa, które tworzyły wcześniej Związek Radziecki lub znajdowały się pod jego dominacją, nie mogą mieć takiego samego statusu jak inne kraje Europy i świata. Przez lata istniejących zależności ukształtowany został klimat, który i dziś wprowadza je w szczególne stosunki z Rosją. Ich polityka wewnętrzna, a szczególnie zagraniczna, musi ten fakt uwzględniać, co automatycznie ogranicza ich pełną suwerenność. Rosja po przeprowadzonych transformacjach ustrojowych i zmianie układu militarnego przyjęła status, który nie odpowiada ani bogatej historii i tradycji państwowej, ani realnej potędze. Wypowiedzi neoimpe-

rialne sugerują, że wcześniej czy później Rosja podniesie się ze swego upadku i odzyska wpływy, które ukształtowała jej historia³. W formalnych dokumentach Rosja uznaje prawne granice nowego podziału. W istocie pełna akceptacja nowej rzeczywistości geopolitycznej przychodzi jej z wielką trudnością. Można powiedzieć, że problem ten został zaakceptowany tylko *de iure*, natomiast *de facto* jest ciągle kwestionowany. Jeśli chodzi o postulaty polityczne związane z taką postawą, to wywodzą się one z założenia, że Rosja powinna wykorzystać swoją przewagę, głównie gospodarczą, aby nakłonić sąsiadów do działań w kierunku odtworzenia sytuacji z czasów istnienia Związku Radzieckiego jako systemu państwowego oraz reaktywowania sojuszu wojskowego w rodzaju byłego Układu Warszawskiego, jako struktury wiążącej wokół siebie kraje z jej otoczenia. Dla znacznej części społeczeństwa rosyjskiego Federacja Rosyjska, w jej dzisiejszym kształcie nie jest całą Rosją. Dlatego też akceptacja ich dzisiejszych granic oraz stosunków z nowo powstałymi państwami z byłego Związku Radzieckiego jest nie do przyjęcia. W myśl tych idei Rosja ma się stać ponownie mocarstwem światowym. W preambule konstytucji

³ G. Simon, Rubland: Hegemon in Eurosien? „Osteuropa” z. 5/94.

rosyjskiej mówi się o „wielonarodowym społeczeństwie Federacji Rosyjskiej”. Można to traktować jako sformułowanie wskazujące na ewentualność włączenia narodów nie rosyjskich i ich terytoriów do Rosji. Można więc stwierdzić, że geopolityczny kształt tego państwa nie jest dziś jeszcze zdefiniowany i zamknięty. Obszar, który jest często wymieniany przez postulujących odtworzenie imperium rosyjskiego określany jest mianem „Eurazji”. Wielu polityków uznaje, że stosowanie tego pojęcia ma wiele zalet, ponieważ jest mało precyzyjne przestrzennie (w dyskusjach politycznych używane jest najczęściej jako synonim byłego Związku Radzieckiego, ale nie tylko). Wszystko to wskazuje, że współczesną politykę Rosji i panujące tam nastroje zdominowały w znacznej mierze poglądy neoimperialne. Pretensje do wielkomocarstwowości zajmują wiele miejsca nie tylko w wypowiedziach polityków i publicystów, ale także w dokumentach doktrynalnych. Atmosfera ta znajduje również odzwierciedlenie w szeregach armii rosyjskiej, szczególnie wśród wyższej kadry oficerskiej i generalicji.

Prestiż armii rosyjskiej

Prestiż i publiczne postrzeganie wojska osiągają dziś w Rosji bardzo niskie wskaźniki. Nigdy w okresie powojennym nie zdarzyło się, aby armia miała tak niskie notowania. Od 1992 roku następuje ciągłe pogarszanie sytuacji materialnej kadry i ich rodzin. Postępująca inflacja oraz niskie zarobki kadry zawodowej, a także nieregularne wypłacanie uposażeń pogłębiają kryzys w armii. Kadra zawodowa zmuszana jest do podejmowania dodatkowej pracy — najczęściej przy rozładowywaniu wagonów lub w firmach ochroniarskich. Sytuację tę pogłębia jeszcze problem mieszkaniowy. Około 117 tysięcy rodzin nie posiada własnych kwater. Brak jakichkolwiek symptomów poprawy sytuacji materialnej oraz nie spełniane obietnice rządowe spowodowały, że coraz więcej młodych żołnierzy zawodowych, po nabyciu minimalnych uprawnień emerytalnych, odchodzi z wojska⁴. Najgorzej przedstawia się sytuacja w siłach lądowych, gdzie około 30% młodszej kadry dowódczej na własną prośbę odeszło do rezerwy.

⁴ W 1995 i 1996 roku na 147 000 zwolnionych ze służby oficerów 80% stanowili oficerowie, którzy zwolnili się na własną prośbę ze względu na trudne warunki materialne. W tej liczbie młodsza kadra, w wieku do 30 lat, stanowiła 30% zwolnionego stanu, a w przedziale 30-40 lat — 40%.

Nasila się ciągle zjawisko samowolnych oddaleń oraz samobójstw na tle pełnienia służby⁵. Brak środków finansowych, słabe wyżywienie oraz złe warunki zakwaterowania budzą wielkie niezadowolenie wśród żołnierzy i powodują wzrost przestępczości w armii⁶. Można zatem stwierdzić, że w siłach zbrojnych Federacji Rosyjskiej utrzymują się i rozwijają bardzo niekorzystne zjawiska, których podłożem są złe warunki socjalne kadry i żołnierzy. Narastające niezadowolenie stało się podstawą skrajnie negatywnych ocen dotyczących morale i stanu dyscypliny w siłach zbrojnych, zawartych w raporcie Rady ds. Polityki Zagranicznej i Obronnej Federacji Rosyjskiej. Rada ocenia, że dalsze ignorowanie trudności w siłach zbrojnych oraz brak zdecydowanych działań ze strony kierownictwa państwowego, zmierzających do poprawy warunków służby i zabezpieczenia socjalnego, mogą doprowadzić do niekontrolowanego rozwoju wydarzeń w armii, nie wyłączając przewrotu wojskowego. Prowadzone wśród kadry zawodowej ba-

⁵ W 1996 roku prokuratura wojskowa przeprowadziła 2962 dochodzenia w sprawie zaginięć żołnierzy oraz 835 spraw dotyczących samobójstw i prób samobójczych.

⁶ Straty w SZ powstałe w wyniku kradzieży mienia wyniosły w 1996 roku 36,3 miliardów rubli (6,53 miliona USD), w tym 21,5 mld rubli za artykuły żywnościowe, 7,7 mld rubli za sorty mundurowe i 7,1 mld za materiały pędne i smary.

dania socjologiczne wykazują spadek zaufania do kierownictwa sił zbrojnych, w tym także do prezydenta jako ich zwierzchnika⁷. W tej grupie znajduje się znaczna część korpusu generalskiego, w tym większość dowódców dywizji. Sprzeciw wobec degradacji sił zbrojnych w państwie przejawia się również w manifestacjach ulicznych inspirowanych przez komunistów.

Stan techniki w armii rosyjskiej

Wyposażenie techniczne armii rosyjskiej ulega systematycznemu pogarszaniu. Od 1997 roku prawie całkowicie zahamowane zostały dostawy nowej techniki dla sił zbrojnych. Brakuje środków finansowych na zakup części zamiennych i remonty bieżące. Co prawda z Kompleksu Wojskowo-Przemysłowego byłego Związku Radzieckiego Federacja Rosyjska odziedziczyła około 80% stanu, ale ze względu na zerwane więzi kooperacyjne z pozostałą jego częścią moce produkcyjne ograniczone zostały tylko do 17% wcześniejszej wydajności⁸. Negatywnie też

⁷ Negatywne opinie wyraża około 70% respondentów.

⁸ W skład Kompleksu Wojskowo-Przemysłowego byłego ZSRR wchodziło 60 000 przedsiębiorstw i instytutów naukowo-badawczych. Na jego potrzeby pracowała prawie cała nauka radziecka i wywiad naukowo-techniczny. Jeszcze w 1991 roku produ-

odbiło się na nim odprężenie międzynarodowe i transformacje ustrojowe w Europie Środkowej. Broń rosyjska, pozbawiona wsparcia ideologicznego, zaczęła przegrywać nawet na opanowanych już wcześniej rynkach zbytu. Pogłębiający się kryzys gospodarczy kraju ograniczył znacznie zamówienia państwowe⁹. Zbyt liczny stan osobowy armii spowodował konieczność przeniesienia największej części budżetu wojskowego na bieżącą konsumpcję. W następstwie tego ograniczono wydatki na badania naukowe. W budżecie obronnym spadły one z 18,1% w roku 1989 do 5,5% w roku 1994. Spowodowało to przerwanie większości projektów badawczych. Jest to tym bardziej znaczące dla funkcjonowania i rozwoju armii, że w poprzednim układzie złożoność uzbrojenia radzieckiego była ogromna. Na przykład tylko w broni raketowej i artyleryjskiej znajdują się w wojskach aż 62 podstawowe typy uzbrojenia podobnie kształtuje się sytuacja w broni pancernej i przeciwlotniczej. Brak jest pieniędzy na uruchamianie produkcji seryjnej nowych typów uzbrojenia. Generalnie kryzys w

kowano cztery razy więcej czołgów i dziewięć razy więcej armat niż w Stanach Zjednoczonych.

⁹ W 1992 roku Ministerstwo Obrony Federacji Rosyjskiej zamówiło tylko 20 nowych czołgów, a w roku 1995 tylko 2 samoloty bojowe, przy rocznym zapotrzebowaniu wynoszącym około 200 maszyn.

przemysłu zbrojeniowym jest o wiele głębszy niż w sektorze cywilnym. W porównaniu z rokiem 1991 spadek produkcji Kompleksu Wojskowo-Przemysłowego wynosi około 80% i trwa nadal. Według specjalistów rosyjskich, tak fatalny stan spowoduje, że z końcem 2005 roku stopień nowoczesności uzbrojenia armii nie przekroczy 5%¹⁰. Dlatego też w koncepcjach doskonalenia przemysłu zbrojeniowego zwraca się uwagę na pilną potrzebę znacznego ujednolicenia typów produkowanego uzbrojenia i zrezygnowania z wielu rozwiązań, których istnienie warunkowane było przewidywaniami potrzeb mobilizacyjnych na rzecz wojny powszechnej. Zwolennicy tego wypowiadają się także, że długofalowy program przeobrażania armii powinien być ściśle zintegrowany z pozostałymi elementami reformy.

Obowiązujący aktualnie program uzdrażniania przemysłu zbrojeniowego Rosji obejmuje lata 1997-2005 i jest w swych założeniach bardzo selektywny. Stawia przede wszystkim na rozwój przemysłu lotniczego. Wydaje się jednak, że założenia tego planu nie zostaną zrealizowane ze względu na piętrzące się problemy finansowe państwa. Podział niewielkich środków na pro-

¹⁰ Dziś wskaźnik nowoczesności uzbrojenia w armii rosyjskiej oceniany jest na 30% (w NATO wskaźnik ten waha się w granicach 60-70%).

dukcję wojskową pomiędzy dużą liczbę zakładów produkcyjnych i ośrodków badawczych powoduje niedoinwestowanie każdego z nich. Bez wprowadzenia nowego systemu finansowania i zarządzania Rosja utraci pozycję czołowego producenta nowoczesnego uzbrojenia i będzie miała kłopoty z wyposażeniem własnych sił w zbrojenie i sprzęt nowej generacji. Systematyczne zmniejszanie nakładów na prace badawczo-rozwojowe negatywnie wpływa na utrzymanie konkurencyjności eksportowej sektora zbrojeniowego. Dziś Rosja eksportuje uzbrojenie i sprzęt wojskowy opracowane jeszcze w byłym Związku Radzieckim¹¹. Sprzęt ten jest konkurencyjny dzięki niskiej cenie i dobrej jakości. Kupowany jest przez Chiny, Indie i Malezję. Jedyną nowością jest samolot Su-37, który obecnie jest jednak zbyt drogi dla rosyjskich sił zbrojnych. Może zdarzyć się, że samolot ten będzie sprzedawany Chinom, zanim otrzyma go rosyjska armia.

Mimo ogólnie złego dziś stanu Kompleksu Wojskowo-Przemysłowego, nie można jednak traktować go jako bezpowrotnie straconego. Wydaje się, że należy dostrzegać w nim ogromny potencjał myśli, który przy lepszej koniunktu-

¹¹ Samoloty MiG-29, czołgi T-80 i śmigłowce K-50.

rze materialnej może wyzwolić się eksplozją produkcji supernowoczesnego uzbrojenia. Na przykład palcówki naukowo-badawcze posiadają nadal nie kwestionowane osiągnięcia. Są bardzo daleko zaawansowane w pracach nad najnowszymi generacjami broni. Szczególnie odnosi się to do tak zwanej grupy „broni wiązkowych”¹², W tym zakresie ich wysiłki koncentrowane są na opracowywaniu broni: laserowej, akceleratorowej i impulsowej¹³, co po pomyślnym sfinalizowaniu programu może doprowadzić do zasadniczej zmiany obrazu pola walki i proporcji siły bojowej w układach międzynarodowych.

W ramach programu opracowywania broni laserowej są kontynuowane prace przynajmniej nad czterema rodzajami laserów dużej mocy

¹² Broń wiązkowa (Beam Weapons lub Directed Energy Weapon) to środki rażenia oparte na technice laserów dużej mocy, akceleratorów cząstek elementarnych i mikrofal dużej mocy. W jej skład wchodzi działła laserowe, akceleratorowe, plazmowe i generatory mikrofalowe dużej mocy. W zależności od rodzaju, broń ta umożliwia przeniesienie niszczącego ładunku energetycznego z prędkością światła — laserowego i mikrofalowego; bliską prędkości światła — wiązek silnie skoncentrowanych i przyspieszonych cząstek elementarnych lub szybkością sięgającą 1-3% prędkości światła — pocisków plazmowych.

¹³ Główne kierunki badań, tworzących podstawę dzisiejszych prac nad bronią wiązkową zrodziły się w byłym ZSRR tuż po zakończeniu drugiej wojny światowej. Ośrodki naukowo-badawcze ZSR jako pierwsze w świecie dokonały przełomu w dziedzinie impulsowych źródeł zasilania, stanowiących kluczowy element broni wiązkowych.

— gazowo-dynamicznym¹⁴; z wyładowaniem elektrycznym¹⁵; chemicznym¹⁶ i na swobodnych elektronach¹⁷. Programy te zostały rozpoczęte w

¹⁴ Laser gazowo-dynamiczny jest odmianą lasera gazowego. Materiałem czynnym jest dwutlenek węgla. Jego energia pochodzi z gorącej mieszaniny gazów, która powstaje w trakcie spalania paliwa właściwego w atmosferze tlenu lub tlenku azotu. Laser taki pracuje na fali 10,6μm, swobodnie przenikającej przez atmosferę ziemską, to znaczy bez większych strat energetycznych. W latach osiemdziesiątych lasery te osiągnęły moc 0,4 MW, która jest wystarczająca do zapalenia lecącego pocisku raketowego lub samolotu.

¹⁵ Laser z wyładowaniem elektrycznym jest „pompowany” energią wyładowania. Jest laserem gazowym o długości fali zależnej od rodzaju gazu stanowiącego materiał czynny. Rosjanie pracują nad laserem wykorzystującym dwutlenek węgla, dla którego długość fali wynosi 10,6μm. W oparciu o ten laser skonstruowali już działa przeciwlotnicze, których moc sięgnęła wartości 50 kW.

¹⁶ Lasery chemiczne są najbardziej przydatne w przestrzeni kosmicznej. Czerpią energię z reakcji chemicznych kombinacji wodoru i fluoru. Reakcja chemiczna dostarcza około 1 MJ energii z kilograma składników chemicznych. Ten rodzaj lasera pracuje zwykle na falach o długości 2,7 i 3,0μm lub 3,6 i 4,0μm. Prowadzone są również prace nad laserem jodowym pracującym na fali o długości 1,3μm. Promieniowanie to stosunkowo dobrze przenika przez atmosferę. Ponadto jest dwukrotnie silniej pochłaniane przez cele niż promieniowanie laserów chemicznych pracujących na wodrze i fluorze. Tym samym lasery jodowe, przy tej samej mocy wiązki co lasery wodorowo-fluorowe, przenoszą na cele dwa razy więcej energii.

¹⁷ Lasery na swobodnych elektronach opierają się w dużym stopniu na technice akceleratorów cząstek elementarnych. Wiązka rozpędzonych elektronów, przechodząc przez odpowiednio ukształtowane pole magnetyczne, promieniuje fotony energii tworząc po wzmocnieniu wiązkę laserową. Lasery tego typu są najbardziej obiecującą grupą środków postrzeganą w aspekcie możliwości konstruowania wysoce skutecznych dział laserowych. W tym zakresie Rosjanie

latach siedemdziesiątych i realizowano je z bardzo dużym przyspieszeniem w latach osiemdziesiątych. W następstwie tego, w drugiej połowie lat osiemdziesiątych były Związek Radziecki dysponował już laserami o mocy wiązki 50 MJ, przekraczającej pięciokrotnie moc potrzebną do zniszczenia każdej rakiety balistycznej. W tej dziedzinie znacznie wyprzedzili wszystkie państwa świata, w tym i Stany Zjednoczone. Dziś prace te, przy zmniejszonym tempie i nakładach materialnych, realizowane są nadal, z głównym ukierunkowaniem na opracowywanie już konkretnego uzbrojenia przeznaczenia operacyjnego i strategicznego.

W ramach opracowywania broni akceleratorowej przypuszcza się, że Rosjanie mogli dokonać znaczącego postępu. Wiadomo, że dysponują kilkoma akceleratorami cząstek elementarnych. Na początku lat osiemdziesiątych badania nad tymi środkami rażenia weszły już w fazę zastosowań wojskowych i skoncentrowane są w

uzyskali nieprawdopodobnie pomyślne wyniki. Opracowane przez nich lasery tego typu już w 1984r. Osiągały moc 50 MW (do zniszczenia obiektu kosmicznego wystarcza energia 5-10 MW). Ich zaletą jest również możliwość zmiany częstotliwości promieniowania, co ma kluczowe znaczenie dla poprawy warunków propagacji i utrudnia przeciwnikowi stosowanie skutecznej techniki filtracji ograniczającej skuteczność oddziaływania promieniowania na atakowany obiekt.

dwóch kierunkach — nad akceleracją cząstek naładowanych i nad akceleracją cząstek obojętnych. Niewykluczone jest też, że mogą być również daleko zaawansowani w pracach nad opracowywaniem akceleratora, który po umieszczeniu w przestrzeni kosmicznej mógłby czynić większe zniszczenia od broni jądrowej. Akcelerator taki, generując strumień cząstek elementarnych o wystarczająco dużej mocy, jest w stanie wymusić wygenerowanie ze struktury atomowo-molekularnej atmosfery ziemskiej bardzo silne wtórne promieniowanie, powodujące niszczenie, na dużych obszarach powierzchni Ziemi, życie biologiczne¹⁸. Daleko też zaawansowani są w pracach nad wykorzystaniem do rażenia „gorącej plazmy”. Teoretycznie wiadomo, że na przykład poddany odpowiedniej kompresji namagnetyzowany pierścień plazmy o średnicy 2,5mm przenosi energię około 10 MJ¹⁹. Biorąc pod uwagę rosyjskie osiągnięcia w dziedzinie miniaturyzacji

¹⁸ W latach osiemdziesiątych nastąpił gwałtowny wzrost liczby pracowników naukowych zajmujących się akceleracją cząstek elementarnych. Równocześnie z ogólnodostępnej literatury zniknęło pięć kluczowych zespołów naukowców pracujących w tej dziedzinie. Można więc zakładać, że rozpoczęła się wówczas realizacja wojskowego programu wykorzystania akceleratorów cząstek elementarnych.

¹⁹ Energia kinetyczna najlepszych pocisków przeciwpancernych, w momencie opuszczenia lufy, osiąga energię około 9 MJ.

impulsowych źródeł zasilania można oczekiwać, że w niedługim czasie w uzbrojeniu armii rosyjskiej mogą się pojawić pierwsze szybkostrzelne działa plazmowe.

W ramach opracowywania broni impulsowych rosyjskie placówki naukowo-badawcze mają szczególne osiągnięcia. Niedawno ujawniono, że uzyskali znaczące wyniki w skali światowej w dziedzinie konwencjonalnego generowania impulsu elektromagnetycznego wielkiej mocy. W 1992 roku rosyjskie osiągnięcia w dziedzinie impulsowych źródeł energii zaskoczyły nawet amerykańskich specjalistów wizytujących Wszechrosyjski Instytut Naukowo-Badawczy znajdujący się w okolicy Niżniego Nowgoroda. Rosjanie udowodnili, że przy użyciu aparatury o wymiarach $1,2\text{m} \times 0,8\text{m} \times 0,8\text{m}$ są w stanie przekształcać energię wybuchu w potężny impuls elektromagnetyczny. Pokazali, że przy zgniataniu odpowiedniego dysku metalowego z szybkością 20000m/s są w stanie w jednym wystrzale konwencjonalnym wygenerować niespotykaną dotychczas energię impulsu elektromagnetycznego o mocy 100 MJ (prąd o natężeniu 100 MA)²⁰.

²⁰ Amerykańskie źródła impulsowe energii elektromagnetycznej, o nieporównywalnie większych wymiarach, pozwalają na wytwarzanie impulsu energii elektromagnetycznej o mocy około 10 MJ.

W byłym ZSRR i obecnie w Federacji Rosyjskiej są prowadzone prace również w innych dziedzinach mających kluczowe znaczenie dla broni wiązkowych, takich jak: impulsowe źródła zasilania; urządzenia do gromadzenia wysokich energii; przełączniki wysokoenergetyczne; duże lustro optyczne; aparatura precyzyjnego śledzenia i technika komputerowa. Na tej podstawie można konstatować, że zasadnicze prace naukowo-badawcze nad najnowszymi generacjami broni są — chociaż w nieco zwolnionym tempie — kontynuowane. Dlatego też na potencjał militarny Federacji Rosyjskiej nie można patrzeć tylko przez pryzmat dzisiejszego chaosu i kryzysu ekonomicznego. Trzeba również dostrzegać „drzemiące” w nim moce, które przy pewnych zmianach kierunku politycznego i zwiększeniu wsparcia ekonomicznego mogą się wyzwolić z zaskakującą siłą.

Rosyjska broń jądrowa

Broń jądrowa Federacji Rosyjskiej stanowi nadal potężną siłę militarną. W jej skład wchodzi: strategiczne siły jądrowe oraz środki przeznaczenia operacyjno-taktycznego i taktycznego. Dokładne rozliczenie potencjału jądrowego Rosji

jest bardzo trudne. Ujawnianie na ten temat dane są wielce zróżnicowane, tak pod względem wartości liczbowych, jak i formy ich przedstawiania. Obecnie stosunkowo proste jest określenie strategicznych sił jądrowych. Trudniejsze jest natomiast obliczenie środków jądrowych przeznaczenia operacyjno-taktycznego i taktycznego. Co do tych ostatnich to wyrażane są nawet opinie, że taktyczna broń jądrowa byłej armii radzieckiej jakoby „rozpetzła się”. Niezależnie jednak od tego potencjał ten należy nadal oceniać jako ogromny, chociaż nie ulega wątpliwości, że w porównaniu do lat osiemdziesiątych uległ on znacznej degradacji.

Według „Military Balance” z przełomu roku 1997/98 w strategicznych siłach jądrowych Federacji Rosyjskiej znajduje się (tab. 1, 2, 3):

- ✓ 800 międzykontynentalnych rakiet balistycznych bazowania naziemnego;
- ✓ 34 atomowe okręty podwodne z 540 rakietami na pokładach²¹;
- ✓ 66 bombowców strategicznych dostosowanych do przenoszenia broni jądrowej²²;

²¹ Poza tym Rosja dysponuje 11 atomowymi okrętami podwodnymi ze 148 rakietami (SS-N-6 i SS-N-8) na pokładach — obecnie okręty te są wyłączone z użycia bojowego.

²² Ponadto 44 strategiczne bombowce Rosji znajdują się jeszcze na Ukrainie.

- ✓ 100 atomowych pocisków obrony przeciwrakietowej.

Według memorandum z 1 października 1997 roku, wymienianego w ramach realizacji układu START, na 1 lipca 1997 roku Rosjanie dysponowali 1490 strategicznymi środkami przenoszenia broni jądrowej i 6750 głowicami nuklearnymi o łącznym wagomiarze 4107 Mt.

Co się zaś tyczy broni jądrowej przeznaczenia operacyjno-taktycznego i taktycznego to rozbieżności w szacunkach ilościowych sięgają nawet wartości pięciu tysięcy — jedni oceniają, że Rosjanie posiadają ponad 4000 ładunków jądrowych, inni że ponad 5000, a jeszcze inni że około 10 000. Różnice w szacunkach wynikają przede wszystkim z tego, że trudno jest w tej chwili ustalić ile operacyjno-taktycznej i taktycznej broni jądrowej wycofano z uzbrojenia, ile zneutralizowano, a ile jeszcze jest składowane i oczekuje na likwidację. Najczęściej można spotkać dane, że:

- ✓ w siłach morskich znajduje się ponad 20 rakietowych systemów taktycznej broni jądrowej;
- ✓ w siłach powietrznych znajduje się 10 typów bomb jądrowych i 3 typy ракет taktycznych klasy „powietrze-ziemia” uzbrojonych w głowice jądrowe;

- ✓ w siłach lądowych może się znajdować około 150 wyrzutni raketowych i kilkaset egzemplarzy dział artyleryjskich dostosowanych do strzelania amunicją jądrową.

Ponadto w wyposażeniu „Specnazu” znajdują się prawdopodobnie bardzo małe ładunki jądrowe określane mianem „walizkowych bomb jądrowych”. W stosunku do nich (bomb walizkowych) istnieją też podejrzenia, że część z nich mogła nawet znaleźć się w posiadaniu grup terrorystycznych.

Bardzo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego stanowi nie tyle stan posiadania jądrowego Federacji Rosyjskiej, co aktualny stan jego utrzymywania i nadzorowania. Systemy kontroli i kierowania arsenałem jądrowym Rosji w zdecydowanej większości są przestarzałe i utrzymywane w złym stanie technicznym. O rozmiarach konsekwencji wynikających z tego świadczyć mogą fakty, że w następstwie ich awarii strategiczne siły jądrowe wielokrotnie stawiane były w stan gotowości bojowej²³. Sytuacja taka jest na tyle groźna, że może

²³ Fakty o nieuzasadnionym stawianiu strategicznych sił jądrowych Rosji w stan gotowości bojowej wymienione są w raportach CIA z września 1996 roku i z marca roku 1997. Ponadto o faktach tych wspominał w swoich wypowiedziach były minister obrony Rosji Igor Rodionow.

spowodować automatyczne uaktywnienie się żyroskopów i pokładowych systemów komputerowych, zdolnych do automatycznego przejęcia danych o celach z komputerów kontroli ognia i doprowadzić do niekontrolowanego odpalenia ładunków jądrowych. Wśród rosyjskich specjalistów wojskowych panuje nawet przekonanie, że obecny stan utrzymywania i nadzorowania strategicznego potencjału jądrowego jest tak fatalny, że w każdej chwili, nawet w ciągu kilku sekund, można bez większych trudności doprowadzić do nieautoryzowanego odpalenia rakiet jądrowych²⁴. O stanie panującego tam kryzysu i wynikającym z tego niebezpieczeństwie świadczyć mogą również fakty częstego odcinania dopływu energii elektrycznej do ważnych obiektów w miejscach stacjonowania pocisków jądrowych z powodu nieopłacania rachunków za zużytą energię oraz częste i poważne uszkodzenia systemów łączności w wyniku kradzieży jego łatwo zbywalnych elementów — najczęściej przewodów wykonanych z miedzi. Poważne zagrożenie w funkcjonowaniu strategicznych sił jądrowych

²⁴ Były minister obrony Igor Rodionow, mówiąc o fatalnym stanie armii, użył stwierdzenia: „pilot jest w stanie ukraść samolot i wykonać atak w stylu kamikadze na Kreml lub podjąć inne głupie działania”. Inny z wyższych oficerów stwierdził: „jedynie Bóg i wiele zabiegów aktualnego kierownictwa jest w stanie utrzymać kontrolę nad siłami zbrojnymi”.

stanowi system „Kazbek” przeznaczony do automatycznego ostrzegania przed napadem jądrowym i automatycznego sterowania uderzeniem odwetowym. System ten przekroczył już o połowę swój dziesięcioletni okres eksploatacyjny i nie ma w tej chwili gwarancji, że nadal będzie funkcjonował poprawnie.

Mówiąc o broni jądrowej dostrzegać też trzeba, że Federacja Rosyjska dysponuje ogromnym kompleksem przemysłu jądrowego. Faktem jest, że obecnie znajduje się on w nie najlepszym stanie, ale w dalszym ciągu zdolna jest do kontynuowania prac nad tego rodzaju środkami rażenia. Z pewną ostrożnością trzeba też patrzeć na kroki rozbrojeniowe Rosji. Na przykład w ramach podpisanego porozumienia o redukcji broni jądrowej Rosjanie mają do zlikwidowania około 17000 głowic jądrowych przeznaczenia taktycznego i około 8000 przeznaczenia strategicznego. Z głowic tych mogą odzyskać około 500-600 ton wysoko wzbogaconego uranu 235, który może być ponownie wykorzystany do produkcji broni jądrowej; takiego działania także nie można wykluczyć.

Tabela 1

STRATEGICZNE SIŁY JĄDROWE BAZOWANIA NAZIEMNEGO					
Oznaczenie		Liczba	Typ	Łącznie głowic	Uwagi
NATO	Rosyjskie				
SS-17	RS-16	1	ICBM	3/4	Rosja
SS-18	RS-20	186	ICBM	744/930/1860	Rosja i Kazachstan
SS-19	RS-18	170	ICBM	510/1020	
SS-24	RS-22	92	ICBM	920	36 na pociągach
SS-25	RS-12M	351	ICBM	351	Mobilne, z czego 18 na Białorusi
R a z e m		800	—	2528/3225/4155	—

Tabela 2

STRATEGICZNE SIŁY JĄDROWE BAZOWANIA MORSKIEGO						
Typ okrętu	Liczba okrętów	Oznaczenie rakiet		Liczba rak. na okręcie	Łącznie rakiet	Uwagi
		NATO	Rosyjskie			
TYPHOON	6	SS-N-20	RSM-52	20	120	
DELTA IV	7	SS-N-23	RSM-54	16	112	
DELTA III	13	SS-N-18	RSM-50	16	208	
DELTA II	1	SS-N-8		16	16	
DELTA I	7	SS-N-8		12	84	
R a z e m	34	—	—	—	540	

Tabela 3

STRATEGICZNE SIŁY JĄDROWE BAZOWANIA POWIETRZNEGO				
Typ samolotu	Liczba samolotów	Oznaczenie rakiet		Uwagi
		NATO	Rosyjskie	
Tu-95H6	28	AS-15 ALCM	Kh-55	+ 5 na Ukrainie
Tu-96H16	32	AS-15 ALCM	Kh-55	+ 20 na Ukrainie
Tu-160	6	AS-15 ALCM	Kh-55	+ 19 na Ukrainie
R a z e m	66	—	—	+ 44 na Ukrainie

Rosyjska infrastruktura wojenna

Infrastruktura wojenna Federacji Rosyjskiej nadal dostosowana jest do potrzeb funkcjonowania imperialnego z minionej epoki Związku Radzieckiego. Do tego dostosowane są wszelkie rozwiązania odnoszące się głównie do:

- ✓ mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych;
- ✓ rozmieszczenia i wyposażenia baz wojskowych;
- ✓ rozmieszczenia i wyposażenia centrów dowodzenia i łączności oraz lotnisk i baz morskich;
- ✓ usytuowania składów i gromadzenia rezerw strategicznych;
- ✓ usytuowania systemów umocnień obronnych;
- ✓ rozlokowania przemysłu zbrojeniowego;
- ✓ usytuowania szlaków komunikacyjnych.

Na te przedsięwzięcia były Związek Radziecki wyłożył wcześniej ogromne sumy. Dziś poza granicami Federacji Rosyjskiej znalazło się wiele ważnych dla bezpieczeństwa państwa obiektów²⁵. W następstwie tego, przede wszystkim w systemie obrony powietrznej i przeciwlotniczej,

²⁵ Na przykład: kosmodrom Bajkonur znajduje się w Kazachstanie. Radiolokacyjne centra wczesnego ostrzegania w Baraniczach i Wilejce znajdują się na Białorusi, a centrum w Skrundzie (częściowo zniszczone) usytuowane jest na terytorium Łotwy.

wytworzone zostały olbrzymie luki przestrzenne. Na zachodnim kierunku Rosjanie opuścili przygotowywane przez lata pozycje strategiczne. Ponadto głęboki kryzys ekonomiczny kraju zmusił kierownictwo wojskowe do znacznego naruszenia rezerw strategicznych. Specjaliści wojskowi ze Sztabu Generalnego sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej twierdzą, że państwa rosyjskiego nie jest obecnie stać ekonomicznie na zbudowanie nowego systemu obronnego. Coraz częściej udowadniają, że znacznie taniej byłoby powrócić na dawne pozycje. Koncepcja ta zyskuje duże poparcie w wielu środowiskach politycznych. Częściowo realizowana jest w ramach podpisywania dwustronnych i wielostronnych porozumień i umów o współpracy wojskowej w ramach Wspólnoty Niepodległych Państw. Sądząc po faktach można też przypuszczać, że kierownictwo wojskowe, w nadziei na odbudowanie dawnego *status quo*, celowo opóźnia rozwiązywanie tych problemów. Nie ma też w budżecie wojskowym odrębnej pozycji wydatków przeznaczonych na odbudowę infrastruktury wojennej. W konsekwencji tego pieniądze na te cele przyznawane są w ostatniej kolejności. Co prawda w 1995 roku Sztab Generalny opracował plan odbudowywania infrastruktury wojennej, ale jak

dotąd nie wydzielono środków na jego realizację²⁶.

Kierowanie potencjałem militarnym Rosji

Kierowanie potencjałem militarnym Federacji Rosyjskiej budzi obecnie wiele zastrzeżeń. Jest bardzo skomplikowane i rozbite. Obecnie 23 ministerstwa i urzędy dysponują własnymi siłami zbrojnymi. Charakterystyczne jest przy tym, że tylko 9 z nich ma ustawowe prawa do utrzymywania sił zbrojnych. Należą do nich:

- ✓ Resort Spraw Wewnętrznych;
- ✓ Obrona Cywilna;
- ✓ Obrona Pogranicza;
- ✓ Federalna Agencja ds. Łączności i Informacji Rządowej;
- ✓ Federalna Służba Bezpieczeństwa;
- ✓ Główny Urząd Ochrony;
- ✓ Wojska Budowlane;
- ✓ Wojska Drogowe;
- ✓ Wojska Kolejowe.

²⁶ O opracowaniu planu odbudowy infrastruktury wojennej Federacji Rosyjskiej poinformował w 1995 roku zastępca szefa Sztabu Generalnego gen. W. Barynkin. Informacje te opublikowała „Krasnaja Zwiezda” w numerze 80 z 11 kwietnia 1995 roku.

Pozostałych 14 instytucji uprawnienia te ma stworzone dekretemi prezydenckimi²⁷. Charakterystyczny jest też fakt, że każda z uprawnionych instytucji prowadzi właściwie własną politykę i generalnie wszystkie instytucje są ze sobą zantagonizowane. W sumie powoduje to degradację wysiłków obronnych państwa. Dlatego też wielu polityków rosyjskich wypowiada się za pilną potrzebą rozwiązania tego problemu. Jedni uważają, że funkcję integracyjną powinien przejąć Sztab Generalny ale pod warunkiem, że zostanie on wyłączony ze struktury Ministerstwa Obrony i wejdzie w bezpośrednie podporządkowanie prezydenta. W takiej sytuacji Ministerstwo Obrony zajęłoby się tylko zagadnieniami budżetu, uzbrojenia, współpracą z parlamentem oraz sprawami kadrowymi i socjalnymi. W gestii Sztabu Generalnego znalazłaby się natomiast problematyka bezpośredniego kierowania wojskami, szkolenia bojowego, struktur organizacyjnych, planowania strategicznego i operacyjnego, planowania i rozwijania mobilizacyjnego oraz koordynacja działań całości sił zbrojnych, w tym również i tych, które zostały powołane dekretemi prezydenckimi. Inni uważają, że pozytywne rozwiązanie tego problemu mogłoby

²⁷ Podobną informację zamieścił „Moskowskij Komsomole” nr 144 z 9 sierpnia 1995 roku.

przynieść utworzenie Rady Szefów Sztabów, w której skład, obok szefa Sztabu Generalnego i szefów sztabów rodzajów sił zbrojnych, weszliby wszyscy inni posiadający w swoich strukturach potencjał militarny. Kierownictwo Sztabu Generalnego ma jednak na ten temat inne zdanie. Uważają, że wyłączenie Sztabu Generalnego ze struktury Ministerstwa Obrony doprowadzi do jego degradacji. Sądzą, że lepiej by było aby szefa Sztabu Generalnego mianować pełnoprawnym członkiem Rady Bezpieczeństwa, a koordynacją wszystkich sił militarnych winien zająć się organ wzorowany na funkcjach byłej Rady Bezpieczeństwa ZSRR. Która z proponowanych opcji zostanie zaakceptowana, trudno jeszcze w tej chwili przewidzieć. Faktem jest tylko, że obecnie utrzymujący się system administrowania potencjałem militarnym preferuje partykularyzmy instytucjonalne i prowadzi generalnie do utrzymywania stanu dużego chaosu w systemie bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej. Stwarza też przesłanki organizacyjne do niekontrolowanego użycia części potencjału militarnego, co w sytuacji ewentualnego przewrotu może doprowadzić do trudnej do opanowania wojny domowej.

Rosyjskie poglądy na przyszłą armię

Rosyjscy eksperci wojskowi patrzą na przyszły, pożądany kształt sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej przez pryzmat ewolucji pola walki. Analizując przebieg współczesnych konfliktów zbrojnych, zwłaszcza w rejonie Zatoki Perskiej, dokonują weryfikacji poglądów na role i miejsce współczesnych środków walki w ewentualnej przyszłej wojnie. Twierdzą, że wprowadzenie do uzbrojenia bardzo skutecznych, o dużym zasięgu rażenia, prostych w obsłudze pocisków rakietowych, zdolnych do niszczenia czołgów, samolotów, śmigłowców oraz infrastruktury obronnej może spowodować zmniejszenie znaczenia czołgów, bojowych wozów piechoty i innych pojazdów opancerzonych na przyszłym polu walki. Ich zdaniem, możliwość wykorzystania broni jądrowej do opanowania terytorium przeciwnika i uzyskania korzyści ekonomicznych w przyszłej wojnie jest mało prawdopodobna. Zgromadzone dotychczas potencjały broni jądrowej i ich rozmieszczenie uniemożliwiają jej użycie bez groźby odwetu. Eksperci rosyjscy uważają jednak, że nadal jest możliwe użycie broni jądrowej, jako ostatecznego środka walki, głównie dla odparcia bezpośredniego zagrożenia państwa. Według nich przyszły konflikt zbrojny będzie się cha-

rakteryzował bardzo intensywnym wykorzystywaniem broni precyzyjnego rażenia we współdziałaniu ze środkami walki radioelektronicznej, które w zintegrowaniu z podsystemami rozpoznania i dowodzenia mogą zapewnić możliwość natychmiastowego rażenia przeciwnika na całej głębokości jego ugrupowania²⁸. Uważają, że nowoczesne środki rozpoznania elektronicznego, bazując głównie w przestrzeni kosmicznej, będą zdolne do natychmiastowego wykrycia elementów ugrupowania bojowego przeciwnika i we współdziałaniu ze zintegrowanymi systemami dowodzenia i kierowania bronią precyzyjnego rażenia — do ich zniszczenia lub obezwładnienia. Tak funkcjonujące systemy rozpoznawczo-uderzeniowe na szczeblach taktyczno-operacyjnych będą zdolne do zadawania strat porównywalnych z użyciem broni masowego rażenia. W perspektywicznych systemach rozpoznawczo-uderzeniowych kluczową rolę przyznają środkom walki elektronicznej, stosowanym do dezorganizacji systemów rozpoznania, dowodzenia i łączności przeciwnika oraz osłony wła-

²⁸ Pogląd ten nie jest nowy, gdyż Amerykanie już w koncepcji bitwy powietrzno-lądowej (The Air Land Battle -Future Concept) oraz zwalczania drugich rzutów i odwodów przeciwnika (Fallow on Forces Attack) uczynili pierwsze kroki w tym kierunku i ich słuszność sprawdzali w wojnie z Irakiem.

snych systemów dowodzenia i kierowania ogniem. Według ich oceny, walka elektroniczna może stać się decydującym czynnikiem walki o uzyskanie przewagi w powietrzu i przejęcie strategicznej inicjatywy na przyszłym polu walki. Ekspertci uważają też, że walka elektroniczna ma przed sobą wielką przyszłość. Może ona awansować z jednego z elementów zabezpieczenia działań bojowych do nowego rodzaju wojsk, który będzie decydował o zwycięstwie w przyszłej wojnie. Oceniają, że ważne miejsce będzie miało również maskowanie i działania dezinformacyjne, a główne ich zadania będą polegały na szerokim stosowaniu aktywnego przeciwdziałania rozpoznaniu i wprowadzaniu w błąd przeciwnika. Twierdzą, że charakterystyczną cechą przyszłego pola walki będzie elastyczność i duże tempo działań. Przekonują, że strona konfliktu, która będzie szybciej reagowała na zachodzące zmiany na polu walki i miała bardziej mobilne elementy ugrupowania bojowego, będzie miała większą szansę na przejęcie inicjatywy. Tak postrzegany model przyszłej wojny wymaga, według nich, zmian zarówno w teorii sztuki operacyjnej, jak również w organizacji wojsk i w budowie przyszłych systemów dowodzenia. W przyszłych działaniach bojowych oddziały od szczebla batalionu powinny być przygotowane

do prowadzenia samodzielnych działań bojowych. Biorąc pod uwagę możliwości ekonomiczne Rosji oraz przewidywany postęp naukowo-techniczny w dziedzinie rozwoju walki elektronicznej, łączności i systemów dowodzenia, eksperci wojskowi przewidują stopniowe dostosowywanie rosyjskich sił zbrojnych do ogólnoswiatowych trendów. Uważają, że na przyszłym polu walki podstawowym związkiem operacyjnym w siłach mobilnych będzie korpus o strukturze brygadowej. W wyniku likwidacji szczebla dywizyjnego zostanie uproszczony proces dowodzenia. Korpus będzie się składał z czterech lub pięciu brygad i posiadał w swoim uzbrojeniu dalekosiężną artylerię, która dotychczas występowała na szczeblu armii, oraz odpowiednie siły i środki walki elektronicznej. Sądzą, że w strukturze sił głównych (osłony) Federacji Rosyjskiej będą mogły występować również armie ogólnowojskowe sformowane z dywizji zmechanizowanych i pancernych tylko o nieco zredukowanym składzie. Przy czym, pułki (po trzy w każdej dywizji) powinny się składać z trzech batalionów o mieszanej strukturze organizacyjnej, natomiast dywizyjne oddziały wsparcia i logistyczne powinny pozostać w dotychczasowym składzie, co spowoduje zwiększenie samodzielności takiego ZT. Twierdzą, że nieuniknione zmiany w teorii

sztuki wojennej i w strukturach organizacyjnych wojsk powodowane są rewolucją techniczną w przekazywaniu informacji. Nowe systemy będą zapewniały, z jednej strony, możliwość centralnego kierowania przebiegiem operacji, a z drugiej — zdecentralizowane dowodzenie elementami ugrupowania bojowego w oddzielnych bitwach i walkach. Zdolności mobilne wojsk będą zwiększały szansę przetrwania na szczeblach taktycznych, a sprawne oraz scentralizowane dowodzenie i kierowanie będzie zwiększało prawdopodobieństwo uzyskania inicjatywy na szczeblach strategicznych. Innymi słowy, rosyjska wizja przyszłego teatru wojny uwzględnia dużą dynamikę, wysoką intensywność powietrzno-lądowych operacji prowadzonych na dużych przestrzeniach — w tym również w przestrzeni kosmicznej. Uwzględnia również zwiększoną rolę „porozrywanych” działań taktycznych oraz szczególnie ważne znaczenie walki informacyjnej²⁹.

Wprowadzenie do uzbrojenia i nasycenie w krótkim czasie sił zbrojnych Rosji w nowoczesne środki walki przerasta możliwości ekonomiczne państwa. Osiągnięcie zakładanego poziomu nowoczesności, przy uwzględnieniu do-

²⁹ „Military Review” nr 7/94.

tychczasowych nakładów budżetowych Rosji, będzie wymagało co najmniej 20-40 lat.

Reforma rosyjskiej armii

Idea koncepcji reformy sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej wyrażona została w doktrynie wojennej. Stwierdza się tam, że siły zbrojne powinny być tak zorganizowane i utrzymywane aby w każdej chwili zdolne były do natychmiastowego przegrupowywania się na dowolne kierunki zagrożenia. Zdolne też powinny być do natychmiastowego przejęcia inicjatywy, tak w działaniach obronnych jak i zaczepnych, przy dowolnych wariantach przebiegu i rozwiązywania konfliktów czy wojny. Powinny być przygotowywane do takich form działania i stosowania takich środków walki, które gwarantować będą przejmowanie inicjatywy i zwycięstwo nad przeciwnikiem. W sumie bardzo mocno podkreślana jest narodowa potrzeba ukształtowania takiego potencjału militarnego, który będzie pozwalać na ciągle utrzymywanie panowania nad przeciwnikiem. W ramach tego podkreśla się znaczenie posiadania broni jądrowej, podnoszona jest kwestia właściwie funkcjonującego rozpoznania, dowodzenia i łączności. Zapisane jest, że siły

zbrojne Federacji Rosyjskiej winny być dostosowane do skutecznego izolowania przeciwnika, elastycznego łączenia uderzeń ogniowych z wysoko manewrowym działaniem wojsk oraz precyzyjnego współdziałania w ramach wykonywanych operacji. Podkreśla się także, że bezpieczeństwo egzystencji Federacji Rosyjskiej warunkowane jest również terminowym wyposażeniem i zabezpieczaniem materiałowym sił zbrojnych w skuteczne systemy uzbrojenia i sprzęt wojskowy „w ilościach niezbędnych i wystarczających do ochrony żywotnych interesów społeczeństwa i państwa”

Urzeczywistnienie powyższych koncepcji reformy sił zbrojnych zapoczątkowało spotkanie prezydenta Jelcyna w dniu 9 czerwca 1997 roku z pierwszym wicepremierem — Czubajsem, nowym ministrem obrony — gen. Siergiejewem oraz dyrektorem Federalnej Służby Granicznej — gen. Nikołajewem. Uczestnicy spotkania przedstawili prezydentowi wstępne propozycje dotyczące zmian w organizacji, strukturze i liczebności sił lądowych FR. Zaproponowano, że zasadnicze komponenty strukturalne nowego systemu militarnego, który zdolny będzie spełniać wytyczone wymagania, powinny tworzyć cztery elementy (rys.1).

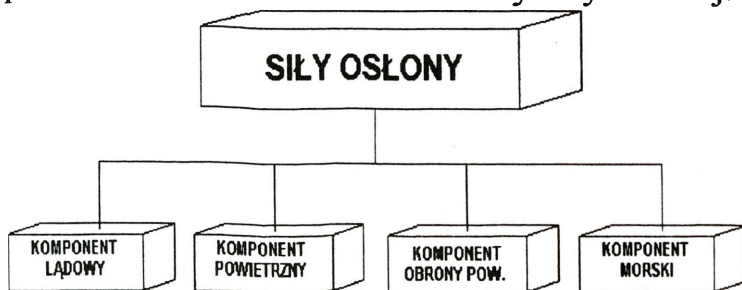
Rys. 1

Strategiczne siły jądrowe stanowiąć będą komponenty: lądowy, powietrzny, morski i obrony kosmicznej. Z różnych wypowiedzi wynika, że będą nadal głównym atrybutem i fundamentem mocarstwowości rosyjskiej. Utrzymywanie ich na odpowiednim poziomie zaliczane jest do żywotnych interesów zewnętrznej polityki rosyjskiej. Wynika to chociażby z tego, że doktryna wojenna Federacji Rosyjskiej zakłada wykonanie pierwszego uderzenia jądrowego w odpowiedzi na ograniczony nawet atak konwencjonalny.

W strukturze strategicznych sił jądrowych wiodącą rolę ma odgrywać nadal komponent lądowy. Niemniej często podkreślana jest potrzeba zwrócenia większej uwagi na doskonalenie komponentu bazowania morskiego i obrony kosmicznej. Konstatując, przypuszczać można, że

niezależnie od inicjowanych kroków rozbrojeniowych i podejmowanych wysiłków reformowania armii, broń jądrowa Rosji jeszcze długo będzie jej głównym argumentem siły i kartą przetargową w polityce zewnętrznej.

Siły osłony stanowią zgrupowania formowane z jednostek sił lądowych, sił powietrznych, obrony powietrznej i sił morskich (rys. 2). Rozmieszczone będą na obszarach odpowiedzialności poszczególnych okręgów wojskowych, a w przyszłości — na obszarach odpowiedzialności dowództw obrony terytorialnej.

Rys. 2

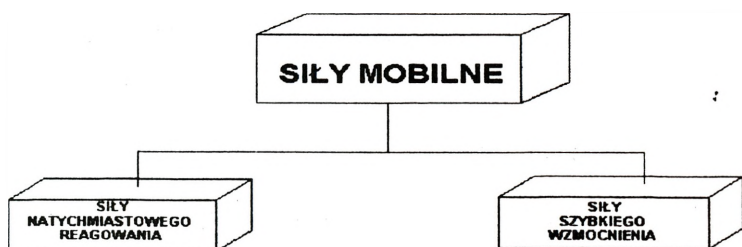
Siły te stanowią pierwszy rzut ogólnego przeznaczenia. Mają być gotowe do natychmiastowego działania w razie zagrożenia lub wojny. Ich samodzielna zdolność bojowa, w dłuższym wymiarze czasu, ma się ograniczać do uczestniczenia tylko w konfliktach lokalnych. W wypadku wojny powszechnej siły te będą stanowić

pierwszy rzut gotowy do natychmiastowego przyjęcia zasadniczego wysiłku bojowego, ale tylko na kierunkach swoich odpowiedzialności.

Siły Mobilne mają być przeznaczone do wspierania sił osłony w przypadkach eskalacji konfliktów lokalnych, w sytuacjach zagrażających integralności terytorialnej kraju, jak również do wykonywania misji pokojowych. Ma to być drugi filar siły militarnej Rosji — po strategicznych siłach jądrowych. Co do tego, we wszystkich kręgach politycznych i wojskowych panuje takie same przekonanie. Co się zaś tyczy ich organizacji to nie ma jeszcze jednoznacznych ustaleń. Obecnie istnieją trzy równoległe koncepcje:

Według koncepcji pierwszej Siły Mobilne mają liczyć 255 tysięcy w okresie pokoju, natomiast w okresie zagrożenia lub wojny mają być rozwinięte do 300 tysięcy żołnierzy. W ich skład mają wejść siły natychmiastowego reagowania i siły szybkiego wzmocnienia³⁰ (rys. 3).

³⁰ Siły szybkiego wzmocnienia nazywane są również siłami szybkiego rozwinięcia.

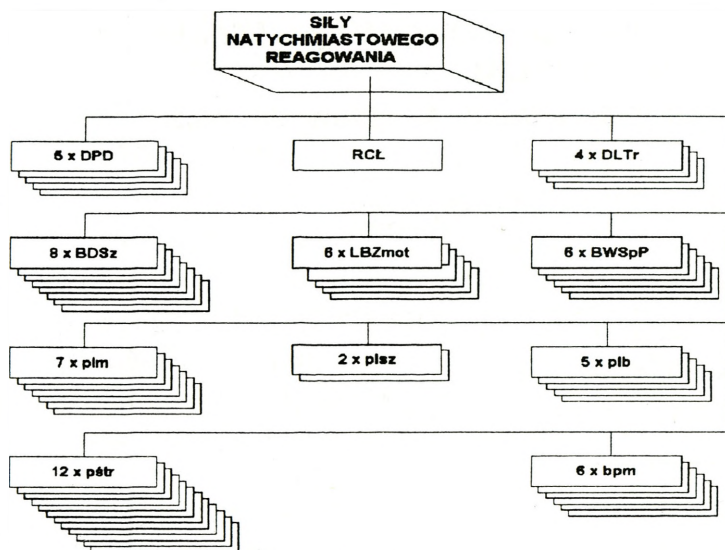

Rys. 3

Siły Natychmiastowego Reagowania mają liczyć około 120 tysięcy żołnierzy. W ich skład ma wejść (rys. 4):

- ✓ do 5-ciu dywizji powietrznodesantowych (DPD);
- ✓ do 8-miu brygad desantowo-szturmowych (BDSz);
- ✓ do 6-ciu lekkich brygad zmotoryzowanych (LBZmot);
- ✓ do 6-ciu batalionów piechoty morskiej (bpm);
- ✓ brygada wojsk specjalnego przeznaczenia (BWSpP);
- ✓ do 5-ciu pułków lotnictwa bombowego (plb);
- ✓ 2 pułki lotnictwa szturmowego (plsz);
- ✓ do 7-miu pułków lotnictwa myśliwskiego (plm);
- ✓ do 4-rech dywizji lotnictwa transportowego (DLTr);

- ✓ do 12-stu pułków śmigłowców transportowych (pśtr);
- ✓ ruchome centrum łączności (RCL).

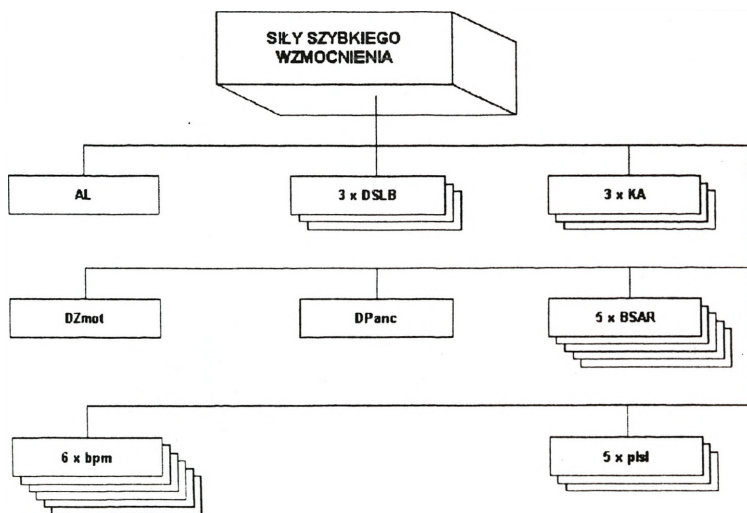

Rys. 4

Siły Szybkiego Wzmocnienia mają liczyć około 135 tysięcy żołnierzy w okresie pokoju i około 180 tysięcy w czasie zagrożenia lub wojny. W ich skład mają wejść (rys. 5):

- ✓ 3 korpusy armijne, w składzie 4-ro lub 6-cio brygadowym każdy (KA);
- ✓ dywizja zmotoryzowana (DZmot);
- ✓ dywizja pancerna (DPanc);

- ✓ 5 brygad samobieżnej artylerii rakietowej (BSAR);
- ✓ do 6-ciu batalionów piechoty morskiej (bpm);
- ✓ armia lotnicza (AL);
- ✓ 3 dywizje strategicznego lotnictwa bombowego (DSLБ);
- ✓ 3 pułki lotnictw sił lądowych (plsl).

Rys. 5

Według koncepcji drugiej zakłada się, że Siły Natychmiastowego Reagowania powinny liczyć nie 120 tysięcy, a tylko 75 tysięcy żołnierzy. Postuluje się też, aby zamiast Sił Szybkiego Wzmocnienia utworzyć w każdym okręgu wojskowym, a docelowo w dowództwach terytorial-

nych, zgrupowania sił mobilnych, które byłyby ich organicznymi elementami, to znaczy wydzielonymi kontyngentami operacyjnymi z sił osłony. Argumentuje się, że ta właśnie koncepcja jest najbardziej dostosowana do aktualnych warunków i możliwości ekonomicznych kraju, jak również i do realizacji zadań wynikających ze specyfiki systemu obronnego Federacji Rosyjskiej. Twierdzi się, że jej wdrożenie nie wymagałoby wprowadzania daleko idących zmian strukturalnych i byłoby również kontynuacją przyjętego kierunku redukcji dublujących się struktur dowódczych, przy jednoczesnym zachowaniu stanu liczebnego sił zbrojnych zredukowanego do 1,2 miliona żołnierzy.

Według koncepcji trzeciej (najnowszej) Siły Mobilne powinny liczyć około 100 tysięcy żołnierzy, a ich podstawową strukturę powinny tworzyć dwa komponenty, to jest:

- ✓ zgrupowanie wojsk centralnego podporządkowania — komponent pierwszy stanowiący odpowiednik Sił Natychmiastowego Reagowania;
- ✓ zgrupowanie wojsk podporządkowania terytorialnego — komponent drugi stanowiący odpowiednik Sił Szybkiego Wzmocnienia.

Zgrupowanie wojsk centralnego podporządkowania tworzyłyby głównie:

- ✓ związki taktyczne oraz oddziały powietrzno-desantowe i specjalnego przeznaczenia wydzielone z resortu obrony;
- ✓ związki taktyczne i oddziały wydzielone z resortu spraw wewnętrznych;
- ✓ jednostki wojskowe Federalnej Agencji Łączności Rządowej i Informacji;
- ✓ operacyjne grupy manewrowe Wojsk Ochrony Pogranicza Federalnej Służby Granicznej;
- ✓ wydzielone siły Federalnej Służby Bezpieczeństwa;
- ✓ wydzielone siły Federalnej Służby Ochrony.

Zgrupowanie wojsk terytorialnego podporządkowania mają tworzyć siły wydzielone z poszczególnych okręgów wojskowych, które zostaną uzupełnione odpowiednim lotnictwem (transportowym, śmigłowcami uderzeniowymi i wsparcia bojowego) i pozostałą techniką umożliwiającą im dużą manewrowość działania. Siły te w okresie stałej gotowości mają utrzymywać wysoki stopień zdolności bojowej.

Zgłaszane koncepcje i podejmowane kroki w kierunku tworzenia sił mobilnych są na razie jeszcze bardzo zróżnicowane i trudno dokładniej przewidzieć, w którym kierunku się potoczą.

Jedno jest wszakże pewne, że zarówno kierownictwo polityczne, jak i wojskowe komponent ten uznaje za drugi filar siły po strategicznej broni jądrowej. Sądzić zatem należy, że w niedługim czasie siły te zostaną zorganizowane i nie będzie to zależne od poprawy kondycji ekonomicznej kraju. O podejmowanych już w tym kierunku działaniach świadczą chociażby następujące fakty:

- ✓ po pierwsze — wyraźne zintensyfikowanie szkolenia w zakresie doskonalenia współdziałania pomiędzy wojskami zmechanizowanymi, pancernymi, specjalnego przeznaczenia, piechoty morskiej i marynarki wojennej;
- ✓ po drugie — przeformowywanie części dywizji ogólnowojskowych, o niepełnych stanach i skadrowanych, w brygady o wysokiej zdolności i gotowości bojowej;
- ✓ po trzecie — podnoszenie zdolności i gotowości bojowej pułków śmigłowców bojowych i transportowych;
- ✓ po czwarte — przeformowywanie części brygad powietrznodesantowych w oddziały powietrznoszurmowe i włączanie ich w struktury dywizji zmechanizowanych;

- ✓ po piąte — znaczne zintensyfikowanie szkolenia pilotów lotnictwa w wykonywaniu lotów na duże odległości bez międzylądowania;
- ✓ po szóste — odrzucenie koncepcji podporządkowania wojsk powietrznodesantowych siłom lądowym i zaniechanie redukcji ich stanów.

Obwód Kaliningradzki

W systemie militarnym Rosji specyficzną rolę odgrywa Obwód Kaliningradzki. Ta mała enklawa³¹, ze względu na swoje położenie ma bardzo duże znaczenie wojskowe. W strategii rosyjskiej spełnia jedną z głównych ról na kierunku zachodnim. Po rozpadzie byłego ZSRR i odzyskaniu niepodległości przez Litwę, Łotwę i Estonię stała się najbardziej wysuniętym na zachód punktem strategicznym Federacji Rosyjskiej. Jej usytuowanie geograficzne stwarza warunki do stacjonowania wszystkich rodzajów sił

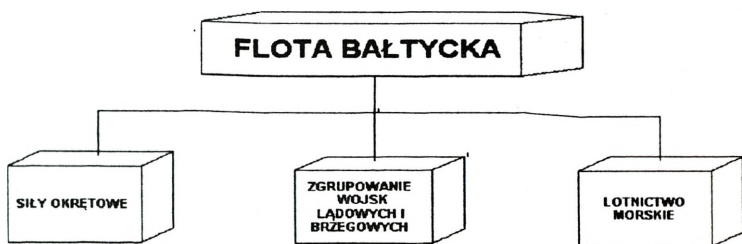
³¹ Terytorium Obwodu Kaliningradzkiego zajmuje powierzchnie 15125 km². Zamieszkuje go około miliona mieszkańców. W skład obwodu wchodzi 13 rejonów administracyjnych i 9 miast wydzielonych. Na jego powierzchni znajdują się 22 miasta i 96 osad. Największymi ośrodkami miejskimi są: Kaliningrad (400 tysięcy mieszkańców), Sowieck (43,5 tysięcy mieszkańców), Czerniachowsk (41,7 tysięcy mieszkańców) i Gusiew (28 tysięcy mieszkańców).

zbrojnych i prowadzenia połączonych operacji wojskowych. Obecność sił zbrojnych na terytorium Obwodu Kaliningradzkiego zapewnia Rosji kontrolowanie akwenu Morza Bałtyckiego i silne oddziaływanie na sąsiadujące z nim państwa. Na jego obszarze znajdują się jedyne niezamarzające porty bałtyckie. Wyposażenie i infrastruktura brzegowa stwarza możliwości przyjmowania i obsługi bojowej okrętów wszystkich klas operujących w basenie bałtyckim. Ponadto znajdują się tam trzy stocznie budujące okręty nawodne i remontujące większość nawodnych jednostek pływających. Istotne znaczenie operacyjne odgrywa również rozbudowana sieć lotniskowa oraz wewnętrzne połączenia kolejowe i drogowe. Stwarza to warunki do sprawnego przerzucania wojsk, uzbrojenia i sprzętu oraz środków zabezpieczenia materiałowo-technicznego. Według Rosjan Obwód Kaliningradzki spełnia trzy podstawowe funkcje:

- ✓ gwarantuje utrzymywanie przewagi militarnej w tym rejonie;
- ✓ zapewnia wojskowo-polityczne oddziaływanie na sąsiadujące z nim państwa;
- ✓ zapewnia Rosji nie zakłócaný dostęp do Morza Bałtyckiego w sferze wojskowej i cywilnej.

W Obwodzie Kaliningradzkim stacjonuje około 52 tysięcy wojsk. Potencjał ten zgromadzony jest w Flocie Bałtyckiej, w jednostkach zabezpieczenia materiałowo-technicznego i w Kaliningradzkiej Grupie Wojsk Ochrony Pogranicza.

Flotę Bałtycką tworzą siły okrętowe, zgromadzenie wojsk lądowych i brzegowych oraz lotnictwo morskie (rys. 6).

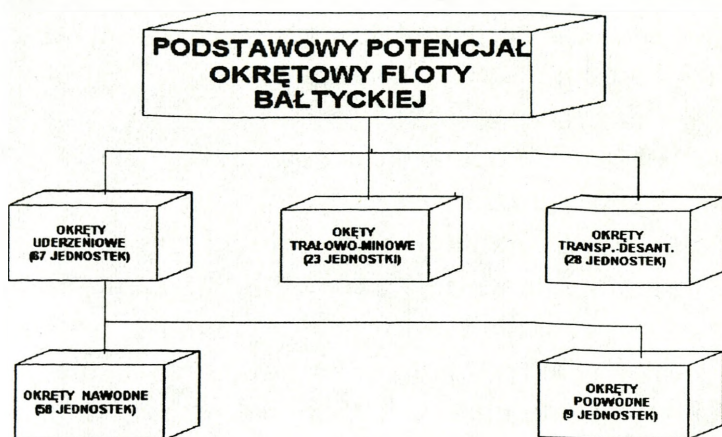

Rys. 6

Siły okrętowe — ich podstawowy potencjał tworzą jednostki:

- ✓ uderzeniowe (nawodne i podwodne);
- ✓ trałowo-minowe;
- ✓ transportowo-desantowe.

Ocenia się, że w Obwodzie Kaliningradzkim znajduje się około 120 okrętów bojowych (rys.7).

Rys. 7

Ocenia się, że w ogólnej klasyfikacji potencjał militarny Floty Bałtyckiej Federacji Rosyjskiej jest największy w rejonie tego akwenu morskiego.

W grupie okrętów uderzeniowych:

- ✓ 2 krążowniki;
- ✓ 4 niszczyciele rakietowe;
- ✓ 32 fregaty;
- ✓ 11 kutrów rakietowych;
- ✓ 9 ścigaczy;
- ✓ 9 dużych torpedowych okrętów podwodnych o napędzie klasycznym.

W grupie okrętów trałowo-minowych:

- ✓ 5 trałowców średnich;
- ✓ 18 trałowców małych.

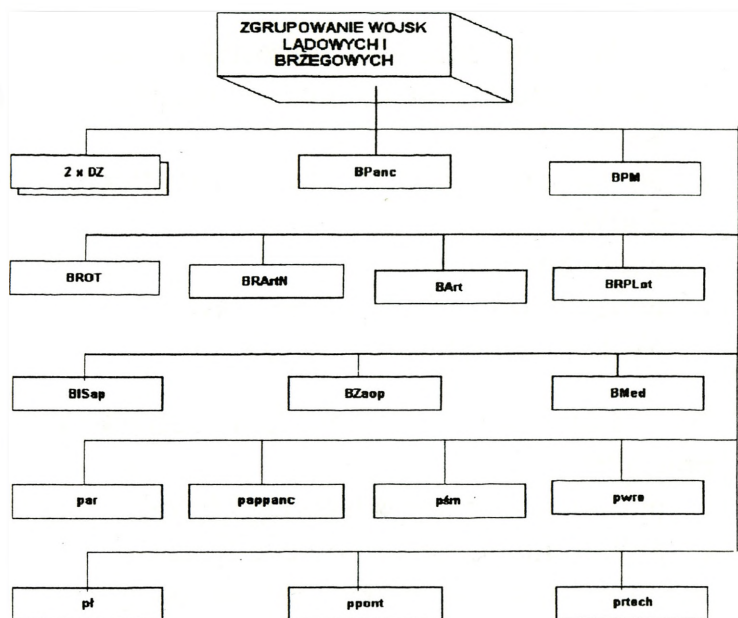
W grupie okrętów desantowych:

- ✓ 4 duże okręty desantowe;
- ✓ 4 średnie okręty desantowe;
- ✓ 8 dużych poduszkowców;
- ✓ 10 małych poduszkowców;
- ✓ 2 kutry desantowe.

W obwodzie Kaliningradzkim znajduje się baza morska w Bałtijsku i punkt bazowania w Kaliningradzie. Ich obecna pojemność pozwala na bazowanie około 160 średnich i małych okrętów wojennych. Sądzić należy, że w przyszłości możliwości te mogą być zwiększone, ponieważ prowadzone są prace nad rozbudową wybrzeży w Bałtijsku i Primorsku.

Zgrupowanie wojsk lądowych i brzegowych tworzą siły byłej 11 armii wojsk radzieckich. W ich skład wchodzi (rys. 8):

- ✓ 2 dywizje zmechanizowane;
- ✓ brygada pancerna;
- ✓ brygada piechoty morskiej
- ✓ brygada rakiet operacyjno-taktycznych;
- ✓ brygada artylerii;
- ✓ brygada rakietowa artylerii nadbrzeżnej;
- ✓ brygada rakiet przeciwlotniczych;
- ✓ brygada inżynieryjno-saperska;
- ✓ brygada zaopatrzenia;
- ✓ brygada medyczna;

Rys. 8

- ✓ pułk artylerii rakietowej;
- ✓ pułk artylerii przeciwpancernej;
- ✓ pułk łączności;
- ✓ pułk walki radioelektronicznej;
- ✓ pułk pontonowy;
- ✓ pułk radiotechniczny;

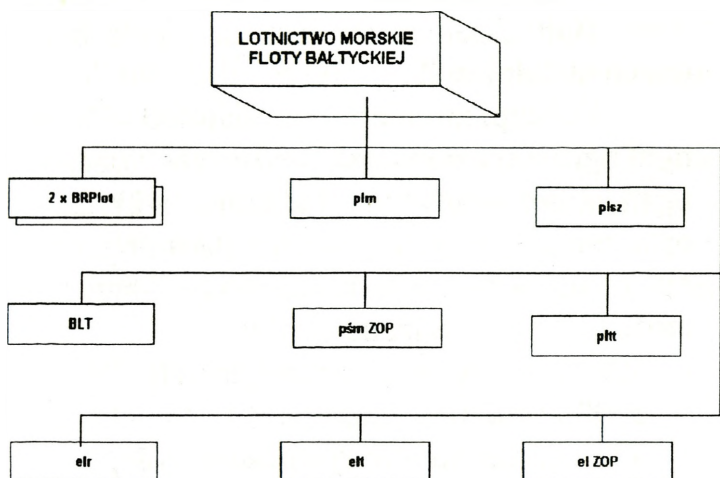
- ✓ pułk śmigłowców.

W uzbrojeniu tych jednostek znajduje się:

- ✓ 18 wyrzutni rakiet operacyjno-taktycznych SS-21 (Toczka);
- ✓ 36 wyrzutni rakiet przeciwlotniczych S-300W;
- ✓ około 850 czołgów;
- ✓ ponad 900 wozów opancerzonych;
- ✓ około 50 śmigłowców bojowych.

Lotnictwo morskie Floty Bałtyckiej stanowią (rys. 9):

- ✓ pulki lotnictwa myśliwskiego (plm);
- ✓ pułk lotnictwa szturmowego (plsz);
- ✓ pułk śmigłowców zwalczania okrętów podwodnych (pśm ZOP);
- ✓ brygada lotnictwa transportowego (BLT);
- ✓ 2 brygady rakiet przeciwlotniczych (BRPlot);
- ✓ pułk lotnictwa transportowego (plt);
- ✓ eskadra lotnictwa rozpoznawczego (elr);
- ✓ eskadra lotnictwa transportowego (elt);
- ✓ eskadra lotnictwa zwalczania okrętów podwodnych (el ZOP).

Rys. 9

W lotnictwie morskim Floty Bałtyckiej znajduje się około:

- ✓ 30 samolotów Su-27;
- ✓ 60 samolotów Su-24;
- ✓ 50 śmigłowców różnego typu;
- ✓ 30 samolotów transportowych.

Zabezpieczenie materiałowo-techniczne wojsk stacjonujących w Obwodzie Kalinin-gradzkim realizowane jest przez dwa systemy — Floty Bałtyckiej i byłej 11 Armii. Ponadto na jego obszarze znajdują się 4 składy przystosowane do przechowywania broni jądrowej.

Zabezpieczenie materiałowo — techniczne Floty Bałtyckiej oparte jest na pięciu bazach i trzech składnicach.

Zabezpieczeniem materiałowo — technicznym zgrupowania wojsk lądowych i brzegowych zajmują się kompanie, bataliony i brygady zaopatrzenia³². W centralnych składach zaopatrzenia zgrupowania wojsk lądowych i brzegowych może być zgromadzone około:

- ✓ 5000 ton pocisków artyleryjskich;
- ✓ 6000 m³ paliw i smarów;
- ✓ 400 ton produktów żywnościowych;
- ✓ 70 ton środków mundurowych;
- ✓ 60 ton środków medycznych;
- ✓ 800 ton części zamiennych;
- ✓ 1500 ton materiałów inżynieryjno-saperskich;
- ✓ 600 ton środków chemicznych.

Kaliningradzka Grupa Wojsk Ochrony Pogranicza przeznaczona jest do ochrony morskich i lądowych granic obwodu. W tym zakresie ściśle współdziała z Flotą Bałtycką i siłami Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Stan osobowy

³² Na szczeblu pułku jest kompania zaopatrzenia, na szczeblu dywizji i brygady — batalion zaopatrzenia, a na szczeblu centralnym — brygada zaopatrzenia, baza transportowa, batalion transportowy i batalion ewakuacyjny..

grupy wynosi około 5000 osób. W jej skład wchodzi:

- ✓ 2 oddziały WOP (kaliningradzki i czerniachowski)³³;
- ✓ samodzielna komendantura odcinka Pioniersk (odpowiedzialna za ochronę morskiego odcinka granicy);
- ✓ 2 oddziały granicznych placówek kontrolnych;
- ✓ batalion łączności;
- ✓ batalion inżynieryjno-saperski;
- ✓ batalion remontowo-budowlany;
- ✓ szpital.

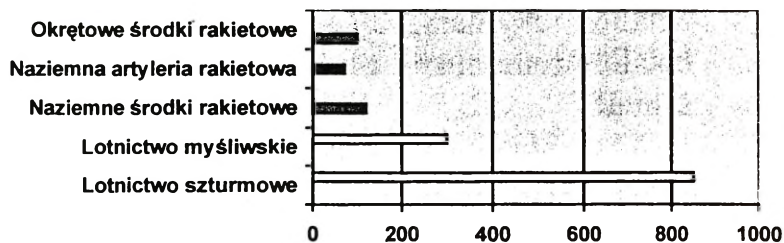
W skład jednostek morskich Wojsk Ochrony Pogranicza wchodzi:

- ✓ brygada okrętów pogranicza;
- ✓ samodzielny dywizjon kutrów pogranicza;
- ✓ pododdział szkolny.

Potencjał militarny Obwodu Kaliningradzkiego znacznie przekracza potrzeby obronne tego regionu. Na jego obszarze stacjonują operacyjno-taktyczne środki jądrowe i lotnictwo o wydłużonym zasięgu działania. Ześrodkowane są również duże siły wojsk lądowych i piechoty morskiej. Flota Bałtycka ma zdecydowaną przewagę nad

³³ Oddział kaliningradzki odpowiedzialny jest za ochronę granicy z Polską, a czerniachowski - z Litwą.

wszystkimi pozostałymi siłami bazującymi w tym akwenie morskim. Ponadto ofensywne możliwości potencjału militarnego Obwodu Kalinińskiego mogą być bardzo szybko wzmocnione dużymi siłami wojsk powietrznodesantowych i lotnictwa z Moskiewskiego i Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. Stacjonujące tam siły są w stanie oddziaływać na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do głębokości (rys. 10):

Rys. 10

- ✓ 850 km — lotnictwem szturmowym;
- ✓ 300 km — lotnictwem myśliwskim;
- ✓ 120 km — środkami rakietowymi dostosowanymi do przenoszenia głowic jądrowych;
- ✓ 70 km — artylerią rakietową;
- ✓ 100 km — okrętowymi środkami rakietowymi.

Rosyjska walka informacyjna

Walka informacyjna jest nowym problemem, który został podjęty przez rosyjskich specjalistów cywilnych i wojskowych już w latach osiemdziesiątych, w ramach przygotowywania reorganizacji sił zbrojnych i modernizacji struktur państwowych. Co się zaś tyczy sił zbrojnych, to zmiany w technice prowadzenia walki zbrojnej skłoniły do wskazania głównych czynników, które w przyszłości powinny decydować o kształcie i potencjale bojowym nowoczesnej armii. Rosjanie wyrażają pogląd, że istotą trwającej obecnie „czwartej rewolucji” w sztuce wojennej jest koncepcja osiągnięcia zwycięstwa drogą walki informacyjnej.³⁴ Według nich nadzrędnym celem walki powinno być wywalczenie panowania nad przeciwnikiem w dziedzinie informacyjnej. Oznacza to dążenie do stwarzania sytuacji, w których nie tylko baza informacyjna wojsk własnych, ale również i państwowa stanie się pełniejsza, dokładniejsza, wiarygodniejsza i

³⁴ Rosjanie twierdzą, że środki ogniowe precyzyjnego rażenia, nie jądrowe środki ogniowe do wykonywania głębokich uderzeń i systemy integrujące rewolucjonizują wszystkie aspekty sztuki wojennej i struktur organizacyjnych sił zbrojnych. Twierdzą, że technika informacyjna jest „najważniejszą bronią XXI wieku”, a pod względem skuteczności oddziaływania, jest porównywana z bronią masowego rażenia.

aktualniejsza niż przeciwnika. Uważają, że w ramach przygotowywania się do tej walki powinny w pierwszej kolejności zostać zintegrowane — rozproszone dotychczas organizacyjnie i funkcjonalnie — wszelkie działania paraliżujące swobodę decyzyjną przeciwnika³⁵. Analiza doświadczeń z wojny w rejonie Zatoki Perskiej uświadomiła Rosjanom, że postęp w informacyjnym wsparciu walki zbrojnej zmusza do wydzielenia walki informacyjnej jako samodzielnej dyscypliny sztuki wojennej. W prezentowanych poglądach potrzeba podjęcia tego problemu w siłach zbrojnych argumentowana jest głównie: wzrastającą informatyzacją sił zbrojnych, wzrostem możliwości funkcjonalnych współczesnych systemów łączności, zwiększającym się nasyceniem wojsk nowoczesnymi środkami rozpoznania i coraz częstszym stosowaniem broni precyzyjnego rażenia. W sferze pozawojskowej potrzeba ta argumentowana jest dynamicznym rozwojem bazy informatycznej i nowoczesnych systemów łączności³⁶. Koronnym argumentem w

³⁵ W odniesieniu do sił zbrojnych, chodzi o włączenie do procesu walki informacyjnej pozorowania i maskowania, które do tej pory realizowane były według odrębnych planów.

³⁶ W ramach tego wymieniana jest komputeryzacja szeregu sfer życia gospodarczego, upowszechnienie systemów łączności elektronicznej, istnienie licznych i różnorodnych baz danych i masowy charakter wykorzystywania komputerów osobistych.

tym wszystkim jest przekonanie, że walka informacyjna umożliwi osiągnięcie zwycięstwa bez potrzeby prowadzenia wyniszczającej i przede wszystkim bardzo kosztownej walki zbrojnej. W następstwie tego, na początku lat dziewięćdziesiątych zintegrowano już organizacyjnie szereg funkcjonalnych elementów pola walki, a w tym szczególnie: ogień, walkę radioelektroniczną, maskowanie operacyjne i strategiczne oraz operacje psychologiczne. ***Materialnym faktem nadania priorytetu walce informacyjnej stało się powołanie przy urzędzie prezydenta Federacji Rosyjskiej Kolegium Federalnej Agencji Łączności i Informacji. Instytucję tę upoważniono prawnie do prowadzenia operacji walki informacyjnej w wymiarze strategicznym.***

Rosjanie uważają, że umiejętnie prowadzona walka informacyjna jest w stanie naruszać proporcje strategiczne i znacząco wpływać na światową scenę polityczną. Wskazują zatem na konieczność ciągłego prowadzenia walki informacyjnej nie tylko w okresie zagrożenia czy wojny, ale także w czasie pokoju. Zwracają przy tym uwagę na konieczność ciągłego śledzenia stanu aktualnego i prognoz rozwojowych walki informacyjnej w skali globalnej. Uważają, że uzyskane tą drogą informacje powinny stanowić podłoże do kształtowania rosyjskiej polityki we-

wewnętrznej i zagranicznej, w tym także militarnej. Oceniają, iż trafnie podejmowane w tym zakresie decyzje państwowe mogą stanowić skuteczne gwarancje bezpieczeństwa państwa rosyjskiego. Rosyjskie kierownictwo wojskowo-polityczne dostrzega także w procedurze walki informacyjnej ukryte formuły presji polityczno-wojskowych, a nawet i zastraszenia³⁷. Wyrażany jest pogląd, że działania na rzecz rozwoju potencjału walki informacyjnej powinny być uznawane za bardzo ważne elementy programu modernizacji sił zbrojnych i systemu funkcjonalnego państwa. Bezpieczeństwo państwa, zdaniem Rosjan, wymaga wyrównania poziomów potencjału walki informacyjnej. Twierdzą, że ewentualny przeciwnik musi być świadomy, iż znajduje się ciągle w zasięgu zagrożenia informacyjnego. Właściwie dostosowany i profesjonalnie wykorzystywany potencjał walki informacyjnej traktują jako potężne narzędzie walki w znaczeniu ogólnym³⁸. Do obiektów najbardziej zagrożonych walką informacyjną zaliczają wszelkie

³⁷ Na podstawie tego można przypuszczać, że w ramach rosyjskiej koncepcji prowadzenia walki informacyjnej mogą być uwzględniane działania tak zwanego terroryzmu państwowego, w czym Rosjanie posiadają duże doświadczenia — przypis autora.

³⁸ W tym wypadku pojęcie „walka” użyte zostało w rozumieniu kooperacji negatywnej wzajemnej — przypis autora.

kompleksy, których funkcjonowanie związane jest z reżimem przestrzegania czasu zbliżonego do rzeczywistego³⁹. Generalnie, walka informacyjna lokowana jest w środowisku funkcjonalnym mieszczącym się pomiędzy wojną „zimną” i „gorącą”. Podkreślają, że w porównaniu do wojny „zimnej”, w której długofalowo stosowane instrumentarium ukierunkowane było na uzyskiwanie głównie określonych efektów ekonomicznych, walka informacyjna jest w stanie spełniać również i te funkcje, z tą jednak różnicą, że jej efekty mogą być osiągnęte nie długofalowo, ale prawie natychmiast. Umiejętnie realizowana może doprowadzać do natychmiastowego zrywania wielu żywotnych funkcji współczesnej infrastruktury cywilnej i wojskowej przeciwnika⁴⁰. Za atut uznawany jest także fakt, że przedsięwzięcia walki informacyjnej nie powodują generalnego

³⁹ Wymieniane są tu zautomatyzowane systemu wczesnego ostrzeżenia o zagrożeniu rakietowym i lotniczym, systemu dowodzenia obroną przeciwrakietową i inne systemów o znaczeniu strategicznym. Oceniane jest, że ich obezwładnienie może spowodować katastrofę porównywalną z uderzeniem jądrowym. Prawdopodobieństwo szybkiego odtworzenia sprawności tych systemów poddanych atakowi informacyjnemu jest stosunkowo niskie, co zwiększa strategiczną atrakcyjność walki informacyjnej.

⁴⁰ Jak już zaznaczono wcześniej, Rosjanie dysponują na przykład niewielkimi urządzeniami dostosowanymi do generowania, drogą konwencjonalną, potężnych impulsów elektromagnetycznych (do 100 MJ), które na bardzo dużych obszarach mogą niszczyć wszelkie urządzenia elektroniczne i energetyczne.

fizycznego niszczenia infrastruktury materialnej. Paraliżują głównie tylko jej funkcjonowanie i w ten sposób mogą bardzo znacząco wpływać na ograniczanie warunków egzystencji całych społeczności przeciwnika funkcjonujących we współczesnym otoczeniu cywilizacyjnym i w trwającej ciągle globalnej konkurencji ekonomicznej.

Według Rosjan na walkę informacyjną składają się trzy podstawowe grupy następujących przedsięwzięć:

- ✓ Grupę pierwszą ma stanowić kompleks wszelkich działań dostosowanych do wszechstronnego zdobywania, przetwarzania i dystrybucji informacji o przeciwniku w ramach własnego systemu kierowania państwem i dowodzenia wojskami⁴¹.
- ✓ Grupę drugą mają tworzyć działania ukierunkowane na zakłócanie informacyjne przeciwnika. Ich celem ma być działanie uniemożliwiające przeciwnikowi korzystanie ze wsparcia informacyjnego⁴². Obejmuje to blokadę zdobywania, przetwarzania i wymiany infor-

⁴¹ W odniesieniu do sił zbrojnych, ten kompleks przedsięwzięć nazywany jest przez Rosjan „informacyjnym wsparciem systemu dowodzenia wojskami i kierowania środkami ogniowymi”.

⁴² Ta forma postępowania nazywana jest przez Rosjan „przeciwdziałaniem informacyjnym”.

macji oraz wprowadzanie dezinformacji na wszystkich szczeblach wsparcia informacyjnego przeciwnika.

- ✓ Grupę trzecią mają stanowić działania obrony informacyjnej. Ich wysiłek ma być ukierunkowany na stwarzanie warunków nie zakłócanego funkcjonowania własnych procesów informacyjnych. Obejmować mają wszelkie przedsięwzięcia związane z ochroną własnych procesów informacyjnych przed rozpoznaniem i zakłócaniem informacyjnym przeciwnika.

Według ekspertów rosyjskich do zasadniczych zadań walki informacyjnej zalicza się:

- ✓ uzyskiwanie przewagi nad przeciwnikiem w sferze wywiadu i rozpoznania wojskowego;
- ✓ stosowanie zakłócania informacyjnego powodującego paraliżowanie rozpoznawczych systemów informacyjnych, jak również procesów kierowania państwem i dowodzenia wojskami oraz szerzenie w jego szeregach i społeczeństwie demoralizacji stanów osobowych i dezorganizacji życia;
- ✓ neutralizowanie przewagi przeciwnika w sferze łączności i informatyki;
- ✓ zrywanie zautomatyzowanych procesów informacyjnych przeciwnika oraz obezwładnianie i niszczenie jego systemów informatycz-

nych i zasobów baz danych, z dużych i bardzo dużych odległości, przy szybkościach działania równych prędkości rozchodzenia się światła;

- ✓ wprowadzanie przeciwnika w błąd oraz dezorganizowanie i niszczenie jego infrastruktury informacyjnej;
- ✓ wprowadzanie zamieszania i dezorganizowanie lub całkowite zrywanie procesów kierowania państwem i dowodzenia wojskami szczególnie na wyższych szczeblach dowodzenia⁴³;
- ✓ stwarzanie warunków do szybkiego neutralizowania oporu przeciwnika;
- ✓ ochrona własnych, a także sojuszniczych systemów informacyjnych i informatycznych oraz systemów dowodzenia wojskami i kierowania państwem przed rozpoznaniem i wszelkimi działaniami destrukcyjnymi przeciwnika.

W aspekcie powyższego prezentowane są przekonania, że osiągnięcie wymienionych celów powinno skłonić każdego przeciwnika do zrezygnowania z zamiarów prowadzenia kła-

⁴³ Można przypuszczać, że w tym zakresie przewidywane jest stosowanie techniki umieszczonej w przestrzeni kosmicznej — przypis autora.

sycznej wojny⁴⁴. Brak realnych perspektyw osiągnięcia taniego sukcesu powinien działać odstraszająco. Uwzględniają jednak, że jeśli odstraszająca funkcja rosyjskiej walki informacyjnej zawiedzie, to w takiej sytuacji zastosowane zostaną wszystkie inne dostępne metody i środki tej walki służące osiągnięciu zwycięstwa.

Rosjanie zamierzają osiągać wyznaczone na poszczególnych etapach cele walki informacyjnej następującymi sposobami:

- ✓ w okresie pokoju — przez systematyczne stosowanie odstraszania informacyjnego w sferze elektronicznej;
- ✓ w okresie kryzysu — przez zmasowane oddziaływania elektroniczne na selektywnie wybrane procesy informacyjne przeciwnika związane z kierowaniem państwem i dowodzeniem wojskami;
- ✓ w okresie konfliktu zbrojnego — przez zmasowane użycie wszystkich środków walki informacyjnej, tak w odniesieniu do sfery wojskowej jak i cywilnej przeciwnika⁴⁵.

⁴⁴ Twierdzą, że groźba spowodowania nieodwracalnych szkód w zasobach informacyjnych państwa i w strukturach pozapaństwowych staje się nowym czynnikiem odstraszania w skali globalnej.

⁴⁵ W ramach tego przewidywane jest użycie również środków ogniowych.

Rosjanie uważają, że uzyskanie współcześnie przewagi w sferze militarnej związane jest bezwzględnie z uzyskaniem dominacji przede wszystkim w kierowaniu państwem, dowodzeniu wojskami oraz w łączności i rozpoznaniu. Co się zaś tyczy bezpośrednio wojska, to zakładają, że najpierw należy uzyskać przewagę i panowanie „w eterze”, następnie w powietrzu i przestrzeni kosmicznej, a dopiero w ostatniej kolejności należy uwzględniać użycie potencjału lądowego. W rekapitulacjach tego podkreślają, że współczesne konflikty zbrojne powinny być postrzegane przez pryzmat jakości i zakresu zespolenia ognia i elektroniki ze składową informacyjną⁴⁶. Mocno też podkreślają, że każdy z tych elementów składowych ma własne i specyficzne li tylko dla niego cele, środki i metody działania⁴⁷. Do zbioru

⁴⁶ Podkreślają przy tym, że współczesna droga do sukcesu bojowego bardzo kontrastuje z rozwiązaniami stosowanymi w czasie pierwszej i drugiej wojny światowej. Twierdzą, że anachronizmem byłoby dziś przedkładanie ponad walkę informacyjną działalności wojsk lądowych, co było słuszne w czasie pierwszej wojny światowej, lub sił powietrznych, co z kolei było najważniejsze w czasie drugiej wojny światowej.

⁴⁷ Przez sprzężenia ognia i elektroniki Rosjanie rozumieją równoczesne stosowanie jednych i drugich środków walki. Ich zdaniem powodować to będzie jednoczesne niszczenie techniki bojowej i siły żywej przeciwnika.

W składowej informacyjnej lokują przede wszystkim możliwości zdobywania informacji i ich wykorzystywania w procesie dowodzenia wojskami i kierowania uzbrojeniem. Z tymi przedsięwzięciami

preferowanych narzędzi i metod walki informacyjnej zaliczają:

- ✓ zdalne wprowadzanie wirusów komputerowych do sieci informatycznych przeciwnika, dostosowanych programowo do samopowielania się i szybkiego rozprzestrzeniania;
- ✓ wcześniejsze lokowanie w systemach informatycznych przeciwnika tak zwanych „bomb logicznych”, które jako odpowiednio opracowane aplikacje programowe dostosowane będą do uaktywniania się na określone wcześniej sygnały lub według zaprogramowanych wcześniej reżimów czasowych⁴⁸;
- ✓ blokowanie wymiany informacji w torach transmisyjnych, deformowanie ich treści oraz wprowadzanie do systemów informacyjnych przeciwnika nieprawdziwych treści logicznych za pośrednictwem środków masowego przekazu, kanałów łączności rządowej i wojskowych systemów dowodzenia;

wiążą zwiększenie skuteczności środków ogniowych i walki elektronicznej.

⁴⁸ Eksplozja „bomby logicznej” to aktywacja nowych funkcji elementu logicznego komputera, które prowadzą do zniszczenia lub zdeformowania sprzętu i oprogramowania. Jedną z odmian bomby logicznej jest tak zwany „koń trojański”, który umożliwia potajemne wnikanie do baz danych przeciwnika i wydobywanie z nich informacji wywiadowczych.

- ✓ wprowadzanie wirusów komputerowych i bomb logicznych do rządowych oraz komercyjnych sieci i systemów informatycznych, jak również układów zdalnego sterowania tymi systemami⁴⁹;
- ✓ stosowanie generatorów impulsowych wielkiej mocy⁵⁰, przeznaczonych do niszczenia urządzeń elektronicznych, a także środków biologicznych — specjalnych mikrobów — dostosowanych do niszczenia obwodów elektronicznych i materiałów izolacyjnych;
- ✓ stosowanie broni elektronicznej przeciwko wybranym elementom przemysłu i infrastruktury, powodującej na przykład paraliżowanie łączności, transportu, dopływu energii

⁴⁹ Wprowadzanie wirusów komputerowych i bomb logicznych obejmuje szeroki zakres przedsięwzięć. Może to być realizowane na przykład przez rynek światowy mikroprocesorów i innych elementów elektronicznych przeznaczonych do stosowania w międzynarodowych sieciach i systemach informacyjnych. W tym celu może być nawet wykorzystywana działalność mafijna. Twierdzą, że wirusy komputerowe, bomby logiczne oraz „skażone” komputerowe elementy elektroniczne po zainstalowaniu w broni lub sprzęcie wojskowym dostarczającym potencjalnemu przeciwnikowi, mogą, w wybranym przez eksperta momencie, unieszkodliwić ją.

⁵⁰ Światowe osiągnięcia w dziedzinie budowy generatorów impulsu elektromagnetycznego wytwarzanego metodą wybuchową, umożliwiają obecnie produkcję urządzeń użytkowych, o rozmiarach zwykłej walizki, nadających się do zastosowania w siłach zbrojnych. W najbliższym czasie generatory impulsu elektromagnetycznego ulegną dalszej miniaturyzacji i będą mogły być montowane w głowicach pocisków raketowych lub w bombach.

elektrycznej i funkcjonowania życia w danym regionie;

- ✓ zrywanie procedur wymiany informacji;
- ✓ manipulowanie informacją — dezinformacja, ukrywanie informacji i jej zniekształcenie;
- ✓ korzystanie z nieautoryzowanego dostępu do zasobów informacyjnych oraz nielegalne zbieranie i używanie informacji;
- ✓ nielegalne kopiowanie danych zawartych w systemach informatycznych, a szczególnie w bazach i bankach danych;
- ✓ niszczenie oprogramowania specjalnego⁵¹.

Zakładają, że wymienione narzędzia i metody walki informacyjnej mogą być już dziś stosowane w pięciu podstawowych formach działań, obejmujących:

- ✓ podstęp⁵²;
- ✓ ochronę tajemnicy⁵³;

⁵¹ Ocenia się, że działanie takie może mieć katastrofalne skutki nawet dla strony o wyżej rozwiniętym potencjale informatycznym. Twierdzą, że ta forma ataku jest w pewnych sytuacjach zdolna zablokować użycie zarówno broni masowego rażenia, jak i broni konwencjonalnej.

⁵² Podstęp interpretowany jest jako elementem gry strategicznej. Ma umożliwiać wpływanie na posunięcia przeciwnika drogą kreowania fałszywego obrazu istniejącej rzeczywistości. Ma skłonić przeciwnika do działania w sposób pożądaný dla jego sprawcy, to znaczy zgodnie z zasugerowanym mu scenariuszem.

⁵³ Ochrona tajemnicy obejmuje kompleks przedsięwzięć ochrony własnych systemów informacyjnych. W jej skład wchodzi działania kontrwywiadowcze, maskowanie, ochrona kontrwywiadowcza kon-

- ✓ operacje psychologiczne⁵⁴;
- ✓ niszczenie fizyczne⁵⁵;
- ✓ walkę radioelektroniczną⁵⁶.

Do ważniejszych obiektów ataku informacyjnego zaliczają łącza infrastruktury informacyjnej państwa i systemy dowodzenia wojskami.

cepcji przygotowywanych i prowadzonych operacji oraz przeciwdziałanie radioelektroniczne.

⁵⁴ Operacje psychologiczne w walce informacyjnej obejmują podkreślanie i wysoką ocenę własnego stylu życia, zastraszanie żołnierzy i ludności przeciwnika potęgą własnej maszyny wojennej, podrywanie zaufania strony przeciwnej do własnych przywódców wojskowych i cywilnych, budzenie psychozy niezadowolenia i podburzanie do nieposłuszeństwa, dezercji i nakłanianie do poddania się, rozbudzanie nastrojów defetystycznych i kapitulackich.

⁵⁵ Niszczenie fizyczne jest realizowane środkami ogniowymi wszystkich rodzajów sił zbrojnych. Atak taki jest wymierzony przeciwko systemowi łączności, dowodzenia i rozpoznania, w tym w pierwszej kolejności przeciwko systemom wczesnego ostrzegania zarówno naziemnym, powietrznym, jak i satelitarnym. Przewidywane jest, że w przyszłości fizyczne niszczenie będzie zastąpione przez obezwładnianie funkcjonalne przy użyciu tak zwanej „zdalnej broni wirusowej” zdolnej do paraliżowania systemów komputerowych. Broń taka może pojawić się w uzbrojeniu około 2000 roku. Wirusy komputerowe mają być wprowadzane zdalnie za pośrednictwem fal radiowych i łączy laserowych rozwiniętych między centralnym komputerem i terminalami użytkowników.

⁵⁶ Walka radioelektroniczna uznawana jest jedną z podstawowych form walki informacyjnej. Według Rosjan, w latach 2005-2010 dużego znaczenia w walce informacyjnej nabierze broń mikrofalowa, wykorzystująca generatory ultrakrótkich fal radiowych. Broń ta może czasowo obezwładniać systemy dowodzenia, kierowania uzbrojeniem, łączności oraz rozpoznania na wybranych kierunkach i w wybranych rejonach, głównie w wyniku silnych lokalnych zakłóceń radioelektronicznych.

Wymieniają tu: stacje i posterunki radiolokacyjne, elementy systemu rozpoznania, elementy systemu łączności⁵⁷, systemy nawigacyjne oraz rozgłośnie radiowe i stacje telewizyjne. W kolejnej grupie lokują elementy infrastruktury krajowej, a w tym szczególnie: elektrownie, linie zasilania i stacje transformatorowe⁵⁸. Na liście ważnych obiektów wojskowych wymieniają elementy systemów dowodzenia, a w tym: wyposażenie elektroniczne, tory transmisji danych oraz urządzenia zobrazowania sytuacji bojowej. Do wymienionych zaliczane są obiekty bazowania naziemnego, powietrznego, morskiego i kosmicznego.

Oprócz wymienionych, za najbardziej skomplikowaną, ale jednocześnie i najbardziej skuteczną, formę walki informacyjnej uważają sterowanie procesami decyzyjnymi państwa przeciwnego — nieświadomego tych zabiegów. Twierdzą, że ta forma działania jest niezwykle skuteczna szczególnie w okresie pokojowej egzystencji państw. Osiągnięcie tego polegałoby na wprowadzaniu do publicznego i utajnionego

⁵⁷ Wśród elementów systemu łączności szczególną uwagę zwracają na węzły i linie łączności, urządzenia nadawcze i odbiorcze oraz stacje przekaznikowe.

⁵⁸ Niewykluczone jest, że w tym zakresie przewidywane jest wykorzystywanie elementów terrorystycznych — przypis autora.

systemu informacyjnego danego państwa złożonych zbiorów precyzyjnie dobranych prawdziwych i sfałszowanych informacji, co służyłoby osiągnięciu z góry zaplanowanego celu, szczególnie zaś tworzeniu zamierzonych nastrojów społecznych.

Według specjalistów rosyjskich walka informacyjna nie eliminuje klasycznego zagrożenia militarnego. Wskazuje tylko, jak nigdy dotąd, na konieczność uwzględniania tego problemu w programach reformowania sił zbrojnych i struktur państwowych.

Wnioski

1. W polityce Federacji Rosyjskiej daje się zauważać coraz więcej akcentów neoimperialnych i wypowiedzi apologizujących pozycję międzynarodową państwa z czasów Rosji carskiej i okresu funkcjonowania byłego Związku Radzieckiego. Wyrażane są też poglądy, że państwa, które znajdowały się wcześniej w granicach ZSRR lub pod jego dominacją, nie mogą mieć takiego samego statusu jak inne kraje. Żywione są nadzieje, że Rosja wcześniej czy później podniesie się z upadku i odzyska wpływy, które „ukszałtowała jej historia”. Ambicje wielkomocarstwowe znajdują też swoje odbicie w konstytucji, dokumentach doktrynalnych i w przekonaniach wielu polityków oraz zdecydowanej większości wyższej kadry oficerskiej i generalicji. Pozycję stabilizującą zajmuje dziś środowisko polityczno-wojskowe skupione wokół prezydenta Borysa Jelcyna. Należy jednak brać pod uwagę, że po zmianie na tym stanowisku może nastąpić również zasadnicza zmiana kursu politycznego w skali wewnętrznej i międzynarodowej. Pociągnąć to może intensyfikację zbrojeń w kierunku dążeń do dominacji militarnej w świecie i stworzenia w ten sposób „parasola

ochronnego” dla przedsięwzięć związanych z odzyskiwaniem utraconych wcześniej pozycji geopolitycznych, a z pewnością w odniesieniu do tych, które dziś w Konstytucji Federacji Rosyjskiej nazywane są „bliską zagranicą”. Zmaterializowanie się tego jest na pewno możliwe jeszcze przed 2020 rokiem. Zależać jednak będzie od powodzenia przeprowadzanych dziś w Rosji reform demokratycznych, utrzymywania się na stanowisku prezydenckim Borysa Jelcyna i kreowania polityki międzynarodowej w stosunku do tego państwa. Katalizująco podzielać tu może polityka zewnętrznej izolacji gospodarczej, pogłębiający się kryzys ekonomiczny kraju i postępująca pauperyzacja życia jego obywateli, w tym szczególnie środowisk wojskowych.

2. Siły zbrojne Federacji Rosyjskiej znajdują się pod wielką presją zmniejszania wydatków militarnych i przyspieszania redukcji wojsk. Z uprzywilejowanej elity stały się obiektem niechęci i krytyki społecznej. Ograniczenia budżetowe doprowadziły do dużego zubożenia armii. Na tym tle powstaje duże niezadowolenie i coraz wyraźniej objawiana niechęć wojska do kierownictwa państwowego i resortowego. Nie można wykluczać, że postę-

pująca pauperyzacji armii doprowadzi w końcu do niekontrolowanego rozwoju wydarzeń w siłach zbrojnych czy nawet do przewrotu wojskowego. W konsekwencji wydarzenia te mogłyby doprowadzić do restauracji totalitarnego systemu neoimperialnego. Ponadto zdecentralizowany dziś system kierowania potencjałem militarnym Rosji⁵⁹ i występujące w nim partykularyzmy mogłyby zainicjowany przewrót wojskowy przekształcić w trudną do opanowania wojnę domową, która w różnym zakresie, ale z pewnością przełatałyby się na kraje ościennie, powodując konflikty lokalne. W takich warunkach siłowa ingerencja zewnętrzna, na rzecz stabilizowania sytuacji, mogłaby być udaremniona zagrożeniem użycia broni jądrowej. Podstawy prawne do tego stwarza już obecnie doktryna wojenna Federacji Rosyjskiej⁶⁰.

3. Wyposażenie techniczne armii Rosyjskiej uległo znacznemu pogorszeniu w stosunku do stanu z okresu istnienia Związku Radzieckiego. Ograniczenia budżetowe i podział Kom-

⁵⁹ To, że 23 ministerstwa i urzędy dysponują własnymi siłami zbrojnymi.

⁶⁰ W doktrynie uwzględnione jest, że rosyjskie uderzenie jądrowe może być również odpowiedzią na atak konwencjonalny.

pleksu Wojskowo-Przemysłowego byłego ZSRR pomiędzy nowe państwa doprowadziły do rozluźnienia i zerwania szeregu więzi kooperacyjnych. Spowodowało to znaczny spadek produkcji wojskowej. Dzisiejsze możliwości przemysłu zbrojeniowego Rosji są znacznie mniejsze niż potrzeby jej sił zbrojnych, które jeszcze w zdecydowanej większości funkcjonują w bardzo rozbudowanych strukturach byłej armii radzieckiej. Niezależnie od tego placówki naukowo-badawcze Kompleksu Wojskowo-Przemysłowego są daleko zaawansowane w pracach nad nowymi rodzajami broni, które w przyszłości mogą się znaleźć w uzbrojeniu armii i wprowadzić Rosję w stan posiadania militarnego zmieniający dotychczasowe parytety. Jakkolwiek Rosja informuje oficjalnie o wydatkach militarnych, to jednak na podstawie dających się zaobserwować rozbieżności można przypuszczać, że budżet wojskowy zaniża w sumie rzeczywiste wydatki militarne, a jego mizeria może być nawet celowo demonizowana. Rozbieżności mogą wynikać z ukrywania pewnych subsydiów do cen zakupu uzbrojenia, wydatków na prace badawcze czy też wydatków ponoszonych przez instytucje cywilne ściśle związane z wojskowością. Niezależnie jednak od ist-

niejących dziś wielu niewiadomych należy się liczyć, że do roku 2020 przemysł rosyjski będzie w stanie uzbroić i wyposażać nowoczesną armię.

4. Strategiczna triada jądrowa Rosji stanowi i stanowić będzie zasadniczy argument siły i odstraszania w polityce rosyjskiej. Można zatem przypuszczać, że na problem jej utrzymywania i doskonalenia zwracana będzie szczególna uwaga. Dzisiejszy strategiczny system jądrowy Rosji jest nieco przestarzały, a nade wszystko pozbawiony wystarczająco bezpiecznego nadzoru. Stwarza to zagrożenie jego użyciem, szczególnie zaś w sytuacji destabilizowanego kraju. Nie można wykluczać, że w ewentualnym przewrocie broń ta może się znaleźć w dyspozycji kręgów ekstremistycznych i zostać wykorzystana do nuklearnego szantażu otoczenia i świata. Ilość zgromadzonych głowic jądrowych i środków ich przenoszenia wystarcza do oddziaływania na dowolnie wybrane obiekty naszego globu. Z jej posiadaniem i ambicjami imperialnymi można też wiązać ewentualne scenariusze selektywnego odzyskiwania „bliskiej zagranicy” i konfliktogennych wpływów mocarstwowych w świecie.

5. Infrastruktura wojenna Rosji dostosowana jest nadal do specyfiki funkcjonowania imperium radzieckiego. Jej przebudowa jest konieczna, ale wymaga ogromnych nakładów materialnych. Przy obecnej kondycji ekonomicznej kraju problem ten wydaje się być niemożliwy do zrealizowania w niedługim czasie i wątpić można, czy w pełnym wymiarze uda się go rozwiązać nawet do 2020 roku. Taki stan powoduje istotne ograniczenia w możliwościach strategicznego i operacyjnego użycia wojsk. Czyni dziś armię Federacji Rosyjskiej niezdolną do podejmowania efektywnych działań, tak ofensywnych, jak i defensywnych. Sądzić zatem można, że również i z tych względów w najbliższym czasie nie będą podejmowane przez Rosję żadne działania siłowe związane z zewnętrznym użyciem wojsk.
6. W kręgach reformatorskich kształt przyszłej armii rosyjskiej widziany jest przez pryzmat ambicji wielkomocarstwowych. W przedstawianych projektach daje się zauważyć dążenia do stworzenia silnej i manewrowej armii, zdolnej do szybkiego i skutecznego podejmowania wszelkich akcji zbrojnych w defensywnych, ale szczególnie w ofensywnych formach walki. Można przypuszczać, że do-

piero po takim przemodelowaniu armii siły zbrojne Rosji zdolne będą do uczestniczenia w wysiłkach ukierunkowanych na odzyskiwanie przez Rosję utraconych pozycji i przestrzemi. Osiągnięcie tego wydaje się być możliwe jeszcze przed 2020 rokiem. Można zatem zakładać, że przy kreowaniu takiej polityki państwowej — co sądząc po dzisiejszych faktach jest bardzo prawdopodobne — szczególną rolę odgrywać mogą siły mobilne, a w tym głównie ich najbardziej dynamiczny komponent zwany siłami reagowania natychmiastowego⁶¹. Według założeń ma on być utrzymywany w ciągłej gotowości do błyskawicznego podejmowania akcji zbrojnych we wszystkich rejonach, którymi Rosja jest zainteresowana. Potwierdzeniem tego może być projekt struktury sił natychmiastowego reagowania. Nie można zatem wykluczać, że w przyszłości mogą być one wykorzystywane do przeprowadzania błyskawicznych akcji inwazyjnych, skierowanych, w pierwszej kolejności na kraje „bliskiej zagranicy”. W scenariuszach takiego działania z pewnością uwzględniane będą wewnętrzne

⁶¹ Siły mobilne w kręgach polityczno-wojskowych Rosji uznawane są, po strategicznej broni jądrowej, za „drugi filar” systemu obronnego państwa.

sytuacje panujące w tych krajach. Dlatego też nie można wykluczać, że inwazja poprzedzana będzie dość długim okresem przygotawczym, ukierunkowanym na przygotowanie odpowiedniego gruntu stwarzającego pretekst do inwazji. Wysiłki z tym związane generalnie ukierunkowywane będą na destabilizację życia wewnętrznego kraju. W tym zakresie mogą być szeroko podejmowane różnego rodzaju akcje sabotażowe, dywersyjne i terrorystyczne ukierunkowane globalnie na wzniecanie niepokojów, wspieranie opozycji rządowych, dezorganizowanie polityki, gospodarki i infrastruktury przemysłowej, a także na podrywanie autorytetu i wiarygodności państwa w politycznych i gospodarczych układach międzynarodowych. Stworzenie w wybranym kraju wystarczająco dużego chaosu wewnętrznego i atmosfery niepokoju zewnętrznego może być wystarczającym sygnałem do przeprowadzenia błyskawicznej inwazji na przykład na wyselekcjonowane wcześniej dowolne państwo „bliskiej zagranicy”. Zewnętrzne ingerencje mogą być skutecznie powstrzymane zagrożeniem preistoczenia danego konfliktu lokalnego w wojnę powszechną z użyciem rosyjskiej broni jądrowej jako pierwszej. Prawne podstawy do

tego zawarte są już w dzisiejszej doktrynie wojennej Federacji Rosyjskiej⁶². Można więc zakładać, że oparte na tej filozofii scenariusze przemocy mogą w pierwszym dwudziestoleciu XXI wieku dominować w polityce militarnej Rosji. Mogą być ekwiwalentem otwartych agresji militarnych, szczególnie w stosunku do państw „bliskiej zagranicy”.

7. Rosyjska koncepcja walki informacyjnej uwzględnia prowadzenie intensywnych działań również w okresie pokoju. Należy się zatem liczyć, że właśnie to narzędzie będzie w pierwszej kolejności użyte do oddziaływania na tak zwaną „bliską zagranicę”, w tym również na Polskę. Mogą być zatem podejmowane dobrze zamaskowane wysiłki z ukierunkowaniem na powodowanie niepokojów, zamieszek i kryzysów rządowych w państwach ościennych Federacji Rosyjskiej. Nie można też wykluczyć, że w ramach tego stosowane będą akty terrorystyczne sterowane przez państwo. Ta forma przemocy może być pro-

⁶² W doktrynie wojennej Federacji Rosyjskiej, zaaprobowanej przez Radę Bezpieczeństwa dekretem prezydenta nr 1833 z 2 listopada 1993 roku, zapisane jest, że Rosja zachowuje sobie prawo do wykonania pierwszego uderzenia jądrowego nawet w odpowiedzi na ograniczony atak konwencjonalny.

wadzona siłami rosyjskich formacji specjalnego przeznaczenia i służb specjalnych, jako ekwiwalent otwartych agresji. W swej istocie może być ukierunkowana na podrywanie autorytetu zaatakowanego państwa na arenie międzynarodowej i podrywanie jego zaufania sojuszniczego. W szerokim zakresie może być włączana do tego również dyplomacja, handel zagraniczny i media. Nie można też wykluczyć, że zastosowana już w stosunku do Polski pewna upływność informacyjna na temat służb specjalnych i powiązań jej niektórych czołowych polityków ze służbami specjalnymi byłego ZSRR nie była pierwszymi objawami podjęcia walki informacyjnej w stosunku do naszego państwa. Co się zaś tyczy byłych republik radzieckich, to przypuszczać można, że z biegiem czasu walka informacyjna w stosunku do tych państwa będzie systematycznie intensyfikowana, z ukierunkowaniem na tworzenie tam wewnętrznej atmosfery sprzyjającej integrowaniu ich z Rosją. Szczególnie pod silną presją może się znaleźć Ukraina. Zastosowane w stosunku do tego państwa elementy walki informacyjnej mogą być lokowane w sferze ekonomicznej, politycznej i społecznej, z ukierunkowaniem na tworzenie sprzyjającego klimatu we-

wewnętrznego i zewnętrznego do pełnej integracji tego państwa z Rosją w ramach Wspólnoty Niepodległych Państw. W działaniach tych mogą być również prowokowane incydenty polsko—ukraińskie powodujące napięcia społeczne w stosunkach dobrosąsiedzkich. Nie można zatem wykluczyć, że dotychczasowe incydenty konfliktogenne, które miały miejsca w tych państwach, nie były także owocem rosyjskich elementów walki informacyjnej.

POTENCJAŁ MILITARNY UKRAINY

the 1990s, the number of people in the UK who are employed in the public sector has increased by 1.5 million, from 2.5 million in 1980 to 4 million in 1995. The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy.

The public sector has also become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy. The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy. The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy.

The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy. The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy. The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy.

The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy. The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy. The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy.

The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy. The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy. The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy.

The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy. The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy. The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy.

The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy. The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy. The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy.

Ukraina jest drugim co do wielkości państwem europejskim⁶³. W jej granicach zamieszkuje 52 miliony ludności. Jest państwem wielonarodowym, z czego 95% stanowią Ukraińcy i Rosjanie. Dysponuje znacznym potencjałem gospodarczo-obronnym. Posiada wiele surowców strategicznych, które stanowią dobrą podstawę dla rozwoju przemysłu zbrojeniowego⁶⁴. Na jej terytorium znajduje się duży okręg przemysłowy o znaczeniu strategicznym⁶⁵. Na wybrzeżu czarnomorskim i Morza Azowskiego znajdują się duże porty morskie przez które przechodzi ponad połowa towarów rosyjskich przewożonych drogą morską⁶⁶. Mają więc one duże znaczenie gospodarcze nie tylko dla Ukrainy, lecz i Rosji.

Ukraińskie założenia doktrynalne

Doktryna wojenna określa, że Ukraina nie jest potencjalnym przeciwnikiem dla żadnego

⁶³ Powierzchnia Ukrainy wynosi 603,7 tys. km². Terytorium Ukrainy dzieli się na 24 obwody (województwa) i jedną republikę autonomiczną (Krym). Obwody z kolei dzielą się na powiaty. Łącznie jest 486 powiatów, w tym 120 miejskich.

⁶⁴ Posiada węgiel kamienny, gaz ziemny, rudę żelaza, uranu i manganu, siarkę, sól potasową.

⁶⁵ Zagłębie donieckie.

⁶⁶ Odessa, Sewastopol, Ilijczewsk, Mikołajów, Chersoń, Skadowsk, Czarnomorsk, Eupatoria, Jałta i Teodozja, Kercz, Berdjańsk i Mariapol

państwa. Bezpieczeństwo traktuje jako zdolność do obrony interesów narodowych w warunkach potencjalnego bądź rzeczywistego zagrożenia wojennego. Zakłada, że głównym celem polityki wojskowej winno być takie działanie, które sprzyjać będzie gwarantowaniu bezpieczeństwa narodowego. Stosunki z innymi państwami zaleca budować na zasadach równoprawności, wzajemnego poszanowania i korzyści oraz nieingerencji w sprawy wewnętrzne. Nie wysuwa roszczeń terytorialnych wobec innych państw i nie uznaje tego rodzaju roszczeń w stosunku do własnego państwa. Zwraca uwagę na przestrzeganie zasady nienaruszalności istniejących granic państwowych. Wyraża poszanowanie suwerenności państwowej i niezależność politycznej innych państw oraz uznaje ich prawo do rozwiązywania wszelkich kwestii dotyczących bezpieczeństwa narodowego zgodnie z ich interesami pod warunkiem, że nie będą zagrażać one bezpieczeństwu Ukrainy. Popiera zrównoważoną redukcję wszystkich rodzajów sił zbrojnych oraz uzbrojenia w regionie i w świecie. Uwzględnia prawo każdego państwa do zagwarantowania sobie wystarczalności obronnej. Akcentuje, że rozwiązywanie konfliktów międzynarodowych winno się odbywać wyłącznie środkami politycznymi, zgodnymi z normami prawa międzynarodowego

oraz drogą zobowiązywania się wszystkich państw do wzajemnej nieagresji. Zaznacza, że w budowie swoich stosunków z innymi nie będzie uwzględniać panującego tam ustroju społeczno-politycznego oraz orientacji polityczno-wojskowych. Występuje przeciwko rozmieszczaniu obcych wojsk na swoim terytorium, jak również na terytorium innych państw bez ich zgody. Wyklucza możliwość jednostronnego i całkowitego rozbrojenia swojego państwa. Opowiada się za stworzeniem światowego i ogólnoeuropejskiego systemu bezpieczeństwa, a uczestniczenie w nim traktuje jako ważny element własnego bezpieczeństwa. Ukraina popiera tworzenie niezawodnych mechanizmów międzynarodowych oraz ogólnoeuropejskiej struktury bezpieczeństwa w wymiarze dwustronnym, regionalnym i globalnym. Traktuje to jako materialne wyrazy pogłębiania zaufania, partnerstwa i otwartości w działalności polityczno-wojskowej. Zwraca uwagę, że głównymi przyczynami wojen i konfliktów zbrojnych mogą stać się sprzeczności ekonomiczne, polityczne, terytorialne, narodowościo-wo-etniczne, religijne lub inne, które nie zawsze rozwiązywane są przez państwa bezkonfliktowo. Oświadcza, że za potencjalnego przeciwnika będzie uważać państwo, którego polityka stwarza dla Ukrainy zagrożenie wojenne, prowadzi do

ingerencji w jej wewnętrzne sprawy oraz stanowi zamach na terytorialną integralność i interesy narodowe. Wojnę ocenia jako narzędzie polityki narodowej, uznając zasadę niestosowania siły ani groźby jej użycia. Popiera rozwiązywanie sporów międzynarodowych i konfliktów wyłącznie metodami politycznymi. Akceptuje redukcję wojsk i zbrojenia na podstawie porozumień międzynarodowych. Zaznacza jednak, że zdolność obronna własnego państwa musi być zachowana na odpowiednim poziomie. Szanuje prawo do swobody wyboru systemu społeczno - politycznego przez inne państwa.

Co się zaś tyczy bezpośrednio sił zbrojnych, to w założeniach doktrynalnych zaznaczane jest, że wojska powinny być przygotowane do prowadzenia wszystkich rodzajów działań bojowych, aby w razie potrzeby miały nieograniczone możliwości w wyborze efektywnych sposobów oraz form prowadzenia działań wojennych prowadzących do przejmowania inicjatywy nad przeciwnikiem. Przewidywane jest, że w czasie wojny z siłami resortu obrony będą współdziałały Wojska Ochrony Pogranicza, Gwardia Narodowa, Służba Bezpieczeństwa i Wojska Ochrony Wewnętrznej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz formacje Obrony Cywilnej.

Polityka ekonomiczno-wojskowa Ukrainy

Polityka ekonomiczno—wojskowa Ukrainy zakłada, że utrzymywanie zdolności obronnej państwa uzależnione jest od poziomu finansowania wydatków wojskowych. Przyjmuje, że obrona kraju jest sprawą całego narodu. W związku z tym budowa sił zbrojnych traktowana jest jako najważniejszy problem państwowy. W ramach tego już dziś — w warunkach ograniczeń finansowych i zasobów materialnych — zwraca na jest uwaga na:

- ✓ zapewnianie maksymalnej efektywności produkcji wojskowej;
- ✓ projektowanie nowych systemów uzbrojenia i ich produkcję;
- ✓ zastosowanie w systemach uzbrojenia najnowocześniejszych technologii i niezbędnego poziomu unifikacji ich elementów;
- ✓ racjonalną konwersję produkcji wojskowej.

Priorytet nadawany jest technologiom podwójnego przeznaczenia (wojskowego i cywilnego) i rozwiązaniom, w których Ukraina osiągnęła, bądź może osiągnąć poziom światowy. Priorytetowo traktowane jest też uzbrojenie i sprzęt zwiększający siłę ognia i mobilność wojsk oraz systemy uzbrojenia konkurencyjne na rynku

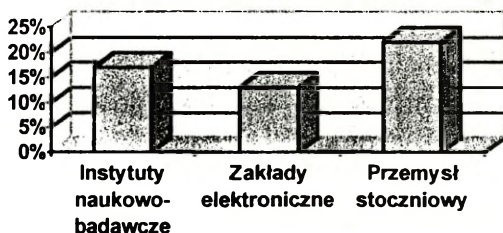
światowym. Zaznaczane jest przy tym, że wyposażenie sił zbrojnych w nowoczesne systemy uzbrojenia i sprzęt może być realizowane poprzez własną produkcję oraz w ramach koprodukcji i zakupów zagranicznych. Obecnie finansowane są głównie programy ukierunkowane na zabezpieczenie materialne i socjalne stanu osobowego sił zbrojnych. Przygotowania ściśle obronne sprowadzają się raczej do przedsięwzięć ze sfery koncepcyjnej i legislacyjnej, które są mniej kosztowne. W ramach tego gospodarka narodowa dostosowywana jest do systemu mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk i obrony cywilnej. Zwracana jest przy tym uwaga na zwiększanie jej odporności oraz uruchamianie dodatkowej produkcji zbrojeniowej na czas wojny. Przyjęto koncepcję, że najlepszy program budowy i rozwoju sił zbrojnych może opracować tylko niezależny organ, utworzony przez prezydenta Ukrainy spośród specjalistów różnych ministerstw i instytucji, w tym MO i Sztabu Generalnego. W styczniu 1996 r. Rada Bezpieczeństwa Narodowego zatwierdziła „Program reformowania i rozwoju sił zbrojnych”. W programie zostały określone kierunki restrukturyzacji SZ na najbliższe 15 lat. Podstawą jego opracowania stała się ocena, iż w obecnej i perspektywicznej sytuacji politycznej w Europie prawdopodobieństwo

wybuchu konfliktu globalnego jest minimalne, a potencjalnym zagrożeniem dla Ukrainy mogą być głównie regionalne konflikty zbrojne.

Infrastruktura wojenna Ukrainy

Infrastruktura wojenna nie jest jeszcze w pełni dostosowana do dzisiejszych potrzeb militarnych Ukrainy. Dotyczy to części baz wojskowych, centrów dowodzenia i łączności, lotnisk, rozmieszczenia składów rezerw strategicznych, schronów, umocnień i szlaków komunikacyjnych, które po rozpadzie imperium radzieckiego pozostały na terytorium Ukrainy. Jednak wiele z nich, przy niewielkich zmianach, a co za tym idzie i niewielkich kosztach, może być zaadaptowane w obecnej rzeczywistości. Wyjątki w tym wszystkim stanowią — dobrze rozwinięta infrastruktura obrony powietrznej i dobrze rozbudowana podstawowa baza przemysłu zbrojeniowego. Ukraina, jeszcze jako republika, zajmowała pod względem nasycenia obiektami kompleksu wojskowo-przemysłowego drugie miejsce wśród republik byłego Związku Radzieckiego. Spośród dużych zakładów przemysłowych, instytutów badawczo-produkcyjnych, samodzielnych ośrodków doświadczalnych i biur

projektowych, należących kiedyś do imperium radzieckiego, ponad 14% było rozmieszczonych na terytorium dzisiejszej Ukrainy i tam pozostały. W jej dzisiejszych granicach znalazło się ponad 17% instytutów naukowo-badawczych i zakładów specjalizujących się w projektowaniu i wytwarzaniu wojskowego sprzętu elektronicznego oraz około 13% zakładów bezpośrednio produkujących uzbrojenie i sprzęt wojskowy. Na czarnomorskim wybrzeżu Ukrainy jest zlokalizowane 22% potencjału stocznioowego byłego ZSRR, a w tym druga co do wielkości (po Sankt Petersburgu) stocznia w Nikołajewie (rys. 11).

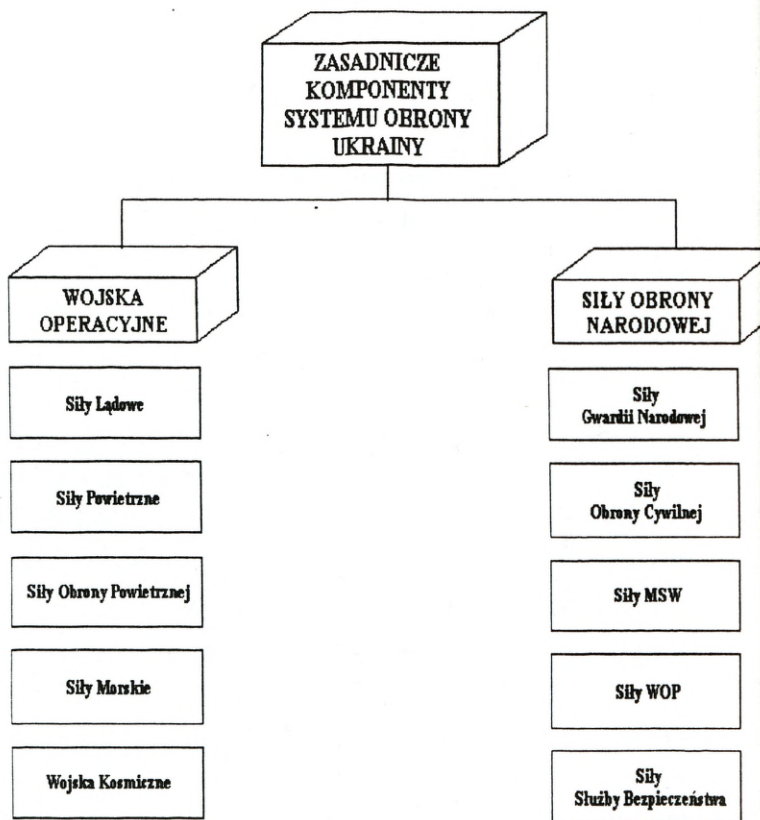

Rys. 11

Ogółem na jej terytorium ponad 700 różnej wielkości zakładów, instytutów itp. zajmuje się działalnością na rzecz wojska. Wśród nich znajdują się tak znaczące obiekty, jak zakłady wzbogacania uranu (w m. Szewczenko i Żółtyje Wody) oraz zakłady chemiczne w Pawłogradzie i Garłowce (Donbas). Prawdą jest, że obecnie państwo to przystąpiło do realizacji programu konwersji przemysłu zbrojeniowego, według którego tylko 20% mocy produkcyjnych istniejącego kompleksu ma pozostać wyspecjalizowane w produkcji typowo wojskowej, ale i tak jest to wystarczająco duży potencjał. Przejęta infrastruktura przemysłu zbrojeniowego zapewnia Ukrainie pełne pokrycie zapotrzebowania na uzbrojenie i sprzęt wojskowy dla własnych sił zbrojnych, a nawet pozwala na znaczący jego eksport.

Ukraiński system obronny

System obrony Ukrainy tworzą dwa zasadnicze komponenty — wojska operacyjne i siły obrony narodowej (rys.12):

Rys. 12

Obecny budżet Ukrainy nie pozwala na radykalną reformę całego systemu obronnego. Dlatego też główny wysiłek skierowano na przedsięwzięcia jak najmniej kosztowne — na wykorzystywanie i dostosowywanie stanu posiadanego⁶⁷ oraz na opracowywanie rozwiązań koncepcyjnych i prawnych. W ramach tego wskazano na pilną potrzebę:

- ✓ opracowania przejrzystej bazy normatywno-prawnej w dziedzinie obronności;
- ✓ określenia optymalnej struktury organizacyjnej i liczebności armii;
- ✓ określenia składu organizacyjnego wojsk operacyjnych i wewnętrznych⁶⁸;
- ✓ opracowania zasad użycia SZ w powiązaniu z zagrożeniami, jakie mogą wynikać dla Ukrainy na poszczególnych kierunkach;
- ✓ utworzenia sprawnego systemu dowodzenia na szczeblu strategicznym i operacyjnym;
- ✓ wypracowania racjonalnych planów wyposażenia jednostek bojowych w nowoczesne uzbrojenie i technikę wojskową, najpierw poprzez modernizację posiadanego sprzętu, a

⁶⁷ W wielu wypowiedziach polityków i wojskowych wyrażany jest pogląd aby w dobrych intencjach reformowania armii nie zniszczyć tego co w tej chwili jest najbardziej wartościowe.

⁶⁸ Wojskami wewnętrznymi nazywane są siły Gwardii Narodowej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Obrony Cywilnej, Wojsk Ochrony Pogranicza i Służby Bezpieczeństwa.

następnie drogą własnej produkcji i przez zakupy za granicę;

- ✓ określenia pożądanych zasad uzupełniania SZ, odbywania służby wojskowej oraz funkcjonowania procesu kształcenia kadr i szkolenia wojsk;
- ✓ utworzenia, a następnie utrzymywania na odpowiednim poziomie, rezerw i zapasów mobilizacyjnych;
- ✓ utrzymania w gotowości bojowej wojsk, na poziomie odpowiadającym realizacji поставionych zadań oraz zapewniania stałej gotowości bojowej ZT i oddziałom przeznaczonym do obrony granicy państwowej, a także zabezpieczania operacyjnego rozwinięcia wojsk na zagrożonych kierunkach;
- ✓ zorganizowania odpowiedniego systemu wychowania patriotycznego i obronnego młodzieży w celu podniesienia prestiżu służby wojskowej;
- ✓ stworzenia odpowiedniego systemu zabezpieczenia socjalno-prawnego kadry i ich rodzin.

Reforma i restrukturyzacja sił zbrojnych Ukrainy obejmuje trzy etapy.

- ✓ W pierwszym etapie — przyjęcie nowych i nowelizacja istniejących aktów normatywnych i ustawodawczych dotyczących sił

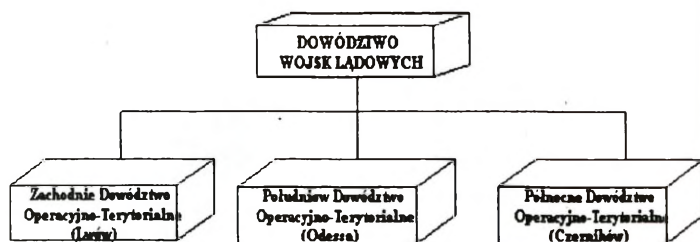
zbrojnych i obronności oraz przejście na nowy system dowodzenia.

- ✓ W drugim etapie — opracowanie i wdrożenie nowych zasad systemu szkolenia, uzupełniania i zabezpieczania materiałowo-technicznego wojsk oraz nowych zasad organizacyjno-kadrowych.
- ✓ W trzecim etapie — stopniowe przezbieranie wojsk w nowoczesne uzbrojenie i sprzęt oraz zakończenie przechodzenia wojsk na korpusną strukturę organizacyjną.

W ramach przechodzenia na nowy system dowodzenia zdecydowano się na stworzenie dowództw operacyjno-terytorialnych (DO-T). Ma to być przestrzenne zgrupowanie operacyjne lepiej dostosowane do spełniania funkcji obronnych niż dotychczasowe okręgi wojskowe. W ich skład będą wchodzić jednostki Sił Lądowych, Gwardii Narodowej, MSW, Służby Bezpieczeństwa i WOP — wszystkie będą objęte jednolitym systemem dowodzenia, łączności, zabezpieczenia logistycznego i mobilizacyjnego. Dowództwa operacyjno-terytorialne mają być podporządkowane dowódcy Sił Lądowych. Będzie on uzgadniał z dowódcami pozostałych rodzajów sił zbrojnych (powietrznych i morskich) zasady współdziałania wojsk na obszarze odpowiedzial-

ności danego dowództwa operacyjno - terytorialnego. Na terytorium Ukrainy mają powstać trzy takie dowództwa i będą to (rys. 13):

- ✓ Zachodnie Dowództwo Operacyjno - Terytorialne z siedzibą w Lwowie;
- ✓ Południowe Dowództwo Operacyjno - Terytorialne z siedzibą w Odessie;
- ✓ Północne Dowództwo Operacyjno - Terytorialne z siedzibą w Czernihowie.

Rys. 13

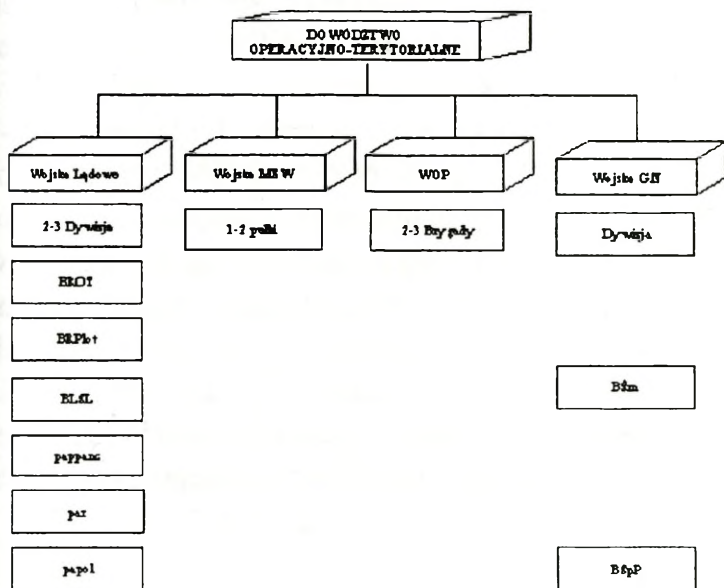
Struktura organizacyjna poszczególnych dowództw operacyjno-terytorialnych będzie różnicowana, jednak przewidywane jest, że w ich skład mogą wchodzić (rys. 14)⁶⁹:

- ✓ jednostki Wojsk Lądowych⁷⁰;
- ✓ dywizja Gwardii Narodowej;

⁶⁹ Działalność jednostek DO-T będzie finansowana z budżetu Ministerstwa Obrony i przez terenowe organy administracji państwowej.

⁷⁰ Dwie lub trzy dywizje ogólnowojskowe, BROT, BRPlot, BLSL, pappanc, pułk artylerii raketowej i pułk artylerii polowej.

- ✓ brygada śmigłowców Gwardii Narodowej;
- ✓ brygada specjalnego przeznaczenia Gwardii Narodowej;
- ✓ jeden lub dwa pułki Ministerstwa Spraw Wewnętrznych;
- ✓ do trzech brygad Wojsk Obrony Pogranicza.

Rys. 14

Decyzja o utworzeniu narodowych sił zbrojnych Ukrainy została podjęta przez Radę Najwyższą Ukrainy 22 października 1991 roku. Powołano wówczas Państwowy Komitet ds. Obrony i Bezpieczeństwa Ukrainy oraz Minister-

stwo Obrony. Reformowanie sił zbrojnych rozpoczęto na początku 1992 roku. Nieco wcześniej, rozpoczęto tworzenie Gwardii Narodowej, która miała pierwotnie liczyć ok. 100 tys. ludzi (obecnie pełni w niej służbę 23 tys. żołnierzy). Natomiast najwcześniej zaczęły funkcjonować Wojska Ochrony Pogranicza.

Zgodnie z Traktatem o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie CFE-1 i uzupełnieniami zawartymi w umowie z Taszkientu, które podzieliły limity przewidziane Układem CFE-1 dla b. ZSRR między poszczególne państwa powstałe z jego rozpadu oraz z ustaleniami co do liczby żołnierzy, przyjętymi w lipcu 1992 r. w Helsinkach — CFE-1a (akt zamykający rokowania w sprawie stanu osobowego konwencjonalnych sił zbrojnych w Europie), Ukrainie w pięciu podstawowych kategoriach ofensywnych systemów uzbrojenia konwencjonalnego przypadło (tabela 4)⁷¹.

⁷¹ Według stanu na 31 grudnia 1994 roku SZ Ukrainy posiadały ponad 470 tysięcy żołnierzy, w tym: około 300 tysięcy w siłach lądowych; około 150 tysięcy w siłach obrony powietrznej; około 20 tysięcy marynarzy w siłach morskich (w tym około 18 tysięcy w jednostkach brzegowych). W końcu 1995 r. rząd Ukrainy poinformował, iż planuje zmniejszenie stanu osobowego swej armii z około 470 tys. do poziomu 350 tys. w ciągu trzech lat by w 2000 roku osiągnąć stan 250 tys. żołnierzy. Planuje się również skrócenie służby wojskowej z 24 do 18 miesięcy.

Tabela 4

LIMITY UZBROJENIA I STANU OSOBOWEGO PRYZNANE UKRAINIE		
1.	Czołgi	4 080
2.	Bojowe wozy opancerzone	5 050
3.	Artyleria kalibru powyżej 100 mm	4 040
4.	Samoloty bojowe	1 090
5.	Śmigłowce uderzeniowe	330
6.	Stan osobowy	450 000

Siły Lądowe Ukrainy

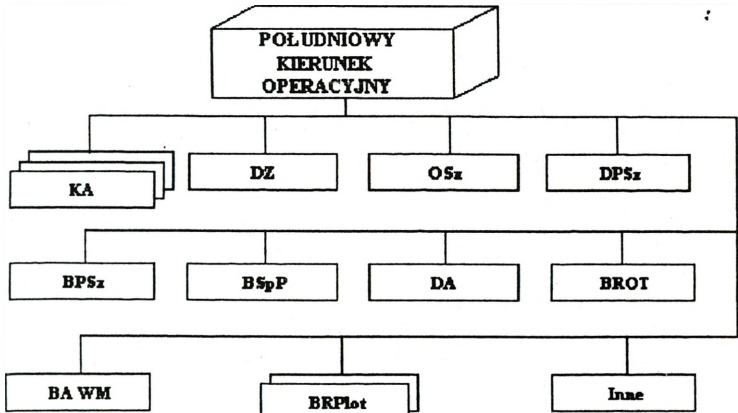
Siły Lądowe stanowią podstawowy komponent sił zbrojnych Ukrainy. Z chwilą powstania były one zorganizowane w dwa okręgi wojskowe: Przykarpacki i Odesski. W listopadzie 1993 r. zmieniono nazwy okręgów:

- ✓ z Przykarpackiego Okręgu Wojskowego utworzono Dowództwo Operacyjne "Zachód" (z siedzibą we Lwowie);
- ✓ z Odesskiego OW — Dowództwo Operacyjne "Południe" (z siedzibą w Odessie).

W lutym 1994 r. decyzją ministra obrony przemianowano:

- ✓ Dowództwo Operacyjne "Południe" na Południowy Kierunek Operacyjny;
- ✓ Dowództwo Operacyjne "Zachód" na Zachodni Kierunek Operacyjny.

W skład Południowego Kierunku Operacyjnego weszły (rys. 15):

Rys. 15

- ✓ trzy korpusy armijne;
- ✓ dywizja zmechanizowana;
- ✓ ośrodek szkoleniowy⁷²;
- ✓ dywizja powietrznoszurmowa;
- ✓ brygad powietrznoszurmowa;
- ✓ brygada specjalnego przeznaczenia;
- ✓ dywizja artylerii;
- ✓ brygada rakiet operacyjno-taktycznych;
- ✓ brygada artylerii wielkiej mocy;
- ✓ dwie brygady rakiet przeciwlotniczych;
- ✓ związki taktyczne, oddziały i pododdziały wojsk łączności, inżynierskich i zabezpie-

⁷² Ekwiwalent dywizji zmechanizowanej.

czenia logistycznego (bazy oraz składnice uzbrojenia i sprzętu wojskowego, zakłady remontowe itp.)

Stan liczebny wojsk wynosił ponad 96 tysięcy żołnierzy. Jednostki bojowe były uzupełnione w stanie osobowym w granicach 60-75 %, a jednostki zabezpieczenia i logistyczne — w granicach 20-30 %. W uzbrojeniu i wyposażeniu wojsk znajdowało się m.in.— tabela 5.

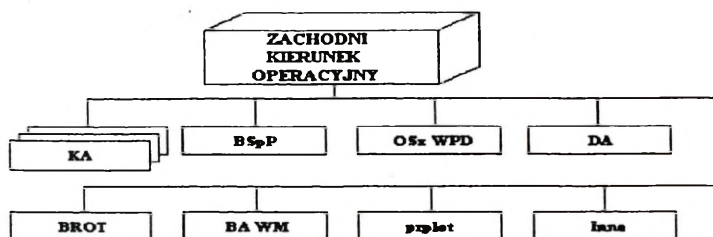
Tabela 5

PODSTAWOWE UZBROJENIE NA PłdKO		
1.	Czołgi	1 400
2.	Bojowe wozy opancerzone	2 200
3.	Systemy art. kalibru ponad 100 mm	1 700

Zachodni Kierunek Operacyjny tworzyły następujące związki i oddziały (rys. 16):

- ✓ trzy korpusy armijne;
- ✓ brygada specjalnego przeznaczenia;
- ✓ ośrodek szkolenia wojsk powietrznodesantowych;
- ✓ dywizja artylerii;
- ✓ brygada rakiet operacyjno-taktycznych;
- ✓ brygada artylerii wielkiej mocy;
- ✓ pułk rakiet przeciwlotniczych;

- ✓ związki taktyczne, oddziały i pododdziały wojsk łączności, inżynieryjnych i zabezpieczenia logistycznego (bazy oraz składnice uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz zakłady remontowe).

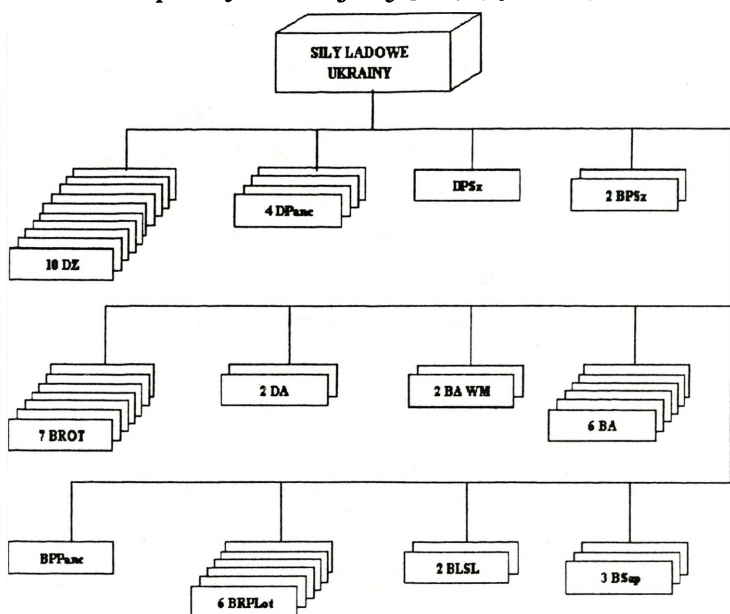
Rys. 16

Stan liczebny wojsk wynosił około 88 tysięcy żołnierzy. Jednostki bojowe były uzupełnione w zakresie osobowym w granicach 60-75 %, a jednostki zabezpieczenia i logistyczne — w granicach około 20-30 %. Na uzbrojeniu i wyposażeniu wojsk wchodzących w skład Zachodniego Kierunku Operacyjnego znajdowało się m.in.— patrz tabela 6.

Tabela 6

PODSTAWOWE UZBROJENIE NA ZKO		
1.	Czołgi	1 100
2.	Bojowe wozy opancerzone	2 500
3.	Systemy art. kalibru ponad 100 mm	1 500

W skład sił lądowych wchodzi obecnie siedem korpusów armijnych⁷³. Ogółem w strukturach korpusów znajdują się (rys. 17):

Rys. 17

✓ cztery dywizje pancerne;

⁷³ Proces restrukturyzacji sił lądowych jest powolny, podobnie jak pozostałych rodzajów SZ i nosi wiele znamion braku konsekwencji. Wskazuje na to m.in. rezygnacja w końcu 1994 r. z koncepcji tworzenia tzw. kierunków operacyjnych i powrót do struktury okręgowej, a na początku 1995 r. ponownie przywrócono nazwy: Przykarpacki OW — w odniesieniu do Zachodniego Kierunku Operacyjnego i Odeski OW — w odniesieniu do Południowego Kierunku Operacyjnego. Również ponownie włączono w skład SL jednostki lotnictwa sił lądowych, co wzmocniło przede wszystkim wojska Przykarpackiego OW, w których znalazło się ok. 70% ogólnej liczby śmigłowców uderzeniowych Mi-24.

- ✓ osiem dywizji zmechanizowanych;
- ✓ pięć brygad zmechanizowanych;
- ✓ cztery brygady rakiet operacyjno - taktycznych;
- ✓ pięć brygad artylerii;
- ✓ trzy brygady rakiet przeciwlotniczych.

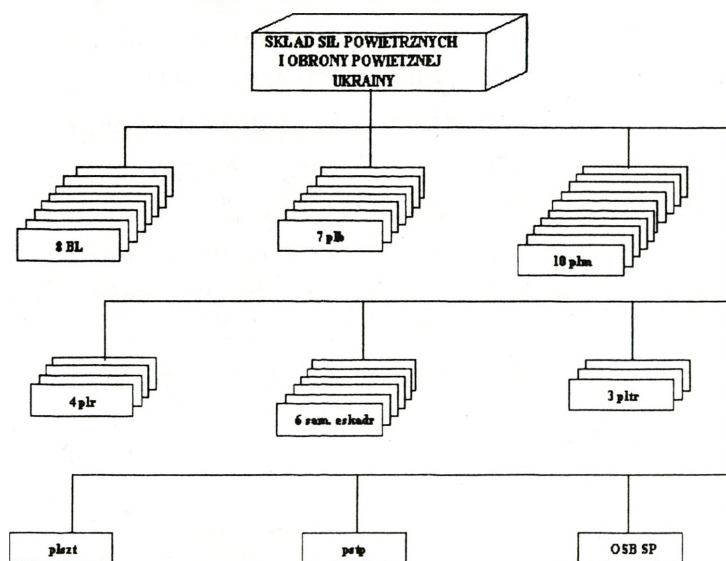
Poza strukturami korpusów (w bezpośrednim podporządkowaniu dowództw okręgów) znajdują się:

- ✓ dwie dywizje zmechanizowane;
- ✓ dywizja powietrznoszurmowa;
- ✓ dwie brygady powietrznoszurmowe;
- ✓ trzy brygady saperów;
- ✓ dwie dywizje artylerii;
- ✓ trzy brygady rakiet operacyjno-taktycznych;
- ✓ dwie brygady artylerii wielkiej mocy;
- ✓ dwie brygady lotnictwa sił lądowych;
- ✓ brygada artylerii;
- ✓ brygada artylerii przeciwpancernej;
- ✓ trzy brygady rakiet przeciwlotniczych.

Siły Powietrzne i Obrony Powietrznej Ukrainy

Siły Powietrzne i Obrony Powietrznej stały się wcześniej odrębne formacje sił zbrojnych. Wojska obrony powietrznej były integralną

częścią całego powietrznego systemu obronnego byłego ZSRR. Dekretem prezydenta Ukrainy z 29 kwietnia 1995 r. utworzono siły obrony powietrznej. W ich skład weszły dotychczasowe siły powietrzne i wojska obrony powietrznej. W dotychczasowych strukturach sił powietrznych i obrony powietrznej znajduje się (rys. 18):

Rys. 18

- ✓ siedem pułków lotnictwa bombowego, w tym dalekiego zasięgu;
- ✓ cztery pułki lotnictwa rozpoznawczego;
- ✓ dziesięć pułków lotnictwa myśliwskiego;
- ✓ pułk lotnictwa szturmowego;
- ✓ trzy pułki lotnictwa transportowego;

- ✓ sześć samodzielnych eskadr⁷⁴;
- ✓ osiem brygad lotniczych;
- ✓ pułk samolotów tankowania powietrznego;
- ✓ Ośrodek Szkolenia Bojowego SP.

Ukraina odziedziczyła po byłej armii radzieckiej sprawny system OP z jego systemami raketowymi i środkami radiotechnicznymi oraz znaczny potencjał nowoczesnego sprzętu i uzbrojenia lotniczego. Jest to najbardziej manewrowy i najmocniejszy — pod względem siły ognia — rodzaj SZ Ukrainy. Mimo trudności gospodarczych, Ukraina poszukuje nowych rozwiązań, żeby utrzymać w wysokiej gotowości bojowej i wciąż rozwijać te siły, ponieważ ocenia, że osłabienie ich potencjału bojowego może doprowadzić do niezdolności do obrony kraju⁷⁵.

⁷⁴ W tym 3 eskadry lotnictwa myśliwskiego, 2 eskadry śmigłowców WRe i 1 eskadra śmigłowców obrony powietrznej.

⁷⁵ SOP zorganizowane są na bazie jednostek 5 i 14 armii lotniczych, które zostały przemianowane na 5 i 14 korpusy lotnicze (KL), bez zmiany struktur organizacyjnych oraz wojsk obrony powietrznej (jednostek b. 8 armii OP, z których utworzono trzy korpusy obrony powietrznej — 28, 49 i 60 KOP). Natomiast jednostki b. 17 AL zostały rozwiązane, a jej oddziały i pododdziały podporządkowano Dowództwu SOP.

Siły obrony powietrznej liczą około. 125 tysięcy. żołnierzy. W ich uzbrojeniu znajduje się⁷⁶:

- ✓ ponad 1500 samolotów bojowych różnych typów;
- ✓ około 120 śmigłowców;
- ✓ różnorodne systemy przeciwlotnicze dalekiego zasięgu (Newa, Buk, Wołchow, Krug).

Siły Morskie Ukrainy

Siły Morskie Ukrainy powstały z Floty Czarnomorskiej. W wyniku porozumienia rosyjsko-ukraińskiego Rosja otrzymała 81,7 %, a Ukraina 18,3 % jednostek pływających (porozumienie pierwotne przewidywało równy podział dla każdej ze stron — Ukraina zgodziła się jed-

⁷⁶ Na Ukrainie stacjonują jeszcze strategiczne bombowce dalekiego zasięgu (Tu-160 i Tu-95MS), które poprzednio wchodziły w skład jednostek lotniczych b. Armii Radzieckiej. Obecnie maszyny te nie są eksploatowane. W tej sytuacji, Ukraina postanowiła odsprzedać Rosji 19 Tu-160 oraz 25 Tu-95MS. Za przekazane samoloty zostanie zmniejszony jej dług wobec Rosji oraz otrzyma ona uzbrojenie i sprzęt wojskowy, w tym m.in. części zamiennie do własnych samolotów bojowych. Przekazanie sprzętu odbędzie się w dwóch etapach: w pierwszym Rosja otrzyma 15 Tu-160, 10 Tu-95MS oraz 300 manewrujących pocisków raketowych AS-15 ALCM, które stanowią uzbrojenie do tych samolotów, w drugim — pozostałe samoloty Tu-160 i Tu-95MS (łącznie 19 bombowców strategicznych).

nak na odpłatne odstąpienie Rosji 31,7 % potencjału, który wykracza poza jej potrzeby)⁷⁷.

Siły morskie Ukrainy składają się z następujących elementów:

- ✓ Zachodniego Dowództwa Morskiego (dowództwu temu podlega również brygada okrętów rzecznych);
- ✓ Południowego Okręgu Morskiego,
- ✓ lotnictwa morskiego;
- ✓ piechoty morskiej i sił specjalnych.

Przewidziane są do realizowania zadań ochrony i obrony granic morskich, ochrony bezpieczeństwa żeglugi i rybołówstwa. Ponadto przewiduje się dla nich zadania obrony oraz zabezpieczenia podejść morskich do wybrzeża czarnomorskiego. Ocenia się, że SM będą posiadać ok. 100 okrętów różnych klas i liczyć ponad 40 tysięcy marynarzy.

⁷⁷ FCz w chwili rozpadu ZSRR dysponowała następującymi siłami: jednym lotniskowcem; dwoma krążownikami śmigłowcowymi; dziesięcioma niszczycielami; trzydziestoma fregatami; stoma okrętami patrolowymi i ochrony wybrzeża; sześćdziesięcioma okrętami wojny minowej (trałowce, stawiacze min); dwudziestoma ośmioma okrętami podwodnymi; ponad stu sześćdziesięcioma pływającymi jednostkami pomocniczymi. Ponadto w jej składzie znajdowało się: 240 czołgów, 140 BWP-1, 150 BMD, 370 TO BTR oraz około 120 dział i moździerzy kalibru powyżej 100 mm.

Ukraińskie Siły Szybkiego Reagowania

W ramach restrukturyzacji ukraińskich sił zbrojnych uwzględniono również formowanie sił szybkiego reagowania. Siły te mają być przeznaczone do:

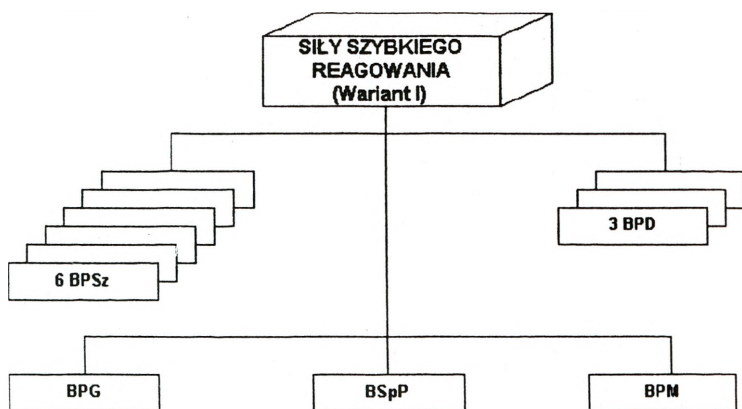
- ✓ wspierania działań SZ w celu odparcia skierowanej przeciwko państwu agresji, w tym do zwalczania jego grup dywersyjnych;
- ✓ udziału w ochronie granicy państwowej w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa;
- ✓ osłaniania mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych w okresie zagrożenia w początkowym okresie wojny;
- ✓ wykonywania zadań specjalnych w składzie odwodu naczelnego dowództwa;
- ✓ udziału w misjach pokojowych zarówno pod egidą ONZ, jak i na mocy porozumień z innymi państwami;
- ✓ udziału w likwidacji skutków klęsk żywiołowych.

Ukraina ma dwa warianty struktur organizacyjnych sił szybkiego reagowania⁷⁸.

⁷⁸ Siły szybkiego reagowania organizowane są na bazie istniejących jednostek brygad powietrznodesantowych i powietrznoszturmowych (25 BPD, 23, 40 i 45 BPSz), 4 BPM, brygad specjalnego przeznaczenia (8, 9 i 10 BSpP) oraz dwóch ośrodków szkoleniowych — każdy stanowi ekwiwalent dywizji.

W pierwszym wariantcie w strukturze tych sił uwzględniono (rys. 19):

- ✓ trzy brygady powietrznodesantowe;
- ✓ sześć brygad powietrznoszturmowych;
- ✓ brygadę piechoty górskiej;
- ✓ brygadę specjalnego przeznaczenia;
- ✓ brygadę piechoty morskiej.

Rys. 19

W tym wariantcie siły szybkiego reagowania mają liczyć około 60—70 tysięcy żołnierzy.

W wariantcie drugim stan osobowy sił szybkiego reagowania ma wynosić około. 30—40 tysięcy żołnierzy, a ich strukturę tworzyć będą (rys. 20):

- ✓ dywizja powietrznoszturmowa
- ✓ cztery brygady powietrznodesantowe.

Rys. 20

W skład jednostek sił szybkiego reagowania będą włączane również oddziały lotnictwa sił lądowych (dwa pułki śmigłowców uderzeniowych i transportowych — dla BSpP). Najbardziej rozwiniętym i rozbudowanym związkiem taktycznym w strukturze ukraińskich sił szybkiego reagowania będzie brygada specjalnego przeznaczenia. W jej składzie mają się znaleźć oddziały i pododdziały o różnym przeznaczeniu⁷⁹. Po zorganizowaniu będzie to jednostka zdolna do prowadzenia samodzielnych działań bojowych w dużym oddaleniu od wojsk własnych⁸⁰.

⁷⁹ W skład BSpP ma wejść: sześć batalionów specjalnego przeznaczenia; kompania rozpoznawcza; kompania miotaczy ognia; kompania obrony przeciwochemicznej; kompania inżynieryjno-saperska; batalion łączności i WRe; dywizjon artylerii samobieżnej; dywizjon rakiet przeciwlotniczych; pułk śmigłowców uderzeniowych; pułk śmigłowców transportowych; pododdziały logistyczne oraz szkolne.

⁸⁰ W uzbrojeniu BSpP ma się znaleźć: ok. 200 bojowych wozów desantowych BWD-2; 180 środków artyleryjskich (samobieżne

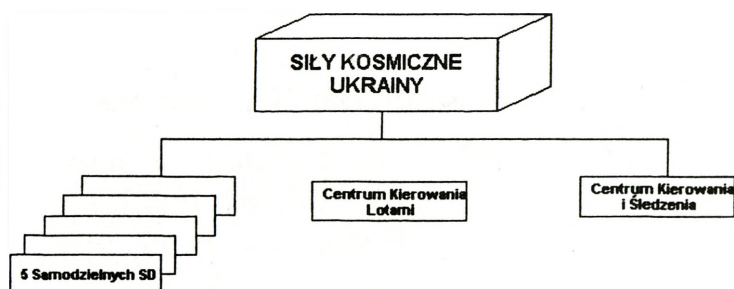
Ukraińskie Wojska Kosmiczne

Na Ukrainie funkcjonują również Wojska Kosmiczne, jako samodzielny rodzaj sił zbrojnych. Są podporządkowane Narodowej Agencji Kosmonautyki Ukrainy. Ich głównym zadaniem jest zabezpieczenie dowodzenia i kierowania aparatami kosmicznymi różnego przeznaczenia, jak również realizacja zadań wojskowych oraz dla potrzeb nauki i gospodarki narodowej w tzw. „strategicznej strefie kosmicznej”. Obejmuje ona trzy samodzielne strefy operacyjne: bliższą — oddaloną od 100 do 2000 km od Ziemi; średnią — od 2000 do 20 000 km i dalszą — ponad 20 000 km. W skład wojsk kosmicznych Ukrainy wchodzi (rys. 21)⁸¹:

haubico-moździerze 2S9 Nona, wyrzutnie artylerii raketowej 122 mm BM-21 Grad oraz moździerze kalibru mm); ok. 20 zestawów rakiet przeciwlotniczych Strzala-10M lub Igła; ok. 100 granatników przeciwpancernych; 40 śmigłowców uderzeniowych Mi-24; 80 śmigłowców transportowych Mi-8 i Mi-6.

⁸¹ W wyposażeniu tych wojsk znajdują się urządzenia specjalistyczne i aparaty, m.in.: zestaw „Most” przeznaczony do odbioru danych z rozpoznania kosmicznego, aparatura umieszczona na dwóch statkach naukowo-badawczych, system „Wypiel”, zabezpieczający powrót z orbity wokółziemskiej i lądowanie wahadłowca kosmicznego „Buran”, radiolinie przeznaczone do utrzymywania łączności między poszczególnymi stanowiskami dowodzenia i kierowania ze statkami kosmicznymi znajdującymi się na orbitach oraz różnego rodzaju systemy do odbioru danych telemetrycznych i zautomatyzowane systemy dowodzenia.

- ✓ centrum kierowania lotami;
- ✓ centrum kierowania i śledzenia;
- ✓ pięć samodzielnych stanowisk dowodzenia i namierzania.

Rys. 21

Rząd Ukrainy opracował długofalowy program rozwoju programów kosmicznych, uwzględniając w nim przede wszystkim unowocześnienie i wymianę naziemnych zestawów dowodzenia i kierowania aparatami kosmicznymi oraz udoskonalenie szeregu rozwiązań, jak⁸²:

⁸² Najwartościowszymi elementami ukraińskiego systemu kosmicznego są systemy i pola antenowe — unikalne w skali światowej. Ze względu na wysokie koszty utrzymania oraz brak kadry dysponującej wiedzą i przygotowaniem fachowym, stwarzają największe problemy z utrzymaniem ich we właściwym stanie technicznym. Niektóre elementy tego skomplikowanego systemu Ukraina zamierza wykorzystywać w międzynarodowych programach kosmicznych.

- ✓ kierowanie lotami aparatów kosmicznych;
- ✓ przyjmowanie i opracowywanie informacji specjalnych;
- ✓ śledzenie przestrzeni kosmicznej;
- ✓ prowadzenie prac naukowo-badawczych w bliższej i dalszej strefie operacyjnej;
- ✓ prowadzenie badań astrofizycznych.

Ukraińska Gwardia Narodowa

Gwardia Narodowa Ukrainy została utworzona na mocy decyzji podjętej w sierpniu 1991 roku⁸³. Pierwsze jednostki zostały zaprzysiężone 5 stycznia 1992 r. i cztery dni później rozpoczęły szkolenie. Do podstawowych zadań Gwardii Narodowej należy⁸⁴:

Obecnie są one eksploatowane jednocześnie przez wojsko i agencje cywilne, co jest pewnym utrudnieniem w zakresie dokonywania bieżącej konserwacji sprzętu oraz rozliczeń finansowych.

⁸³ Początkowo GN podlegała przewodniczącemu Rady Najwyższej. Jednak dekretem z 7 października 1995 r. prezydent Ukrainy podporządkował sobie tę specyficzną formację. W opinii członków Rady Bezpieczeństwa Narodowego, prezydent jako zwierzchnik sił zbrojnych i osoba konstytucyjnie odpowiedzialna za bezpieczeństwo państwa nie mógł w pełni wykonywać swych obowiązków, nie mając bezpośredniego wpływu na tak ważny element w systemie bezpieczeństwa państwowego, jakim jest bez wątpienia Gwardia Narodowa. Takie rozwiązanie przyczynia się do budowy silnego systemu władzy prezydenckiej na Ukrainie.

⁸⁴ Do służby w GN są przyjmowani jedynie obywatele Ukrainy (mężczyźni i, na niektóre stanowiska, kobiety); szeregowcy i podofi-

- ✓ obrona i utrzymywanie konstytucyjnego porządku prawnego i jedności terytorialnej kraju;
- ✓ uczestniczenie w działaniach bojowych związanych z odpieraniem agresji z zewnątrz;
- ✓ udzielanie pomocy WOP w przeciwdziałaniu naruszeniom granicy państwowej;
- ✓ ochrona zagranicznych placówek dyplomatycznych oraz ważnych obiektów państwowych;
- ✓ udział w ceremoniach związanych z wizytami oficjalnych osobistości przybywających z zagranicy oraz w uroczystościach z okazji świąt państwowych;
- ✓ wspomaganie Wojsk Ochrony Pogranicza oraz OC w likwidacji skutków awarii, katastrof i klęsk żywiołowych.

W Gwardii Narodowej pełni służbę około 23 tysięcy żołnierzy. W jej uzbrojeniu, oprócz broni osobistej, znajdują się jeszcze transportery opancerzone i śmigłowce.

Na czele Gwardii Narodowej stoi dowódca ze sztabem głównym, w którym główną rolę od-

cerowie w wieku od 18 do 27 lat oraz chorążowie i podoficerowie do 30 lat. Osoby te muszą posiadać wykształcenie średnie i odpowiednie warunki psychofizyczne. Gwardia Narodowa posiada własne szkoły wojskowe i ośrodki szkolenia. Szkolenie oficerów i specjalistów dla GN jest również prowadzone w uczelniach wojskowych podległych Ministerstwu Obrony oraz za granicą.

grywają trzy zarządy: operacyjny, organizacyjno-mobilizacyjny oraz łączności i automatyzacji. Ponadto występują zarządy: szkolenia wojskowego, szkolnictwa, finansowy, kadrowy, techniki wojskowej, zaopatrzenia, budownictwa i zakwaterowania oraz wydział służby prasowej. W strukturze organizacyjnej istnieją Dowództwa Regionów Gwardii Narodowej i są to:

- ✓ Dowództwo Zachodniego Regionu Gwardii Narodowej z siedzibą we Lwowie;
- ✓ Dowództwo Centralnego Regionu Gwardii Narodowej z siedzibą w Kijowie;
- ✓ Dowództwo Południowo-Wschodniego Regionu Gwardii Narodowej z siedzibą w Charkowie.

Każdemu Dowództwu Regionu są podporządkowane odpowiednie siły i środki i tak:

- ✓ W składzie Zachodniego Regionu znajduje się Lwowska Dywizja GN. Dywizja posiada pułk i cztery bataliony. Jednostki regionu liczą w sumie ok. 3200 żołnierzy i posiadają 76 transporterów opancerzonych.
- ✓ W Centralnym Regionie znajdują się jednostki Kijowskiej Dywizji GN, w składzie brygady i dwóch pułków. Siły te liczą ponad 5400 żołnierzy i posiadają 50 transporterów opancerzonych.

- ✓ W składzie Południowo—Wschodniego Regionu znajdują się trzy dywizje i jedna brygada GN. Są to: Dywizja Odeska, w składzie pułku i batalionu specjalnego przeznaczenia; Dywizja Doniecka (dwa pułki) i Dywizja Czugajewska (trzy pułki, w tym pułk specjalnego przeznaczenia i pułk szkolny) oraz Krymska Brygada GN w składzie trzech batalionów i jednego batalionu specjalnego przeznaczenia. Jednostki w tym regionie liczą ponad 14 tys. żołnierzy i posiadają ok. 350 transporterów opancerzonych.

Ponadto w bezpośrednim podporządkowaniu dowódcy GN znajdują się:

- ✓ brygada specjalnego przeznaczenia GN, która ochrania zagraniczne przedstawicielstwa dyplomatyczne;
- ✓ batalion specjalnego przeznaczenia⁸⁵;
- ✓ brygada śmigłowców.

W planach rozwoju GN przewiduje się wyposażenie jej jednostek w broń pancerną i lotnictwo transportowe oraz zwiększenie stanu liczebnego o 4 tysiące żołnierzy. Pozwoliłoby to na utwo-

⁸⁵ Batalion specjalnego przeznaczenia może być użyty w razie potrzeby do wsparcia wojsk wewnętrznych MSW. Niewykluczone, że będzie on współdziałać z oddziałami milicji specjalnego przeznaczenia „Berkut”, w wypadku potrzeby tłumienia rozruchów wewnętrznych i działań antyrządowych. „Berkut” określana jest jako spadkobierczyni sowieckich jednostek OMON-u.

rzenie kilku dodatkowych pododdziałów specjalnego przeznaczenia⁸⁶.

Ukraińskie Wojska Ochrony Pogranicza

Wojska Ochrony Pogranicza Ukrainy są siłami narodowymi. Alternatywą do tworzenia narodowych Wojsk Ochrony Pogranicza w państwach WNP była rosyjska propozycja wspólnej ochrony granic. Zakładała ona, iż zewnętrzne granice poszczególnych państw Wspólnoty będą uznane jednocześnie jako granice rosyjskie i ochraniane przez wielonarodowe jednostki WOP Wspólnoty Niepodległych Państw. Zaletą takiego rozwiązania miało być obniżenie nakładów finansowych zarówno przez Rosję, jak i przez inne państwa WNP mogące w ten sposób zredukować o połowę liczebność własnych Wojsk Ochrony Pogranicza. Projekt ten nie został zrealizowany, głównie z powodu odmowy udziału niektórych państw Wspólnoty (w tym Ukrainy) w wielostronnej współpracy wojskowej oraz po traktowania przez członków WNP ochrony wła-

⁸⁶ Zwiększenie stanu liczebnego (do 27 tys. żołnierzy) i dozbrojenie GN wynika z potrzeb utworzenia silnej formacji, która przyczyni się do poprawy stanu bezpieczeństwa wewnętrznego kraju.

snych granic jako wyrazu suwerenności państwowej. Ukraina kategorycznie odmówiła nie tylko tworzenia WOP WNP, ale nawet podporządkowania części narodowych Wojsk Ochrony Pogranicza wspólnemu dowództwu w Moskwie. W rezultacie, w 1993 r. Rosja została zmuszona do zmiany planów wspólnej ochrony granicy Wspólnoty i reorientacji współdziałania służb granicznych w kierunku współpracy dwustronnej. W 1995 roku Rosjanie wysunęli propozycję utworzenia wspólnej ochrony granicy i obrony przestrzeni powietrznej WNP. Propozycja ta została przyjęta tylko przez Białoruś i Kazachstan. Ukraina zdecydowanie odrzuciła tę propozycję, zresztą jak i inne wcześniejsze związki z Moskwą. Tak więc Ukraina posiada pełną samodzielność w ochronie granic i odmawia współpracy z Federalną Służbą Graniczną Rosji w tej dziedzinie.

Obecnie Wojska Ochrony Pogranicza Ukrainy liczą około 43 tysięcy żołnierzy⁸⁷.

⁸⁷ WOP mają do ochrony granicę państwową liczącą ponad 4 600 km, w tym: z Polską — 526 km, Słowacją — 90 km, Węgrami — 103 km, Rumunią — 531 km (169 km na południu i 362 km na zachodzie), Mołdawią — 939 km, Rosją — 1576 km i Białorusią — 891 km. Granica morska ma długość 2782 km.

Obrona Cywilna Ukrainy

Obronę Cywilną Ukrainy stanowi system organów zarządzania oraz sił i środków przeznaczonych do ochrony ludności przed następstwami różnych zagrożeń o charakterze technologicznym, ekologicznym, przyrodniczym i militarnym. Na system ten składają się:

- ✓ organy administracji państwowej wszystkich szczebli, związane z bezpieczeństwem i ochroną ludności, ostrzeganiem i alarmowaniem;
- ✓ organy bezpośrednio kierujące procesem ochrony ludności, wchodzące w skład centralnych i terenowych ośrodków administracji państwowej, przedsiębiorstw, urzędów oraz różnych organizacji;
- ✓ siły i środki przeznaczone do wykonywania zadań obrony cywilnej;
- ✓ fundusze środków finansowych, medycznych oraz materiałowo-technicznych przewidziane do wykorzystania w sytuacjach nadzwyczajnych;
- ✓ system sił i środków łączności oraz informowania.

Ogólne kierownictwo nad obroną cywilną sprawuje premier, wykorzystując w tym celu Gabinety Ministrów oraz Radę Ministrów Republiki Kry-

mu. Za realizację całokształtu zadań obrony cywilnej odpowiada sztab Obrony Cywilnej Ukrainy. Sprawuje on bezpośrednie kierownictwo nad całością sił i środków będących w dyspozycji tej formacji. Na czele sztabu Obrony Cywilnej stoi szef, mianowany przez premiera. Szefem sztabu Obrony Cywilnej jest żołnierz zawodowy w stopniu generała. Posiada on pełnomocnictwa przewidziane ustawą „o powszechnym obowiązku obrony i służbie wojskowej”. Na czele obwodów występują terenowe sztaby, którymi kierują wyznaczeni żołnierze zawodowi. Na niższych szczeblach organów administracji państwowej, przedsiębiorstw, urzędów i organizacji, funkcję szefów obrony cywilnej sprawują dyrektorzy oraz kierownicy (osoby cywilne).

Bezpośrednie kierownictwo i odpowiedzialność za realizację zadań OC sprawują sztaby obrony cywilnej różnych szczebli administracji państwowej, specjalne wydziały ministerstw oraz etatowi pracownicy OC poszczególnych przedsiębiorstw, którym przypisane są zadania ochrony ludności i udzielania pomocy w sytuacjach nadzwyczajnych. Do głównych zadań OC należą:

- ✓ prowadzenie akcji ratunkowych w celu zmniejszenia szkód i strat w razie awarii, ka-

- tastrof, eksplozji, pożarów i klęsk żywiołowych;
- ✓ powiadamianie ludności oraz ciągle jej informowanie o zagrożeniu i rozwoju wydarzeń;
 - ✓ ochrona ludności przed następstwami awarii, katastrof, pożarów, klęsk żywiołowych oraz zastosowanych środków rażenia;
 - ✓ stworzenie warunków do przetrwania podczas awarii, katastrof, klęsk żywiołowych oraz w czasie wojny;
 - ✓ organizacja i prowadzenie akcji ratunkowych oraz innych niezbędnych prac w rejonach zniszczeń;
 - ✓ przygotowywanie i doskonalenie kadr obrony cywilnej, organów kierowania oraz szkolenie ludności w zakresie wykorzystywania środków ochrony i postępowania w sytuacjach nadzwyczajnych;
 - ✓ tworzenie ośrodków analizowania i prognozowania, powiadamiania, łączności, obserwacji i kontroli skażeń promieniotwórczych, chemicznych i biologicznych oraz utrzymywanie ich w stałej gotowości do działania w sytuacjach kryzysowych.

W skład sił OC wchodzi: Wojska Obrony Cywilnej, formacje specjalistyczne i formacje paramilitarne.

Stan liczebny oddziałów oraz pododdziałów tych wojsk zależy od potrzeb i specyfiki regionu, w którym stacjonują. Do tej pory sformowano cztery brygady obrony cywilnej (BOC) podporządkowania centralnego. W Drohobyczu, w bliskim sąsiedztwie Polski, , stacjonuje BOC, która swoim zasięgiem działania obejmuje osiem obwodów (na 25 znajdujących się na Ukrainie) położonych w zachodniej części kraju. W warunkach pokojowych liczy ona ok. 500 osób, na wypadek wojny będzie rozwinięta do stanu 1000 żołnierzy. W miejscowości Stryj (w obwodzie lwowskim) stacjonuje specjalny oddział do likwidacji skutków awarii rurociągów paliwowych.

W jednostkach OC służą żołnierze z poboru jak również kontraktowi⁸⁸. Formacje specjalistyczne obrony cywilnej przeznaczone są do wykonywania prac specyficznych związanych z zagrożeniami biologicznymi, chemicznymi, wynikłymi z użycia środków promieniotwórczych, dużymi zniszczeniami wskutek trzęsienia ziemi oraz sytuacjami powstałymi w wyniku awarii w zakładach wydobywania ropy naftowej i gazu. Formacje te są podporządkowane Sztabowi OC

⁸⁸ Żołnierze OC w kwestii zaopatrzenia finansowego oraz innych rodzajów świadczeń traktowani są na ogólnych zasadach żołnierzy sił zbrojnych.

Ukrainy. Do tych formacji powoływani są fachowcy, mający bogate doświadczenie w wykonywaniu prac niezbędnych w sytuacjach nadzwyczajnych. Zawierają oni kilkuletnie kontrakty.

Formacje pozamilitarne OC powoływane są na okres wojny w obwodach, powiatach, miastach, rejonach, a także w przedsiębiorstwach, które kontynuują działalność w okresie wojny. Do tych formacji powoływani są obywatele Ukrainy zdolni do pracy, z wyjątkiem tych, którzy posiadają przydziały mobilizacyjne oraz kobiet mających dzieci w wieku do 8 lat, kobiet z wyższym lub średnim wykształceniem medycznym mających dzieci w wieku do 3 lat.

Organy kierowania OC państwa, obwodów, powiatów, miast, rejonów, przedsiębiorstw i innych są utrzymywane z budżetu państwa oraz budżetów terenowych, a także ze środków finansowych przeznaczonych na utrzymanie ministerstw⁸⁹.

⁸⁹ W przyszłości, po przystąpieniu do Międzynarodowej Organizacji Obrony Cywilnej i zreformowaniu systemu sił ratowniczych kraju, Ukraina będzie zobowiązana do udziału w akcjach niesienia pomocy prowadzonych przez państwa europejskie. W wyniku restrukturyzacji sił OC planuje się utworzenie mobilnego oddziału lotniczego, który będzie mógł szybko przemieszczać się z miejsca na miejsce i udzielać pomocy nie tylko na obszarze Ukrainy i w regionach przygranicznych, ale również — na wniosek kompetentnych organów

Narodowa Służba Bezpieczeństwa Ukrainy

Narodowa Służba Bezpieczeństwa powstała na mocy ustawy Rady Najwyższej Ukrainy z 25 marca 1992 r. Bezpośredni nadzór i kontrolę nad jej działalnością sprawuje Rada Najwyższa Ukrainy, organy i osoby powołane bądź wyznaczone przez prezydenta oraz prokurator generalny i osoby przez niego wyznaczone w zakresie przestrzegania prawa przez funkcjonariuszy SB. Podstawowym zadaniem SB jest zapewnienie bezpieczeństwa państwa, jego suwerenności, integralności terytorialnej, ochrona ładu i porządku konstytucyjnego, potencjału gospodarczego, naukowo-technicznego i obronnego oraz ich zabezpieczenie przed penetracją służb specjalnych innych państw, wrogich organizacji i ugrupowań terrorystycznych. Ponadto do zadań tego organu należy zapobieganie, ujawnianie i zwalczanie działalności skierowanej przeciwko pokojowi, bezpieczeństwu międzynarodowemu, korupcji i zorganizowanej przestępczości oraz innej działalności mogącej stanowić zagrożenie dla żywotnych interesów państwa i jego bezpieczeństwa. Służby specjalne wspierają również

ONZ bądź innych państw — wszędzie tam, gdzie będzie ona potrzebna.

wojska ochrony pogranicza Ukrainy w ochronie granicy państwowej⁹⁰.

Wojska Wewnętrzne Ukrainy

Wojska Wewnętrzne Ukrainy liczą około 6 tysięcy żołnierzy. Podlegają bezpośrednio swojemu dowódcy, który jest jednocześnie ministrem spraw wewnętrznych. Ich strukturę tworzą⁹¹:

- ✓ trzy brygady konwojowe (strażnicze) przeznaczone do pełnienia straży w obozach i do konwojowania jeńców (więźniów);
- ✓ dwa bataliony wojsk wewnętrznych, które przewidziane są do wzmocnienia oddziałów specjalnych „Berkut” w wypadku zamieszek (zaburzeń) wewnętrznych (bataliony tego rodzaju mogą być wydzielane z Gwardii Narodowej);
- ✓ dwie jednostki specjalne przeznaczone do ochrony kompleksów przemysłu obronnego;

⁹⁰ Szkoleniem oraz przygotowywaniem kadr do pracy w aparacie SB zajmuje się Instytut Szkolenia Kadr Służby Bezpieczeństwa oraz Ukraińska Akademia Spraw Wewnętrznych. Funkcjonariusze SB szkoli się również w ośrodkach szkolenia służb specjalnych rozmieszczonych w różnych miejscowościach Ukrainy.

⁹¹ W wypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa oraz wojny liczba tych jednostek ma być odpowiednio zwiększona.

- ✓ bataliony specjalne, których zadaniem jest ochrona i obrona różnego rodzaju instalacji oraz obiektów jądrowych.

Ministrowi spraw wewnętrznych, oprócz wojsk wewnętrznych podlegają jeszcze: Służba (Urząd) Ochrony Państwa⁹², oddziały milicji specjalnego przeznaczenia „Berkut” (liczą około 5 tysięcy funkcjonariuszy), Milicja i Państwowa Inspekcja Samochodowa.

⁹² Służba (Urząd) Ochrony Państwa jest instytucją skupiającą funkcjonariuszy w 750 placówkach. W jej skład wchodzi pododdziały specjalne „Tytan”. Oprócz zagadnień zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego, działalność tej służby polega na ochronie budynków rządowych i mniej ważnych osobistości politycznych.

the 1990s, the number of people in the UK who are employed in the public sector has increased by 1.5 million, from 2.5 million in 1980 to 4 million in 1995. The public sector has also become an important employer of women, with 5.5 million women employed in the public sector in 1995, compared with 4.5 million in 1980.

There are a number of reasons why the public sector has become an important employer of women. One reason is that the public sector has a high proportion of women in its workforce. In 1995, 88% of the public sector workforce were women, compared with 78% in 1980. This is due to a number of factors, including the fact that the public sector has a high proportion of jobs that are traditionally held by women, such as teaching, nursing, and social work.

Another reason why the public sector has become an important employer of women is that it has a high proportion of jobs that are full-time and permanent. In 1995, 68% of the public sector workforce were employed on full-time contracts, compared with 58% in 1980. This is due to the fact that the public sector has a high proportion of jobs that are essential to the functioning of the state, such as those in the health and education sectors.

A third reason why the public sector has become an important employer of women is that it has a high proportion of jobs that are well-paid. In 1995, the average salary of a public sector employee was £18,000, compared with £15,000 in 1980. This is due to the fact that the public sector has a high proportion of jobs that are in the higher pay bands, such as those in the senior management and professional sectors.

There are a number of other factors that have contributed to the growth of the public sector as an employer of women. These include the fact that the public sector has a high proportion of jobs that are in the service sector, which is a sector that has traditionally been dominated by women. It also includes the fact that the public sector has a high proportion of jobs that are in the manufacturing sector, which is a sector that has traditionally been dominated by men.

The growth of the public sector as an employer of women has had a number of implications for the economy. One implication is that it has helped to reduce the gender pay gap. In 1995, the average salary of a public sector employee was £18,000, compared with £15,000 for a private sector employee. This is a significant improvement on the situation in 1980, when the average salary of a public sector employee was £15,000, compared with £12,000 for a private sector employee.

Another implication of the growth of the public sector as an employer of women is that it has helped to increase the number of women in the workforce. In 1995, there were 5.5 million women employed in the public sector, compared with 4.5 million in 1980. This is a significant increase, and it has helped to reduce the number of women who are unemployed.

There are a number of other implications of the growth of the public sector as an employer of women. These include the fact that it has helped to increase the number of women in the middle management and professional sectors, and it has helped to increase the number of women in the higher pay bands. It has also helped to increase the number of women in the manufacturing sector, which is a sector that has traditionally been dominated by men.

The growth of the public sector as an employer of women is a positive development, and it has helped to improve the position of women in the economy. It has helped to reduce the gender pay gap, and it has helped to increase the number of women in the workforce. It has also helped to increase the number of women in the middle management and professional sectors, and it has helped to increase the number of women in the higher pay bands.

Wnioski

1. Ukraina deklaruje się jako państwa pozablokowe i neutralne. Znalazło to swój wyraz w „Deklaracji o suwerenności państwowej”. Będąc członkiem WNP, wyraźnie dystansuje się od wojskowych struktur w ramach Wspólnoty.
2. Ukraina czuje się zagrożona przez Federację Rosyjską. Poszukuje zatem różnych gwarancji bezpieczeństwa. Występuje z inicjatywami oraz angażuje się w szereg przedsięwzięć dla bezpieczeństwa regionalnego poza obrębem Wspólnoty Zapobiega także o zachodnie gwarancje bezpieczeństwa.
3. Ukraina stanowi dziś pewien rodzaj strategicznego łącznika między państwami Europy Środkowej, nastawionymi na szybką integrację z Zachodem, a Rosją, dążącą do odbudowy strefy wpływów w zachodniej części dawnego imperium. Ma uzasadnione powody do troski o swe bezpieczeństwo. Dlatego też zabiega o tworzenie sieci dwustronnych powiązań, umacniających jej suwerenność oraz określających jej miejsce w europejskich strukturach bezpieczeństwa.

4. Uwzględniając tylko bazę surowcową należy uznać Ukrainę za państwo, które w przyszłości może odgrywać bardzo ważną rolę w Europie.
5. Odejście Ukrainy z unii z Rosją znacznie osłabia tę ostatnią. Pozbawiło Federację Rosyjską jednego z głównych ośrodków produkcji rolnej i przemysłowej, a także baz wojennych i portów czarnomorskich o dużym znaczeniu militarnym i gospodarczym.
6. Jeśli Ukraina zdoła utrwalić swoją niepodległość, zmieni tym samym w znaczący sposób układ sił w Europie Środkowo-Wschodniej. Ma to szczególnie duże znaczenie dla Polski, gdyż oznaczać będzie nie tylko decydujące osłabienie Rosji na arenie europejskiej, lecz także wzrost bezpieczeństwa naszego kraju. Dobrosąsiedzkie stosunki polsko-ukraińskie będą równoważyć wzrost zagrożenia i przyczyniać się do stabilizacji bezpieczeństwa i pokoju w tej części Europy.
7. Strategicznym zadaniem Ukrainy jest ochrona suwerenności państwowej i niezależności politycznej, integralności terytorialnej oraz nie-

naruszalności granic. Ukraina może i powinna stać się państwem zdolnym do odgrywania znaczącej roli w zagwarantowaniu politycznej, ekonomicznej i militarnej stabilności w Europie i świecie.

8. W sferze wewnętrznej zasadniczym problemem dla Ukrainy jest stworzenie niezależnego systemu ekonomiczno-finansowego oraz silnej armii. Natomiast w sferze zewnętrznej — transformacja z państwa wschodnioeuropejskiego w środkowoeuropejskie. W związku, z tym Ukraina dokonuje gruntownych zmian w sferze politycznej, kulturowej i ekonomicznej oraz reformuje armię.
9. Złożoność budowy sił zbrojnych Ukrainy wyznaczana jest stanem wojsk w jakim się one znajdują. Redukcja ilościowa, przebudowa struktury organizacyjnej, brak nowoczesnego uzbrojenia i techniki wojskowej, chroniczny niedostatek środków finansowych — to główne trudności armii, które doprowadziły do pogorszenia warunków socjalnych oraz przygotowania bojowego i operacyjnego sił zbrojnych. Obecny system dowodzenia nie odpowiada zadaniom operacyjnym, a stopień

zabezpieczenia socjalno-prawnego wojskowych i członków ich rodzin znajduje się na bardzo niskim poziomie. W rezultacie prestiż służby wojskowej niebywale się obniżył.

10. Ukraina dąży do stworzenia armii niewielkiej liczebnie, ale za to bardzo mobilnej i nowocześnie uzbrojonej. Biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia w reformowaniu sił zbrojnych oraz trwający ostry kryzys ekonomiczny, można założyć, że proces realizacji programu będzie długotrwały. Dlatego też w najbliższych latach utrzymanie SZ Ukrainy w stanie niezbędnym do obrony kraju będzie polegało na zmianach ilościowych, a nie jakościowych armii.
11. Istotne dla Ukrainy są stosunki z państwami zachodnimi, w tym także z Polską. Sądzić należy, że dlatego też w październiku 1990 r. Ukraina podpisała z Polską deklarację o zasadach i podstawowych kierunkach rozwoju wzajemnych stosunków.

POTENCJAŁ MILITARNY BIAŁORUSI

the 1990s, the number of people in the UK who are employed in the public sector has increased by 1.5 million, from 2.5 million in 1980 to 4 million in 1995. The public sector has also become an important employer of women, with 5.5 million women employed in the public sector in 1995, compared with 4.5 million in 1980. The public sector has also become an important employer of people with disabilities, with 1.5 million people with disabilities employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980. The public sector has also become an important employer of people from ethnic minorities, with 1.5 million people from ethnic minorities employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980.

The public sector has also become an important employer of people who are over 50 years of age, with 1.5 million people over 50 years of age employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980. The public sector has also become an important employer of people who are under 25 years of age, with 1.5 million people under 25 years of age employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980. The public sector has also become an important employer of people who are single, with 1.5 million single people employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980.

The public sector has also become an important employer of people who are married, with 1.5 million married people employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980. The public sector has also become an important employer of people who are widowed, with 1.5 million widowed people employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980. The public sector has also become an important employer of people who are divorced, with 1.5 million divorced people employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980.

The public sector has also become an important employer of people who are cohabiting, with 1.5 million cohabiting people employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980. The public sector has also become an important employer of people who are living alone, with 1.5 million people living alone employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980. The public sector has also become an important employer of people who are living with a partner, with 1.5 million people living with a partner employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980.

The public sector has also become an important employer of people who are living with a partner and a child, with 1.5 million people living with a partner and a child employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980. The public sector has also become an important employer of people who are living with a partner and two or more children, with 1.5 million people living with a partner and two or more children employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980.

The public sector has also become an important employer of people who are living with a partner and a child and a partner, with 1.5 million people living with a partner and a child and a partner employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980. The public sector has also become an important employer of people who are living with a partner and a child and two or more children, with 1.5 million people living with a partner and a child and two or more children employed in the public sector in 1995, compared with 1 million in 1980.

W czasie tworzenia białoruskiej państwowości założono, że narodowe siły zbrojne powstaną na bazie potencjału militarnego skupionego w Białoruskim Okręgu Wojskowym. W następstwie tego były wojska radzieckie, dyslokowane w tym okręgu stały się wojskami białoruskimi. Na bazie posiadanego uzbrojenia, systemów logistycznych i całej infrastruktury oraz kadry oficerskiej zaczęto konstruować nową armię⁹³. Dotychczasowa struktura wojskowa została zachowana i ci sami ludzie, którzy tworzyli jeden z radzieckich okręgów wojskowych, stali się w jednej chwili kadrą sił

⁹³ W odróżnieniu od wielu innych państw byłego ZSRR, Białoruś przejęła po radzieckich siłach zbrojnych duże, liczące około 170 tys. żołnierzy, zgrupowanie wojsk oraz liczny, nowoczesny sprzęt bojowy. Siły zbrojne tworzone więc na bazie byłego radzieckiego Białoruskiego Okręgu Wojskowego, w skład którego wchodziły: wojska lądowe i lotnicze oraz spore zaplecze techniczne w postaci arsenałów broni, składów amunicji oraz wojskowej infrastruktury naziemnej. Stosownie do swej strategicznej pozycji, Białoruś od 1945 roku pełniła funkcję obszaru zgrupowania wojsk stanowiących „drugi rzut strategiczny” w wypadku radzieckiej konfrontacji militarnej z NATO. W sierpniu 1991 roku liczba formacji i oddziałów wojskowych rozlokowanych na terytorium Białorusi czyniła z niej trzecią - po Federacji Rosyjskiej i Ukrainie - siłę militarną wśród byłych republik radzieckich. Przyczynił się do tego również fakt, że podczas stopniowego wycofywania wojsk radzieckich z Europy Środkowej i Wschodniej w okresie 1990-1991 często były one rozlokowywane na obszarze Białoruskiego Okręgu Wojskowego. W rezultacie koncentracja sprzętu wojskowego i żołnierzy na Białorusi była największa - w stosunku do obszaru - spośród wszystkich byłych republik radzieckich.

zbrojnych innego państwa. Co do tego Białoruś przyjęła zupełnie odrębną koncepcję postępowania niż na przykład sąsiednie państwa bałtyckie, które zaczęły budowę swych sił zbrojnych od pozbycia się całego postradzieckiego balastu ideologicznego, ludzkiego i w dużej mierze także sprzętu. Była również ostrożniejsza w formułowaniu własnej koncepcji bezpieczeństwa narodowego niż Ukraina — Białorusini starali się w jak najmniejszym stopniu antagonizować Rosję. Dlatego też od samego początku wpływ Moskwy na białoruską politykę wojskową był i jest niepodważalny⁹⁴.

Kierowanie obronnością Białorusi

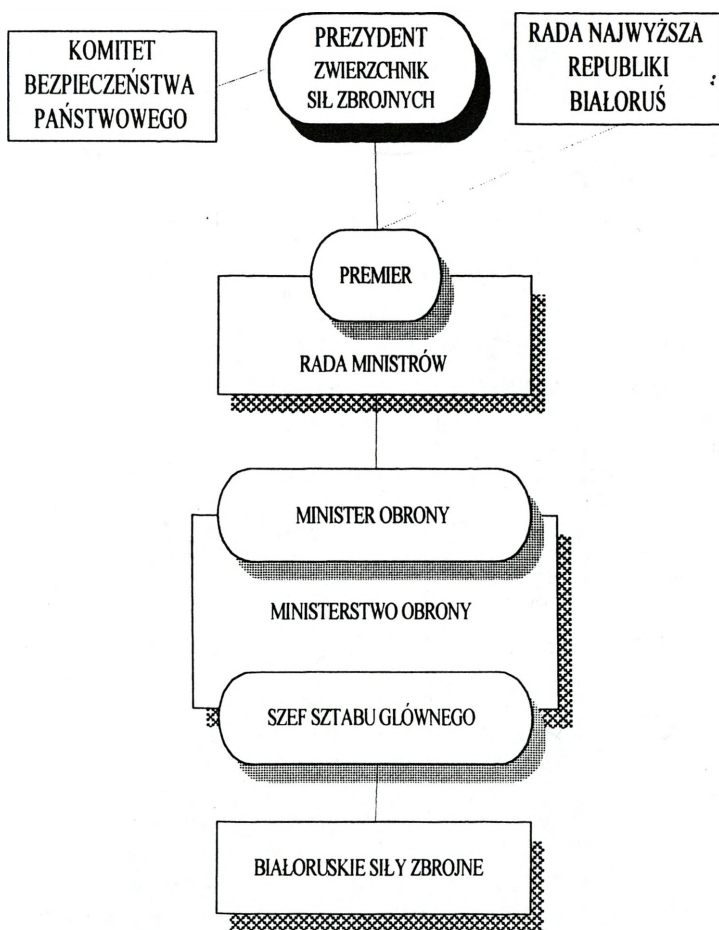
Kierowanie obronnością państwa leży właściwie w gestii prezydenta. Sprawuje on zwierzchnictwo nad siłami zbrojnymi. Jest również przewodniczącym Rady Bezpieczeństwa⁹⁵.

⁹⁴ Stronnicy bliższej współpracy z Rosją, prezentujący ekstremalny punkt widzenia na powyższą kwestię, wskazują, iż współcześnie koncepcja neutralności wydaje się anachronizmem, gdyż większość dotąd neutralnych krajów europejskich dąży do integrowania się w szerszych strukturach europejskich

⁹⁵ Rady Bezpieczeństwa jest najwyższym kolegalnym organem w sprawach bezpieczeństwa państwa. Zajmuje się wyznaczaniem polityki państwa w dziedzinie bezpieczeństwa wojskowego i politycznego, strategii oraz potencjału obronnego. W jej skład wchodzi

Za zgodą Rady Najwyższej, mianuje i odwołuje ministra obrony, ministra spraw wewnętrznych oraz przewodniczącego Komitetu Bezpieczeństwa Narodowego. W sytuacji zagrożenia wojennego lub agresji prezydentowi przysługuje prawo zarządzenia stanu wojennego oraz ogłoszenia mobilizacji. Do uprawnień prezydenta należy również zarządzenie stanu wyjątkowego na całym terytorium kraju, bądź tylko na jego części. Rada Najwyższa jest zobowiązana do akceptowania decyzji prezydenta (rys. 22).

przedstawiciele najwyższych organów władzy wykonawczej i ustawodawczej oraz reprezentanci tak zwanych resortów strategicznych — Ministerstwa Obrony Narodowej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Ministerstwa Finansów.

Rys. 22

Siły zbrojne Białorusi

Siły zbrojne Białorusi liczą prawie 84 tysiące żołnierzy, w tym siły lądowe — prawie 44 tysiące; siły powietrzne — ponad 12 tysięcy; siły OP — ponad 10 tysięcy; jednostki centralnego podporządkowania — prawie 17 tysięcy⁹⁶.

Zgodnie z przyjętym przez Ministerstwo Obrony programem restrukturyzacji sił zbrojnych, w siłach lądowych zakończono proces przechodzenia ze struktury „armia—dywizja” na „korpus—brygada”. Zmiany zachodzące obecnie w siłach zbrojnych Białorusi zmierzają w kierunku jak najszybszej i pełnej integracji z siłami zbrojnymi Federacji Rosyjskiej oraz utworzenia koalicyjnych sił zbrojnych w ramach Wspólnoty Niepodległych Państw. W tym celu Białoruś wykreśliła ze swojej konstytucji deklarację o neutralności państwa, natomiast władze pracują nad sformułowaniem nowej koncepcji bezpieczeństwa narodowego, przygotowującej potencjał obronny państwa (w tym siły zbrojne) do zadań w ramach sił koalicyjnych WNP — jako kontyngent regionalny. Według opracowywanych przez

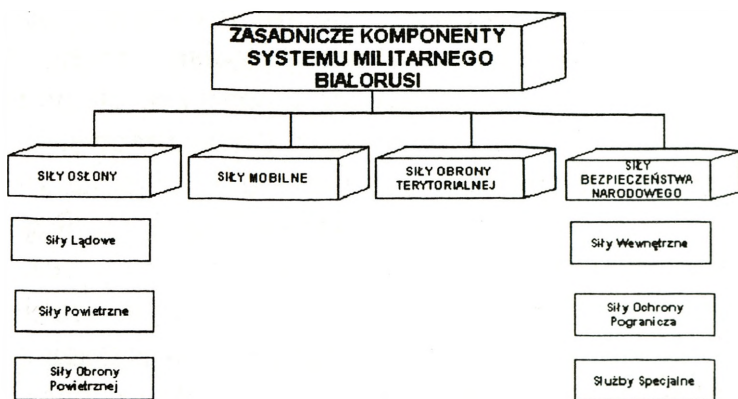
⁹⁶ Wojska specjalnego przeznaczenia, logistyczne i instytucje centralne.

Ministerstwo Obrony Federacji Rosyjskiej planów obronnych, siły zbrojne Białorusi oraz Moskiewskiego Okręgu Wojskowego i Obwodu Kaliningradzkiego mają tworzyć zachodnią regionalną strefę bezpieczeństwa, której dowództwo ma być odpowiedzialne za bezpieczeństwo Wspólnoty Niepodległych Państw z kierunku zachodniego i za zabezpieczenie rosyjskich interesów polityczno-wojskowych i handlowych w basenie Morza Bałtyckiego. Obecnie Ministerstwo Obrony pracuje nad projektem porozumienia „O utworzeniu połączonych koalicyjnych zgrupowań wojsk w celu zapewnienia zbiorowego bezpieczeństwa regionalnego”, o którego podpisanie przez Białoruś zabiega Rosja.

Najważniejszym przedsięwzięciem w planowanej integracji wojskowej jest opracowywanie i wdrożenie nowej struktury organizacyjnej sił zbrojnych. Zgodnie z jej założeniami, na terytorium Białorusi mają zostać utworzone trzy okręgi wojskowe odpowiadające przypuszczalnie rejonom rozmieszczenia trzech istniejących korpusów armijnych⁹⁷. Jednostki podległe okręgom wojskowym będą prawdopodobnie stanowiły siły osłony na zachodnim kierunku operacyjno-strategicznym, wspierane przez białoruskie siły

⁹⁷ Aktualnie na Białorusi rozwinięte są: 5KA w Bobrujsku, 28KA w Grodnie i 65KA w Borysowie

mobilne. Planowane jest również utworzenie wojsk obrony terytorialnej oraz rozpatrywana jest możliwość utworzenia sił bezpieczeństwa narodowego, w skład których wchodziłyby Wojska Wewnętrzne, Wojska Ochrony Pogranicza i Służby Specjalne (rys. 23). Zakończenie podstawowych przedsięwzięć w zakresie reformowania sił zbrojnych Białorusi i dostosowania ich do wymogów nowej koncepcji bezpieczeństwa narodowego jest przewidywane na lata 1998-1999.

Rys. 23

Po zakończeniu reformy siły zbrojne Białorusi mają stanowić 0,6-0,7% liczby ludności, tj. około 60 — 70 tysięcy żołnierzy, i mają być uzupełnione w 60-70% żołnierzami służby kontraktowej oraz w 30-40% żołnierzami zasadniczej służby wojskowej, wcielanymi na zasadzie terytorialnej⁹⁸. Zdaniem Ministerstwa Obrony Białorusi, zapewni to utrzymanie gotowości bojowej na wystarczającym poziomie.

Zmiany w siłach zbrojnych Białorusi oraz integracja wojskowa z Federacją Rosyjską dotyczą, jak dotychczas, głównie Wojsk Obrony Powietrznej. W celu realizacji powyższych przedsięwzięć Białoruś zawarła z Rosją umowę dwustronną, na podstawie której od 1 kwietnia 1996 r. na stanowiskach dowodzenia Wojsk OP Rosji i Białorusi funkcjonują dodatkowe kanały bezpośredniej wymiany informacji. Dalszym krokiem w integracji systemów obrony powietrznej obu państw było podpisanie 14 maja 1996 r. porozumienia o zasadach funkcjonowania połączonego systemu obrony powietrznej Federacji Rosyjskiej i Białorusi oraz przyjęcie 27 czerwca 1996 r. w Mińsku przez przedstawicieli dowództw Sił Obrony Powietrznej Białorusi oraz Moskw-

⁹⁸ Obecnie w SZ odbywa służbę kontraktową ok. 8600 żołnierzy, co stanowi ok. 10% stanu osobowego SZ.

skiego Okręgu Obrony Powietrznej i 6 Armii Obrony Powietrznej sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej uzgodnień dotyczących koordynacji wspólnych dyżurów bojowych jednostek obrony powietrznej Rosji i Białorusi oraz współpracy systemów wykrywania i kontroli ruchu powietrznego. W końcu 1996 r. Rosja i Białoruś podpisały kolejne porozumienia, pogłębiające integrację wojskową obu państw. Rosja zobowiązała się do ponoszenia kosztów utrzymania niezbędnej infrastruktury lotniskowej, która ma być wspólnie wykorzystywana przez rosyjskie i białoruskie jednostki lotnictwa obrony powietrznej⁹⁹. W 1997 r. rozszerzono wojskową współpracę rosyjsko-białoruską na siły lądowe, a zasady współdziałania zostaną zawarte w nowej białoruskiej doktrynie wojennej.

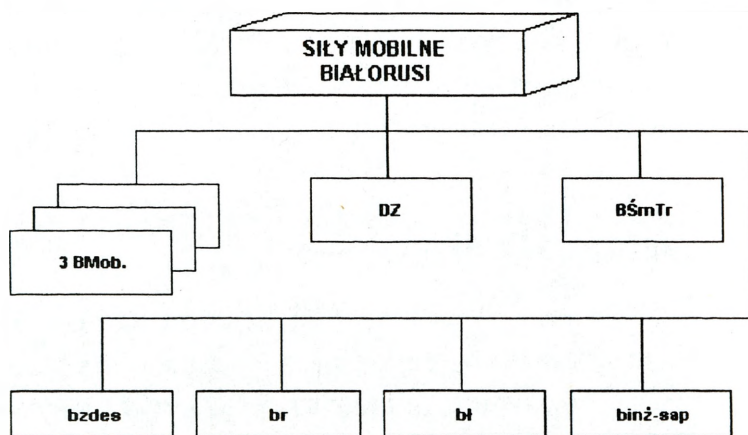
Siły Mobilne Białorusi

Siły Mobilne Białorusi utworzone zostały na mocy dekretu prezydenta z czerwca 1995 roku. Zorganizowano je na bazie 103 dywizji powietrzno-desantowej i 38 brygady powietrznode-

⁹⁹ Chodzi głównie o bazy lotnicze w Baranowiczach, Bobrujsku i Bychowie

santowej. Są to siły podporządkowania centralnego. W ich skład wchodzi (rys. 24):

- ✓ dwie brygady mobilne przygotowane do działań powietrznodesantowych;
- ✓ brygada mobilna przygotowana do działań powietrznoszurmowych;
- ✓ dywizja zmechanizowana;
- ✓ brygada śmigłowców transportowych;
- ✓ batalion rozpoznawczy;
- ✓ batalion łączności;
- ✓ batalion inżynieryjno-saperski;
- ✓ batalion zabezpieczenia desantowego.

Rys. 24

Siły Mobilne mogą wykonywać zadania samodzielnie lub na korzyść innych wojsk

szczebla operacyjno-taktycznego. Według oceny wojskowych specjalistów Białorusi każda brygada mobilna ma możliwość zajęcia 2-3 obiektów znajdujących się na obszarze 300-400 km². Zdolna jest też do załamania natarcia dywizji zmotoryzowanej przeciwnika, a w razie konieczności wykonania rajdu na głębokość do 50 km. W czasie wykonywania zadań brygada może być wzmacniana lotnictwem Sił Powietrznych, artylerią ze składu Centralnej Grupy Artylerii Wsparcia i jednostkami specjalnymi z brygady działań specjalnych. Po ewentualnym wzmocnieniu sił mobilnych rosyjskim lotnictwem transportowym mogą być one wykorzystywane jako desanty operacyjno-taktyczne¹⁰⁰.

Siły Lądowe Białorusi

Siły Lądowe Białorusi tworzą: trzy korpusy armijne¹⁰¹ (w przyszłości trzy okręgi wojsko-

¹⁰⁰ Zapasy każdej brygady mobilnej pozwalają jej na prowadzenie działań bojowych w ugrupowaniu przeciwnika (bez uzupełniania zapasów) do trzech dni.

¹⁰¹ W składzie trzech korpusów armijnych znajdują się cztery rozwinięte brygady zmechanizowane oraz sześć baz sprzętu bojowego; liczbą sprzętu i uzbrojenia oraz stanem osobowym bazy sprzętu bojowego odpowiada skadrowanej brygadzie pancerniej, a jej struktura jest zbliżona do BZ. Ogółem w bazie sprzętu bojowego znajduje się około 90 czołgów.

we), dywizja artylerii, dywizja ochrony tyłów, brygada rakiet operacyjno-taktycznych, brygada rakiet taktycznych, brygada artylerii przeciwpancernej, dwie brygady łączności i ośrodek szkolenia¹⁰² (rys. 25).

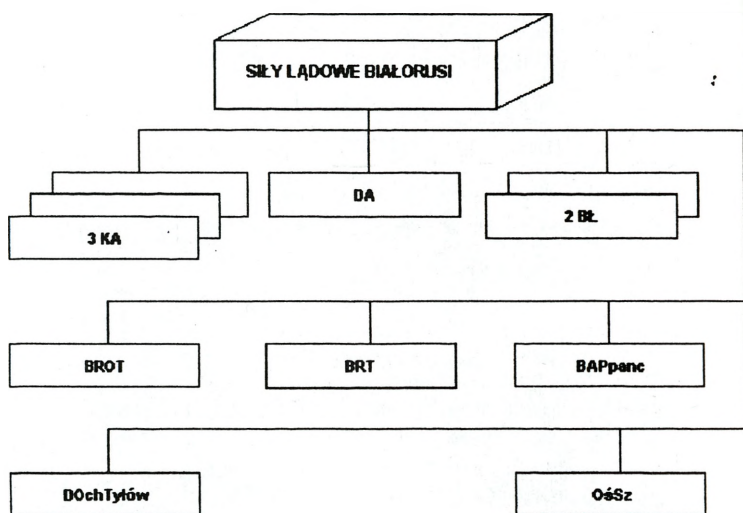
W uzbrojeniu wszystkich jednostek sił lądowych oraz w bazach i zakładach remontowych znajduje się około:

- ✓ 60 wyrzutni rakiet taktycznych i operacyjnych;
- ✓ 2300 czołgów;
- ✓ 2900 bojowych wozów opancerzonych;
- ✓ 1600 środków artyleryjskich;
- ✓ 500 wyrzutni ppk;
- ✓ 350 zestawów rakiet przeciwlotniczych.

¹⁰² Ośrodek Szkolenia spełnia bardzo ważną rolę w procesie szkolenia kadr dla białoruskich Sił Lądowych. Pełni on funkcję centrum szkoleniowego. Szkoli młodych specjalistów w około 60 specjalnościach. W jego strukturze organizacyjnej znajdują się: szkolny pułk mieszany, dwa szkolne pułki zmechanizowane, szkolny pułk czołgów, szkolny pułk artylerii oraz batalion zabezpieczenia. W uzbrojeniu i wyposażeniu ośrodek ten posiada: ponad 170 czołgów T-72, 260 bojowych wozów opancerzonych (różnych typów) oraz około 60 różnych jednostek sprzętu artyleryjskiego. Stan etatowy ośrodka wynosi około 3500 żołnierzy zawodowych i pracowników cywilnych. Stan zmienny stanowi około 3000 kursantów. Cykl szkoleniowy trwa pięć miesięcy. W ciągu roku kalendarzowego mury ośrodka opuszczają dwie grupy absolwentów. W okresie „W” na bazie tego ośrodka szkoleniowego będzie organizowana brygada zmechanizowana.

Podstawowymi jednostkami w strukturze organizacyjnej korpusów armijnych są brygady zmechanizowane. Brygady te są w pełni wyposażone w sprzęt bojowy, środki walki i rażenia. Posiadają zautomatyzowane system dowodzenia. Są zdolne do prowadzenia samodzielnych działań na dowolnym kierunku w specyficznym lesisto-bagiennym terenie Białorusi¹⁰³.

¹⁰³ Białoruskie BZ dysponują potężnym potencjałem ogniowym. W swoich strukturach posiadają grupę artylerii w składzie: dywizjon artylerii samobieżnej (prawie 20 szt. 2S1 Goździk), dywizjon artylerii raketowej (20 szt. BM-21 Grad) oraz dywizjon artylerii mieszanej, składający się z baterii artylerii przeciwpancernej, baterii przeciwpancernych pocisków kierowanych oraz baterii moździerzy. W sumie w grupie artylerii BZ znajduje się ponad 80 środków artyleryjskich. Do osłony pododdziałów BZ przeznaczona jest grupa obrony przeciwlotniczej w składzie: pięć baterii przeciwlotniczych Osa-AK i Igła, bateria przeciwlotnicza dział ZSU 256 Tunguska oraz bateria rakiet przeciwlotniczych (niemal 30 zestawów raketowych 9P516 Igła). Łącznie daje to ponad 60 środków przeciwlotniczych.

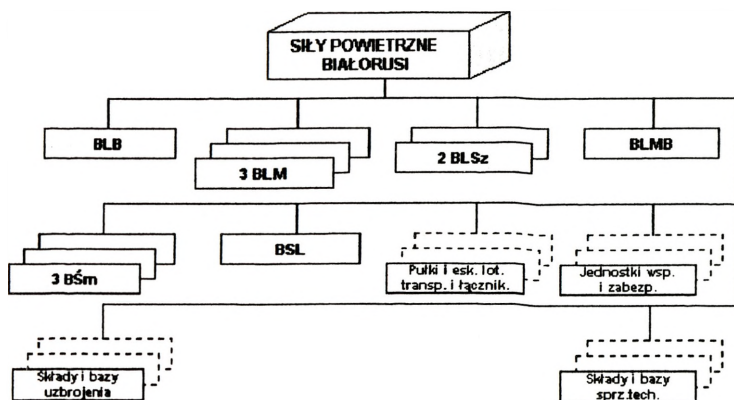

Rys. 25

Siły Powietrzne Białorusi

Siły Powietrzne Białorusi tworzą: Baza Lotnictwa Bombowego (BLB); trzy Bazy Lotnictwa Myśliwskiego (BLM); Baza Lotnictwa Myśliwsko-Bombowego (BLMB); dwie Bazy Lotnictwa Szturmowego (BLSz); trzy Bazy Śmigłowców (BSm); Baza Sprzętu Lotniczego (BSL); pułki i eskadry lotnictwa transportowego oraz łącznikowego; jednostki wsparcia i zabez-

pieczenia; składy i bazy uzbrojenia; składy i bazy sprzętu technicznego (rys. 26)¹⁰⁴.

Rys. 26

W uzbrojeniu i wyposażeniu Sił Powietrznych Białorusi znajduje się:

- ✓ około 350 samolotów bojowych¹⁰⁵;
- ✓ ponad 90 śmigłowców uderzeniowych Mi-24;
- ✓ ponad 60 samolotów rozpoznawczych;
- ✓ ponad 40 samolotów transportowych, w tym 30 Il-76;
- ✓ ponad 210 śmigłowców Mi-2, Mi-6 i Mi-8.

¹⁰⁴ Baza lotnicza jest ekwiwalentem pułku lotniczego.

¹⁰⁵ Około 200 samolotów myśliwskich MiG-29,-25 i -23, Su-27 oraz niemal 150 samolotów myśliwsko-bombowych i szturmowych Su-25,-24 i MiG-27.

Siły Obrony Powietrznej Białorusi

Siły Obrony Powietrznej Białorusi wraz z wydzielonymi jednostkami Sił Powietrznych oraz związkami taktycznymi, oddziałami i pododdziałami obrony przeciwlotniczej Sił Lądowych tworzą system obrony powietrznej kraju¹⁰⁶. System ten zapewnia stałą osłonę ważniejszych ośrodków administracyjno-politycznych, przemysłowych oraz węzłów komunikacyjnych. Kontynuowana jest budowa na bazie byłej 2 Samodzielnej Armii Obrony Powietrznej stacjonarnego systemu obrony powietrznej państwa, którego siły i środki współdziałają z wojskami OP Federacji Rosyjskiej, wymieniając informacje o sytuacji powietrznej i ruchu lotniczym.

W uzbrojeniu Sił Obrony Powietrznej znajduje się:

- ✓ 200 zestawów rakiet „ziemia—powietrze”;
- ✓ sprzęt radiotechniczny;
- ✓ środki walki radioelektronicznej.

W Siłach Obrony Powietrznej nie występują jednostki lotnicze. W okresie pokoju stałe dyżury bojowe w systemie OP pełnią jednostki wydzielone ze składu Sił Powietrznych. Podczas

¹⁰⁶ Przestrzeń powietrzna Białorusi została podzielona na dwie strefy OP: jedna obejmuje zachodnią i południowo-wschodnią część państwa, a druga północno-wschodnią.

dyżurów są one podporządkowane Centralnemu Stanowisku Dowodzenia Sił Obrony Powietrznej Białorusi. W skład tych jednostek wchodzi trzy bazy lotnictwa myśliwskiego oraz dwie bazy śmigłowców¹⁰⁷. Przewiduje się też, że w wypadku konfliktu lotnictwo myśliwskie będzie również realizowało zadania postawione przez dowódcę Sił Obrony Powietrznej. ZT i oddziały obrony przeciwlotniczej Sił Lądowych realizują zadania tylko na korzyść własnych związków operacyjnych i taktycznych.

Białoruskie Wojska Ochrony Pogranicza

Wojska Ochrony Pogranicza Białorusi zostały utworzone na bazie istniejącego do 1991 roku Dowództwa Operacyjnego Grupy „Białoruś”, wchodzącego w skład Zachodniego Okręgu Wojsk Pogranicza byłego ZSRR. Wojska te podlegają bezpośrednio prezydentowi, ale w jego imieniu dowodzi nimi szef Zarządu Głównego Wojsk Ochrony Pogranicza. Zarządowi podlega pięć oddziałów terenowych, których zadaniem jest:

¹⁰⁷ Ponad 80 samolotów MiG-29, ponad 20 Su-27, ponad 10 MiG-25, niespełna 50 MiG-23 i ponad 100 śmigłowców typu Mi-24.

- ✓ ochrona granic systemem patrolowania w pasie przygranicznym o szerokości 10-12 km;
- ✓ prowadzenie rozpoznania operacyjnego;
- ✓ współpraca ze służbami celnymi i Komitetem Bezpieczeństwa Państwowego.

Dotychczas w pełni rozwinięte zostały tylko oddziały terenowe w Grodnie i Brześciu. Pierwszy jest odpowiedzialny za ochronę granicy z Polską i Litwą, drugi — z Polską i Ukrainą. Oddziały w Smorgoniu i Połocku są w końcowym etapie organizacji i będą odpowiedzialne za ochronę granic z Litwą i Łotwą, natomiast znajdujący się w początkowej fazie tworzenia oddział w Homlu będzie ochraniał granicę białorusko-ukraińską. Granica z Rosją jest otwarta, a system ochrony tworzą posterunki celne zorganizowane na głównych szlakach komunikacyjnych.

Zakłada się, że po restrukturyzacji Wojska Ochrony Pogranicza będą liczyć około 12 500 żołnierzy i 800 pracowników cywilnych. Do służby będą wcielani tylko poborowi narodowości białoruskiej.

Wojska Wewnętrzne Białorusi

Wojska Wewnętrzne Białorusi to formacja zbrojna przeznaczona do ochrony ładu konstytu-

cyjnego, suwerenności państwa, bezpieczeństwa wewnętrznego oraz do obrony praw i wolności obywateli. Przepisy, struktura i funkcjonowanie wojsk wewnętrznych wzorowane są na rozwiązaniach rosyjskich. Stało się tak dlatego, że wszystkie białoruskie jednostki wojsk wewnętrznych były tworzone na bazie jednostek wchodzących wcześniej w skład wojsk wewnętrznych byłego ZSRR. W skład Wojsk Wewnętrznych Białorusi wchodzi:

- ✓ Korpus Ochrony Porządku Publicznego¹⁰⁸;
- ✓ Brygada Działań Specjalnych;
- ✓ 3 brygady Ochrony Zakładów Karnych i Konwojowania.

Stan liczebny Wojsk Wewnętrznych wynosi około 8 tysięcy żołnierzy.

Służby Specjalne Białorusi

Służby Specjalne Białorusi, podobnie jak i inne formacje, stworzono na bazie byłego potencjału i systemu radzieckiego. Są one ukierunkowane na wszechstronne odtwarzanie i umacnianie więzi organizacyjnych ze służbami specjal-

¹⁰⁸ W skład Korpusu Ochrony Porządku Publicznego wchodzi: brygada milicji, 9 batalionów milicji i Samodzielna Brygada Zmechanizowana Obrony Cywilnej.

nymi Federacji Rosyjskiej, a w tym szczególnie funkcjonalnych¹⁰⁹.

Rosyjskie wojska na Białorusi

Na Białorusi stacjonują także wojska rosyjskich sił zbrojnych. Siły te zostały określone przez obydwa państwa¹¹⁰ jako potencjał strategiczny. W ich skład wchodzi siły i środki wojsk: rakietowych, obrony powietrznej, lotniczych, marynarki wojennej, łączności i walki radioelektronicznej. Na mocy porozumień między stronami rosyjską i białoruską znajdują się one pod całkowitą kontrolą Federacji Rosyjskiej. Ogółem liczebność oddziałów rosyjskich stacjonujących na terytorium białoruskim wynosi około 15 tysięcy żołnierzy, którzy użytkują 50 różnych obiektów. Do najważniejszych należą¹¹¹:

¹⁰⁹ Służby specjalne Białorusi nie zostały poddane ani gruntownej reorganizacji, ani reorientacji w realizacji zadań na rzecz nowo powstałego państwa. Istota zmian polegała tylko na dostosowaniu struktur terenowych do ram organizacji państwowej.

¹¹⁰ Przez Białoruś i Federację Rosyjską.

¹¹¹ Zgodnie z postanowieniami układu START i *Protokołu Lizbońskiego* rakiety RS-12M mają zostać wycofane do Rosji do końca 1999 roku. Pułk lotnictwa rozpoznawczego pozostanie na Białorusi do 2000 roku (uzbrojenie pułku stanowi 29 samolotów rozpoznawczych dalekiego zasięgu Tu-22). Porozumienie przewiduje również, że niektóre obiekty mogą być wykorzystywane przez Rosjan w okresie dłuższym niż podano. Posterunek radiolokacyjny w Baranowi-

- ✓ dwie dywizje rakiet strategicznych;
- ✓ dywizja lotnictwa bombowego;
- ✓ sześć pułków lotniczych;
- ✓ pułk lotnictwa rozpoznawczego;
- ✓ Centrum Łączności Marynarki Wojennej podległe dowództwu Floty Bałtyckiej;
- ✓ radiolokacyjny posterunek wczesnego ostrzegania o napadzie raketowym;
- ✓ stacja radiolokacyjnego systemu dalekiej nawigacji;
- ✓ element systemu dowodzenia siłami morskimi.

W uzbrojeniu wojsk Federacji Rosyjskiej, stacjonujących na terytorium Białorusi, znajduje się:

- ✓ ponad 30 strategicznych pocisków rakietowych RS-12M Topola (SS-25);
- ✓ około 30 samolotów rozpoznawczych dalekiego zasięgu Tu-22;
- ✓ około 100 samolotów (Su-24 i T-16).

czach oraz obiekty marynarki wojennej w Wilejce i Gancewiczach zostały wydzierżawione Rosjanom nieodpłatnie na okres 25 lat.

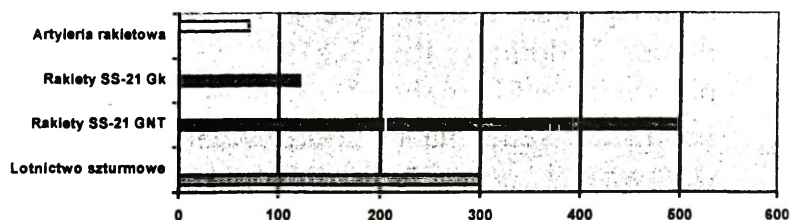
Wnioski

1. Realizowana przez Białoruś polityka militarna ukierunkowana jest na stałe zacieśnianie współpracy wojskowej z Federacją Rosyjską, co w niedalekiej przyszłości może doprowadzić do pełnej integracji sił zbrojnych obu państw — proces ten jest szczególnie przyspieszany przez prezydenta Łukaszenkę, który wyznacza siłom zbrojnym Białorusi rolę obrońcy Rosji na kierunku zachodnim.
2. Integracja białoruskich sił zbrojnych z siłami zbrojnymi Federacji Rosyjskiej spowoduje istotną zmianę sytuacji wojskowej w Europie Środkowo-Wschodniej. Można przypuszczać, że formalnie usankcjonowana rosyjska obecność wojskowa pomiędzy Ukrainą i państwami bałtyckimi będzie namacalnym argumentem na rzecz zapobiegania integrowaniu się tych państw z euroatlantyckimi strukturami bezpieczeństwa.
3. Z punktu widzenia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, pełna integracja Białorusi z Federacją Rosyjską spowoduje wydłużenie

granicy polsko-rosyjskiej i przesunięcie tak zwanej „bliskiej zagranicy” za linię Bugu. Może to być dogodnym argumentem w polityce rosyjskiej do wnoszenia sprzeciwów wobec rozszerzania Sojuszu Północnoatlantyckiego na kraje Europy Środkowo-Wschodniej. Może się też zdarzyć, że granica ta stanie się linia podziału pomiędzy dwoma antagonistycznymi blokami militarnymi — pomiędzy NATO i blokiem militarnym utworzonym przez Rosję.

4. W uzbrojeniu armii białoruskiej znajduje się duża liczba czołgów, bojowych wozów opancerzonych oraz środków rakietowych i artyleryjskich. Doskonale jest też rozwinięta sieć lotniskowa. Sytuacja ta wynika z faktu, iż białoruska armia wywodzi się bezpośrednio z byłego Białoruskiego Okręgu Wojskowego, który w zamyśle radzieckich strategów miał stanowić „pięść uderzeniową” w ewentualnym ataku na Zachód i z tego też względu był szczególnie dozbrajany.
5. Rozmieszczone na terytorium Białorusi lotnictwo i środki rakietowe są w stanie oddzia-

ływać na terytorium Rzeczypospolitej
Polskiej do głębokości:

- Potencjału militarnego Białorusi, ze względu na istniejące już uwarunkowania, nie można postrzegać autonomicznie. Trzeba go widzieć wspólnie z potencjałem militarnym Obwodu Kaliningradzkiego i przynajmniej z częściami potencjałów militarnych Moskiewskiego i Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. W skali strategicznej i operacyjnej należy to widzieć przez pryzmat przynajmniej ćwierćmilionowej armii, posiadającej wszystkie komponenty sił zbrojnych, które mogą być zdolne do szybkiego podejmowania działań od strony wschodniej i morskiej granicy Rzeczypospolitej Polskiej. Należy się także liczyć, że niezależnie od istniejących trudności ekonomicznych kierunek ten w polityce militarnej Rosji i Białorusi będzie postrzegany priory-

tetowo. Można zatem oczekiwać, że w przyszłości właśnie w tej strefie będzie pojawiać się najnowsze uzbrojenie i będzie szybko rozbudowywana infrastruktura wojenna. W polityce Federacji Rosyjskiej mogą to być pierwsze kroki zmaterializowanej działalności ukierunkowanej na odzyskiwanie wielkomocarstwowej pozycji w Europie Środkowo-Wschodniej.

7. Należy brać pod uwagę, że białorusko - rosyjska integracja militarna będzie w przyszłości uniemożliwiać włączenie do Sojuszu Północnoatlantyckiego suwerennych dziś państw nadbałtyckich¹¹². W ślad za zamknięciem im tej drogi Rosja może wywierać na te państwa presję ekonomiczną, co w bliższej lub dalszej przyszłości może doprowadzić do tego, że państwa te znajdą się całkowicie w strefie wpływów i zależności Federacji. Nie można zatem wykluczyć, że kształtująca się dziś siła militarna za wschodnią granicą Rzeczypospolitej Polskiej nie zostanie i w ten właśnie sposób wzmocniona.

¹¹² Chodzi o Litwę, Łotwę i Estonię.

POTENCJAŁ MILITARNY LITWY

Litwa jest najmniejszym państwem spośród krajów graniczących bezpośrednio z Rzeczypospolitą Polską¹¹³. Głównym celem polityki obronnej Litwy jest zachowanie suwerenności, niepodległości i integralności państwowej. Przy swoim potencjale i geopolitycznym usytuowaniu nie ma fizycznych możliwości przeciwstawienia ekwiwalentnej siły obronnej w stosunku do otoczenia zewnętrznego. Zakłada się zatem, że podstawowe mechanizmy obronne państwa winny być ulokowane w sferze politycznej i dyplomatycznej — w stosunku do zagrożeń zewnętrznych oraz w sferze administracyjnej i wojskowej — w stosunku do zagrożeń wewnętrznych. Dlatego też w polityce zagranicznej są bardzo mocno inspirowane i popierane wszelkie działania prowadzące do:

- ✓ osłabiania napięć w regionie bałtyckim i w Europie;
- ✓ uczestniczenia Litwy w systemach bezpieczeństwa zbiorowego;
- ✓ integracji państwa z organizacjami międzynarodowymi mogącymi zapewnić bezpieczeństwo w ramach: ONZ, KBWE, NATO, Rady Współpracy Północnoatlantyckiej i UZE;

¹¹³ Terytorium Litwy obejmuje obszar o powierzchni 65200 km² i zamieszkuje go 3,8 miliona ludności.

- ✓ udziału Litwy w bałtyckich strukturach bezpieczeństwa i współpracy¹¹⁴;
- ✓ zawierania przez Litwę bilateralnych i wielostronnych porozumień w sprawach gwarancji bezpieczeństwa.

Litwa zatem jednoznacznie oświadcza i wręcz demonstracyjnie deklaruje, że:

- ✓ nie uznaje żadnego państwa za nieprzyjacielskie i nigdy nie rozpocznie jako pierwsza działań militarnych;
- ✓ nie zgłasza terytorialnych pretensji do żadnego kraju i nigdy nie będzie czynić żadnych prób w kierunku ograniczania suwerenności innych państw ani nie będzie dążyć do osiągnięcia celów politycznych przy użyciu siły;
- ✓ obywatele litewscy nie mogą uczestniczyć w żadnych operacjach wojskowych w obcych państwach¹¹⁵;
- ✓ będzie dążyć do rozwiązywania wszelkich sporów międzynarodowych jedynie środkami pokojowymi;
- ✓ terytorium i przestrzeń powietrzna kraju nie mogą być wykorzystywane do agresji przeciwko innym państwom.

¹¹⁴ Chodzi o zawarcie związku obronnego między Estonią, Łotwą i Litwą.

¹¹⁵ Siły zbrojne Litwy mogą być użyte poza granicami kraju jedynie w ramach zobowiązań międzynarodowych.

Ponadto stwierdza, że obrona kraju jest konstytucyjnym prawem i obowiązkiem każdego obywatela państwa litewskiego.

Siły zbrojne Litwy

Siły zbrojne Litwy liczą obecnie około 7,5 tysiąca żołnierzy. Część z nich wejdzie w skład tworzonego batalionu bałtyckiego¹¹⁶. Jednostka ta będzie załączkiem przyszłych sił międzynarodowych, które będą wykorzystywane do działań w ramach akcji prowadzonych pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Koncepcja rozwoju litewskich sił zbrojnych zakłada, że potencjał militarny może spełniać funkcje obronne państwa tylko w bardzo ograniczonym zakresie. Dlatego też na ich rozwój i zwiększanie zdolności bojowej przeznaczane więcej niż 5% budżetu państwowego. Więcej natomiast uwagi przywiązuje do tworzenia ogólnokrajowego systemu powszechnej i bezwarunkowej obrony, jako elementu odstraszenia¹¹⁷. W koncepcji rozwoju sił zbrojnych zwraca się uwagę na stosowanie rozwiązań kompatybilnych z

¹¹⁶ Batalion Bałtycki tworzony jest z wojsk Litwy, Łotwy i Estonii.

¹¹⁷ W tej części Litwini nawiązują do koncepcji i rozwiązań skandynawskich i szwajcarskiego.

natowskimi. Odnosi się to szczególnie do struktur organizacyjnych, dowodzenia i łączności oraz szkolenia wojsk i wdrażania nowej techniki.

W skład sił zbrojnych Republiki Litewskiej wchodzi¹¹⁸ (rys. 27):

- ✓ Siły Lądowe;
- ✓ Siły Powietrzne i Obrony Powietrznej;
- ✓ Siły Morskie;
- ✓ Ochotnicza Służba Ochrony Kraju.

Rys. 27

Siły Lądowe Litwy

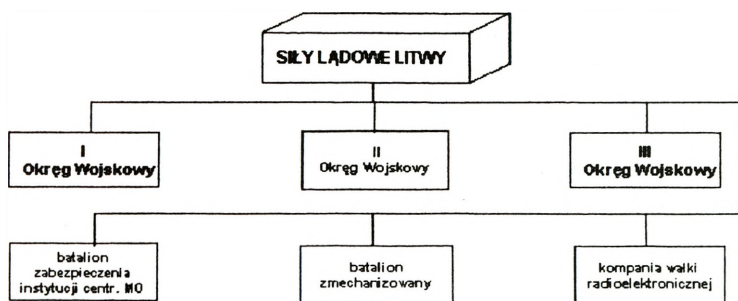
Siły Lądowe Litwy mają przejść na terytorialny system obrony¹¹⁹ (rys.28). Zgodnie z założeniami dziewięć batalionów zostanie podporządkowanych trzem okręgom wojskowym — w skład pierwszego i drugiego okręgu wojskowego

¹¹⁸ Stan osobowy SOK ma wynosić ok. 12000 żołnierzy w czasie pokoju, a ok. 38000 w czasie wojny.

¹¹⁹ W czasie pokoju Siły Lądowe mają liczyć ogółem ok. 12 tysięcy żołnierzy, natomiast w czasie wojny - do 38 tysięcy.

wejdą po dwa bataliony zmechanizowane i jeden batalion piechoty zmotoryzowanej, natomiast w składzie trzeciego okręgu wojskowego znajdzie się jeden batalion zmechanizowany i dwa bataliony piechoty zmotoryzowanej. Ponadto w składzie Sił Lądowych znajdują się jeszcze¹²⁰:

- ✓ batalion zabezpieczenia instytucji centralnych Ministerstwa Obrony;
- ✓ batalion zmechanizowany;
- ✓ kompania walki radioelektronicznej.

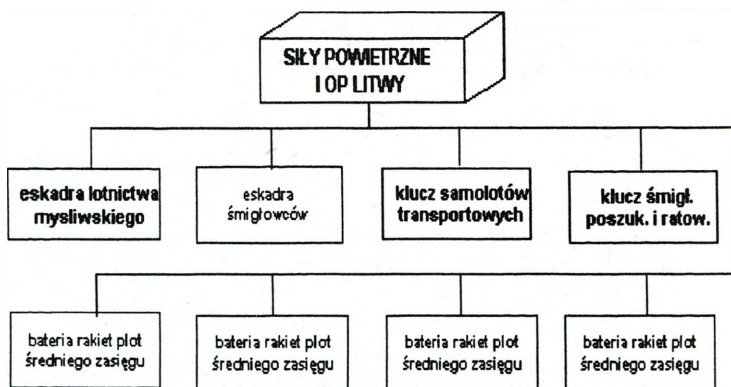
Rys. 28

¹²⁰ Jako jednostki bezpośrednio podporządkowane dowódcy Sił Lądowych.

Siły Powietrzne i Obrony Powietrznej Litwy

Siły Powietrzne i Obrony Powietrznej Litwy będzie tworzył następujący potencjał (rys. 29):

- ✓ eskadra lotnictwa myśliwskiego;
- ✓ eskadra śmigłowców;
- ✓ klucz samolotów transportowych;
- ✓ klucz śmigłowców poszukiwawczych i ratowniczych;
- ✓ cztery przeciwlotnicze baterie rakietowe średniego zasięgu¹²¹

Rys. 29

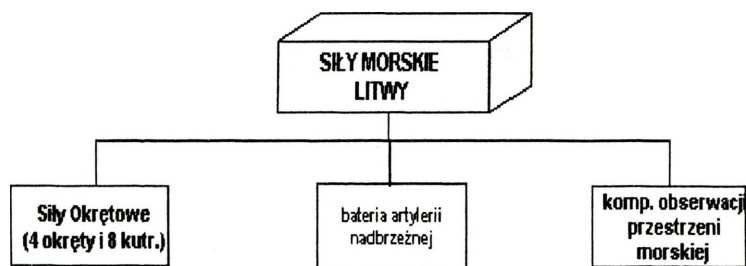
¹²¹ Baterie te mają zostać sformowane dopiero do 2005 roku.

Przewidywane jest, że stan liczebny Sił Powietrznych i Obrony Powietrznej będzie wynosił 900 żołnierzy w czasie pokoju i około 1100 w czasie wojny.

Siły Morskie Litwy

Siły Morskie Litwy tworzyć będą (rys.30):

- ✓ 4 okręty i 8 kutrów różnego przeznaczenia;
- ✓ bateria rakietowej artylerii nadbrzeżnej;
- ✓ kompania obserwacji przestrzeni morskiej¹²².

Rys. 30

Ich liczebność w czasie pokoju będzie wynosić około 700 marynarzy, a w czasie wojny — około 1000 marynarzy.

¹²² Kompania ta funkcjonować będzie w składzie trzech posterunków radiolokacyjnych.

Litewska Ochotnicza Służba Ochrony Kraju

Ochotnicza Służba Ochrony Kraju spełnia funkcje obrony terytorialnej. Składać się będzie z dziewięciu brygad, liczących ogółem trzydzieści pięć batalionów. Sztaby brygad stacjonować będą w centrach administracyjnych. Pod względem operacyjnym brygady Ochotniczej Służby Ochrony Kraju podlegać będą dowódcom okręgów wojskowych.

Koncepcja rozwoju litewskich sił zbrojnych

Program rozwoju sił zbrojnych Litwy obejmuje trzy etapy. Planowane w ramach tego przedsięwzięcia mają zostać zrealizowane do 2005 roku.

Etap pierwszy został już zakończony w roku 1996. W tym czasie zrealizowano następujące przedsięwzięcia:

- ✓ uchwalono ustawy „O służbie wojskowej” i „O Funduszu Broni”;
- ✓ połączono dowództwo Służby Ochrony Kraju ze Sztabem Obrony i włączono je w skład Ministerstwa Obrony Narodowej;

- ✓ podporządkowano dowódców rodzajów sił zbrojnych bezpośrednio dowódcy Służby Ochrony Kraju;
- ✓ rolę Sztabu Obrony zredukowano do organu roboczego dowódcy Służby Ochrony Kraju;
- ✓ zakupiono ponad sto granatników przeciwpancernych produkcji zachodniej i około stu samochodów terenowych¹²³;
- ✓ rozpoczęto reorganizację jednego batalionu piechoty zmotoryzowanej, dostosowując jego strukturę organizacyjną do standardów NATO.

Etap drugi ma zostać zakończony w roku dwutysięcznym. W tym czasie (lata 1997—2000) przewidywane są do realizowania następujące przedsięwzięcia:

- ✓ dokończenie reorganizacji sztabów wszystkich szczebli według standardów NATO i budowa zapasowego stanowiska dowodzenia;
- ✓ formowanie okręgów wojskowych oraz reorganizacja związków taktycznych i oddziałów sił zbrojnych;
- ✓ reorganizacja systemu planowania operacyjnego i systemu dowodzenia wojskami według procedur NATO;

¹²³ Zakupiono granatniki typu „Carl Gustaw” i samochody „Land Rover”.

- ✓ zaopatrzenie jednostek w nowe środki łączności produkcji zachodniej i stworzenie systemu łączności kompatybilnego z systemami natowskimi;
- ✓ rozbudowa baz lotniczych i systemu kontroli przestrzeni powietrznej¹²⁴;
- ✓ wyposażenie Sił Morskich w okręty i rozbudowa bazy morskiej w Kłajpedzie;
- ✓ sformowanie baterii artylerii nadbrzeżnej;
- ✓ sformowanie batalionu sił pokojowych.

Trzeci etap rozwoju litewskich sił zbrojnych planowany jest do realizowania w latach 2001—2005. W tym czasie ma zostać zakończone:

- ✓ wyposażenie sił zbrojnych w technikę i uzbrojenie odpowiadające standardom natowskim;
- ✓ wdrażanie procedur gwarantujących uzyskanie pełnej kompatybilności we współdziałaniu z jednostkami NATO;
- ✓ formowanie kompanii walki radioelektronicznej;

¹²⁴ W ramach tego przewidywane jest zorganizowanie pięciu nowych kompanii radiolokacyjnych.

- ✓ formowanie systemu zaopatrzenia sił zbrojnych;
- ✓ gromadzenie rezerw mobilizacyjnych.

the 1990s, the number of people in the world who are illiterate has increased from 1.1 billion to 1.2 billion.

There are many reasons for this. One is that the population of the world is growing so fast that the number of people who are illiterate is increasing. Another reason is that the quality of education is poor in many countries, so that many people who are enrolled in school are not learning enough to be able to read and write. A third reason is that many people who are illiterate are poor and cannot afford to go to school.

There are many ways to help people who are illiterate. One way is to provide them with basic literacy training. Another way is to provide them with access to books and other reading materials. A third way is to provide them with access to the Internet and other digital resources.

There are many organizations that are working to help people who are illiterate. One of the most well-known is the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). UNESCO has a program called the International Literacy Day (ILD) which is celebrated every year on September 8th.

There are many other organizations that are working to help people who are illiterate. One of the most important is the World Bank. The World Bank has a program called the Basic Education Program for Africa (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Africa. The World Bank also has a program called the Basic Education Program for Asia (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Asia.

There are many other organizations that are working to help people who are illiterate. One of the most important is the World Health Organization (WHO). The WHO has a program called the Global Strategy on Digital Health and Well-being which is aimed at improving the quality of digital health services. The WHO also has a program called the Global Strategy on Digital Health and Well-being which is aimed at improving the quality of digital health services.

There are many other organizations that are working to help people who are illiterate. One of the most important is the World Bank. The World Bank has a program called the Basic Education Program for Africa (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Africa. The World Bank also has a program called the Basic Education Program for Asia (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Asia.

There are many other organizations that are working to help people who are illiterate. One of the most important is the World Bank. The World Bank has a program called the Basic Education Program for Africa (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Africa. The World Bank also has a program called the Basic Education Program for Asia (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Asia.

There are many other organizations that are working to help people who are illiterate. One of the most important is the World Bank. The World Bank has a program called the Basic Education Program for Africa (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Africa. The World Bank also has a program called the Basic Education Program for Asia (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Asia.

There are many other organizations that are working to help people who are illiterate. One of the most important is the World Bank. The World Bank has a program called the Basic Education Program for Africa (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Africa. The World Bank also has a program called the Basic Education Program for Asia (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Asia.

There are many other organizations that are working to help people who are illiterate. One of the most important is the World Bank. The World Bank has a program called the Basic Education Program for Africa (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Africa. The World Bank also has a program called the Basic Education Program for Asia (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Asia.

There are many other organizations that are working to help people who are illiterate. One of the most important is the World Bank. The World Bank has a program called the Basic Education Program for Africa (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Africa. The World Bank also has a program called the Basic Education Program for Asia (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Asia.

There are many other organizations that are working to help people who are illiterate. One of the most important is the World Bank. The World Bank has a program called the Basic Education Program for Africa (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Africa. The World Bank also has a program called the Basic Education Program for Asia (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Asia.

There are many other organizations that are working to help people who are illiterate. One of the most important is the World Bank. The World Bank has a program called the Basic Education Program for Africa (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Africa. The World Bank also has a program called the Basic Education Program for Asia (BEPA) which is aimed at improving the quality of basic education in Asia.

Wnioski

1. Usytuowanie geopolityczne, obszar, zasobność gospodarcza i skład narodowościowy stawiają Litwę w szczególnie trudnych i specyficznych warunkach budowy systemu bezpieczeństwa państwowego. Tak mały i słaby gospodarczo kraj nie ma fizycznych możliwości skutecznego przeciwstawienia się ewentualnym zagrożeniom. Dlatego też Litwini zdecydowali się na tworzenie systemu bezpieczeństwa i obrony państwa opartego przede wszystkim na wzorcach: szwajcarskim, skandynawskim i częściowo izraelskim. Szukają siły obronnej w mechanizmach politycznych — w tym zakresie podjęli bardzo aktywną działalność na arenie międzynarodowej.
2. Litwini zdają sobie sprawę, że narodowe siły zbrojne nigdy nie będą w stanie odeprzeć ewentualnej agresji na kraj. Nie stawiają też przed nimi takiego celu. Uważają, że armia, w połączeniu z obroną powszechną, winna powstrzymać agresora przez dwa lub trzy tygodnie, to znaczy do czasu zareagowania syste-

mów bezpieczeństwa międzynarodowego. Ma to też przekonywać każdego, kto ewentualnie zamierzałby zdecydować się na agresję, o perspektywie napotkania totalnego oporu narodu litewskiego. Innymi słowy, podejmowane w tym zakresie wysiłki mają na celu ciągle podnoszenie progu ryzyka opłacalności agresji. Jest to podstawowa myśl przewodnia doktryny wojennej Republiki Litewskiej.

3. Polityka obronna Litwy w sferze zewnętrznej ukierunkowana jest prozachodnio. Głównych mechanizmów obronnych upatruje się w Organizacji Narodów Zjednoczonych i Sojuszu Północnoatlantyckim.
4. Organizacja i rozwój sił zbrojnych Republiki Litewskiej ukierunkowane są na wdrażanie rozwiązań, które w perspektywie najbliższych ośmiu lat¹²⁵ mają doprowadzić je do pełnej kompatybilności funkcjonalnej z siłami zbrojnymi Sojuszu Północnoatlantyckiego.
5. Włączenie litewskich sił zbrojnych w struktury wojskowe Sojuszu Północnoatlantyckiego jest mało prawdopodobne. Czynione w tym

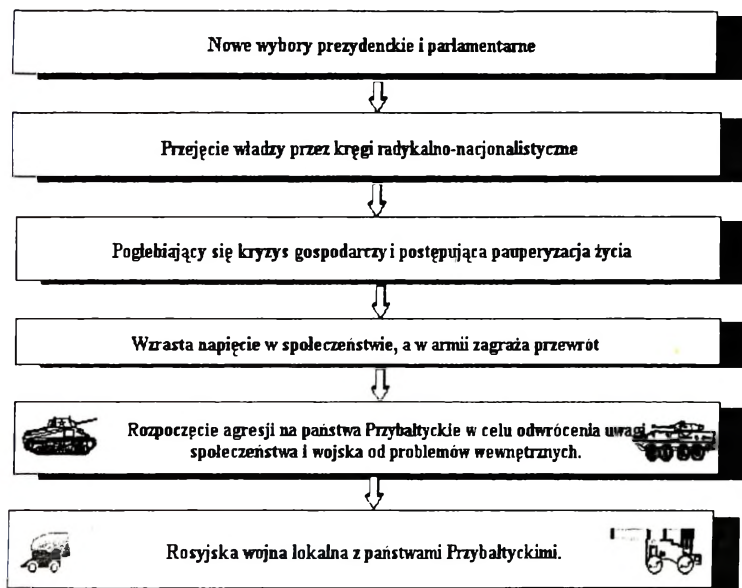
¹²⁵ Do roku 2005-tego.

zakresie wysiłki ze strony państw zachodnich i Litwy spotkają się z pewnością z gwałtownym oporem Federacji Rosyjskiej i Białorusi. W przyszłości zatem należy brać pod uwagę, że państwo to może znaleźć się w strefie wpływów rosyjsko-białoruskich.

Zakończenie

Komasując dostępne dziś przesłanki można wyróżnić zarysy trzech najbardziej prawdopodobnych scenariuszy negatywnego rozwoju sytuacji militarnej za wschodnią granicą Rzeczypospolitej Polskiej, których realizacja może być celowo inicjowana przez kierownictwo państwowe Federacji Rosyjskiej, bądź spowodowana niekontrolowanym przebiegiem wydarzeń w tym kraju.

Zarys scenariusza pierwszego

the 1990s, the incidence of *S. flexneri* has increased in the United Kingdom [10]. In the United States, *S. flexneri* has been reported as the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [11]. In the United Kingdom, *S. flexneri* has been reported as the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [12].

There is a paucity of data on the epidemiology of *S. flexneri* in the United Kingdom. In the 1980s, *S. flexneri* was reported as the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [12]. In the 1990s, *S. flexneri* was reported as the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [13]. In the 2000s, *S. flexneri* was reported as the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [14].

The aim of this study was to determine the prevalence of *S. flexneri* in children with acute bacterial dysentery in the United Kingdom. The study was conducted in the United Kingdom, where *S. flexneri* is the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [12].

The study was conducted in the United Kingdom, where *S. flexneri* is the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [12]. The study was conducted in the United Kingdom, where *S. flexneri* is the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [12].

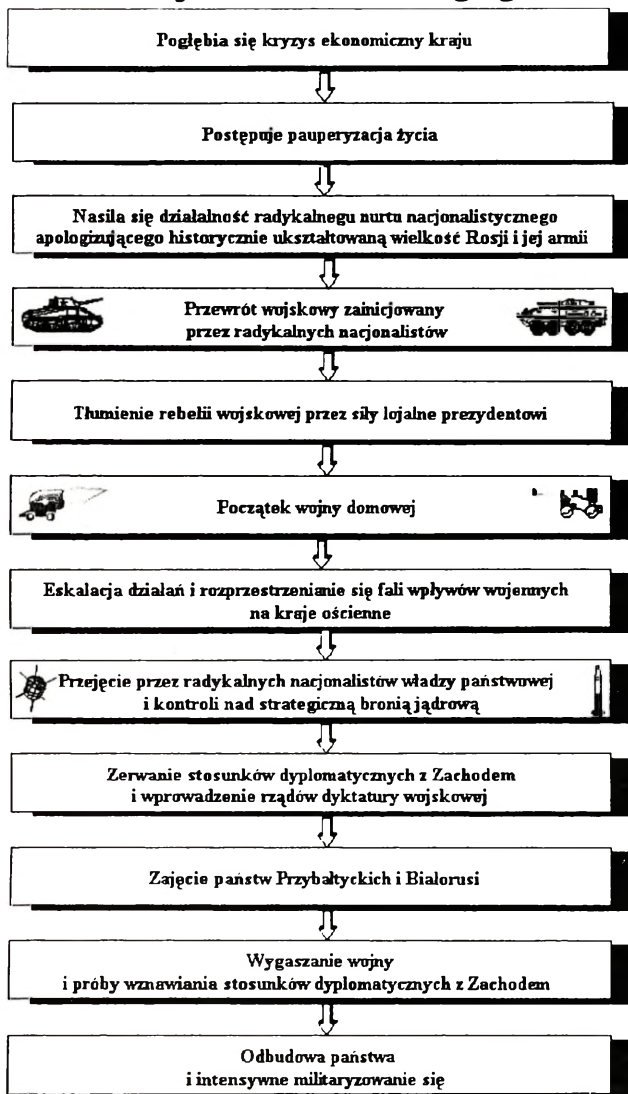
The study was conducted in the United Kingdom, where *S. flexneri* is the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [12]. The study was conducted in the United Kingdom, where *S. flexneri* is the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [12].

The study was conducted in the United Kingdom, where *S. flexneri* is the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [12]. The study was conducted in the United Kingdom, where *S. flexneri* is the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [12].

The study was conducted in the United Kingdom, where *S. flexneri* is the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [12]. The study was conducted in the United Kingdom, where *S. flexneri* is the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [12].

The study was conducted in the United Kingdom, where *S. flexneri* is the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [12]. The study was conducted in the United Kingdom, where *S. flexneri* is the most common serotype in children with acute bacterial dysentery [12].

Zarys scenariusza drugiego

the 1990s, the number of people in the world who are undernourished has increased from 600 million to 800 million.

There are a number of reasons why the world's population is still hungry. First, the world's population is growing very rapidly. The world population is expected to reach 8 billion by the year 2025, and this will mean that the world will need to produce 50% more food than it does at present. Second, the world's population is becoming increasingly urban. This means that more and more people are living in cities, and this is putting a strain on the world's food supply. Third, the world's population is becoming increasingly aged. This means that more and more people are living longer, and this is also putting a strain on the world's food supply.

There are a number of ways in which the world's food supply can be increased. First, the world's population can be encouraged to eat less meat. This would reduce the demand for meat, and this would mean that less land would be needed to produce meat. Second, the world's population can be encouraged to eat less food. This would reduce the demand for food, and this would mean that less land would be needed to produce food.

Third, the world's population can be encouraged to eat more food. This would increase the demand for food, and this would mean that more land would be needed to produce food. Fourth, the world's population can be encouraged to eat more food that is produced in a sustainable way. This would mean that the world's food supply would be able to meet the needs of the world's population in a sustainable way.

There are a number of ways in which the world's food supply can be increased in a sustainable way. First, the world's population can be encouraged to eat less meat. This would reduce the demand for meat, and this would mean that less land would be needed to produce meat. Second, the world's population can be encouraged to eat less food. This would reduce the demand for food, and this would mean that less land would be needed to produce food.

Third, the world's population can be encouraged to eat more food. This would increase the demand for food, and this would mean that more land would be needed to produce food. Fourth, the world's population can be encouraged to eat more food that is produced in a sustainable way. This would mean that the world's food supply would be able to meet the needs of the world's population in a sustainable way.

There are a number of ways in which the world's food supply can be increased in a sustainable way. First, the world's population can be encouraged to eat less meat. This would reduce the demand for meat, and this would mean that less land would be needed to produce meat. Second, the world's population can be encouraged to eat less food. This would reduce the demand for food, and this would mean that less land would be needed to produce food.

Third, the world's population can be encouraged to eat more food. This would increase the demand for food, and this would mean that more land would be needed to produce food. Fourth, the world's population can be encouraged to eat more food that is produced in a sustainable way. This would mean that the world's food supply would be able to meet the needs of the world's population in a sustainable way.

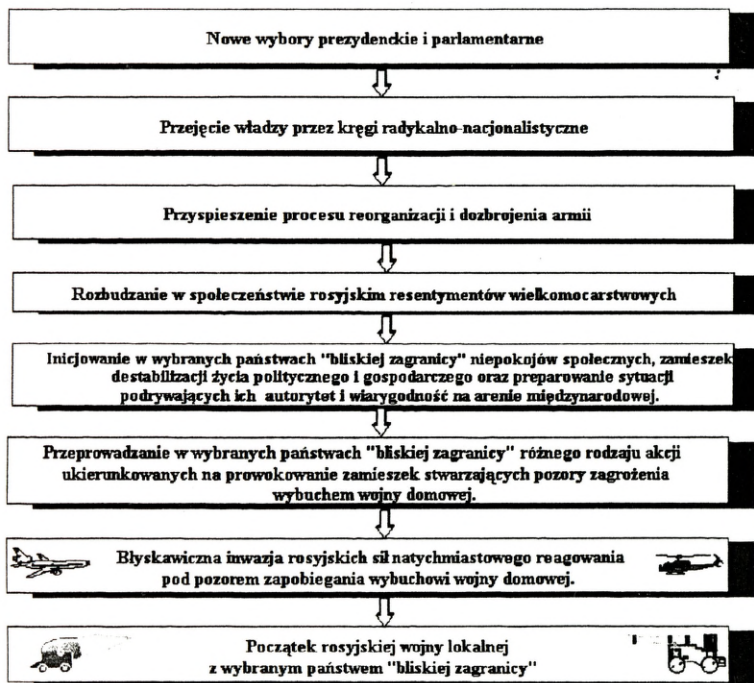
There are a number of ways in which the world's food supply can be increased in a sustainable way. First, the world's population can be encouraged to eat less meat. This would reduce the demand for meat, and this would mean that less land would be needed to produce meat. Second, the world's population can be encouraged to eat less food. This would reduce the demand for food, and this would mean that less land would be needed to produce food.

Third, the world's population can be encouraged to eat more food. This would increase the demand for food, and this would mean that more land would be needed to produce food. Fourth, the world's population can be encouraged to eat more food that is produced in a sustainable way. This would mean that the world's food supply would be able to meet the needs of the world's population in a sustainable way.

There are a number of ways in which the world's food supply can be increased in a sustainable way. First, the world's population can be encouraged to eat less meat. This would reduce the demand for meat, and this would mean that less land would be needed to produce meat. Second, the world's population can be encouraged to eat less food. This would reduce the demand for food, and this would mean that less land would be needed to produce food.

Third, the world's population can be encouraged to eat more food. This would increase the demand for food, and this would mean that more land would be needed to produce food. Fourth, the world's population can be encouraged to eat more food that is produced in a sustainable way. This would mean that the world's food supply would be able to meet the needs of the world's population in a sustainable way.

Zarys scenariusza trzeciego

the 1990s, the number of people in the UK who are employed in the public sector has increased by 1.5 million, from 2.5 million in 1980 to 4 million in 1995. The public sector has become a major employer in the UK, and its growth has been a major factor in the overall growth of the economy.

The public sector has also become a major employer of women. In 1980, women made up 40% of the public sector workforce, and by 1995, this figure had risen to 50%. This increase in the number of women in the public sector has been a major factor in the overall increase in the number of women in the workforce. The public sector has also become a major employer of young people. In 1980, young people made up 10% of the public sector workforce, and by 1995, this figure had risen to 20%.

The public sector has also become a major employer of people with disabilities. In 1980, people with disabilities made up 5% of the public sector workforce, and by 1995, this figure had risen to 10%. This increase in the number of people with disabilities in the public sector has been a major factor in the overall increase in the number of people with disabilities in the workforce.

The public sector has also become a major employer of people from ethnic minorities. In 1980, people from ethnic minorities made up 5% of the public sector workforce, and by 1995, this figure had risen to 10%. This increase in the number of people from ethnic minorities in the public sector has been a major factor in the overall increase in the number of people from ethnic minorities in the workforce.

The public sector has also become a major employer of people with low qualifications. In 1980, people with low qualifications made up 10% of the public sector workforce, and by 1995, this figure had risen to 20%. This increase in the number of people with low qualifications in the public sector has been a major factor in the overall increase in the number of people with low qualifications in the workforce.

The public sector has also become a major employer of people with low incomes. In 1980, people with low incomes made up 10% of the public sector workforce, and by 1995, this figure had risen to 20%. This increase in the number of people with low incomes in the public sector has been a major factor in the overall increase in the number of people with low incomes in the workforce.

The public sector has also become a major employer of people with low skills. In 1980, people with low skills made up 10% of the public sector workforce, and by 1995, this figure had risen to 20%. This increase in the number of people with low skills in the public sector has been a major factor in the overall increase in the number of people with low skills in the workforce.

The public sector has also become a major employer of people with low motivation. In 1980, people with low motivation made up 10% of the public sector workforce, and by 1995, this figure had risen to 20%. This increase in the number of people with low motivation in the public sector has been a major factor in the overall increase in the number of people with low motivation in the workforce.

The public sector has also become a major employer of people with low commitment. In 1980, people with low commitment made up 10% of the public sector workforce, and by 1995, this figure had risen to 20%. This increase in the number of people with low commitment in the public sector has been a major factor in the overall increase in the number of people with low commitment in the workforce.

The public sector has also become a major employer of people with low loyalty. In 1980, people with low loyalty made up 10% of the public sector workforce, and by 1995, this figure had risen to 20%. This increase in the number of people with low loyalty in the public sector has been a major factor in the overall increase in the number of people with low loyalty in the workforce.

The public sector has also become a major employer of people with low integrity. In 1980, people with low integrity made up 10% of the public sector workforce, and by 1995, this figure had risen to 20%. This increase in the number of people with low integrity in the public sector has been a major factor in the overall increase in the number of people with low integrity in the workforce.

Bibliografia

1. *Raport Pentagonu za 1991 rok. Wyd. Instytut Polityczny, Warszawa 1992 rok.*
2. *„Rosyjska broń jądrowa (doktryna, struktury, uzbrojenie)”. Ośrodek Studiów Wschodnich, Zeszyt nr 27/97r.*
3. *„Zagrożenie bezpieczeństwa państwa terroryzmem”. Rozdział I pracy naukowo-badawczej. AMW 1997r.*
4. *„Służba bezpieczeństwa Ukrainy”. WPZ nr 1(207).*
5. *„Rosyjskie systemy laserowego naprowadzania pocisków artyleryjskich”. WPZ nr 2(208).*
6. *„Zasady użycia dywizji lotnictwa myśliwskiego Federacji Rosyjskiej”. WPZ nr 3(209).*
7. *„Śmigłowce uderzeniowe SZ WNP”. WPZ nr 4(210).*
8. *„Brygada zmechanizowana Białorusi”. WPZ nr 4(210).*
9. *„System kierowania i łączności sił jądrowych Rosji”. WPZ nr 2(212).*
10. *„Udział Rosji w światowym handlu bronią”. WPZ nr 3(213).*
11. *„Wojska Kosmiczne Ukrainy”. WPZ nr 4(214).*

12. „Tworzenie w SZ FR grup wsparcia kosmicznego”. WPZ nr 4(218).
13. „Strategiczne siły jądrowe Rosji”. WPZ nr 4(218).
14. „Rosyjski kompleks przemysłu jądrowego — stan bezpieczeństwa”. WPZ nr 1(219).
15. *Wojennaja Myśl*: nr 1/93; nr 4/94.
16. *Morski Sbornik* nr 9/94 r.
17. *Krasnaja Zwiezda*: nr 75 z 1 kwietnia 1992 roku; nr 80 z 8 kwietnia 1992 roku; nr 85 z 14 kwietnia 1992 roku; nr 103-104 z 9 maja 1992 roku; nr 53 z 10 marca 1994 roku; nr 190 z 22 sierpnia 1995 roku; nr 283-284 z 9 grudnia 1995 roku;
18. *Moskowskij Komsomolec* nr 144 z 9 sierpnia 1995 roku.
19. *Rossijskaja Gazieta*: nr 105 z 8 maja 1992 roku; nr 19 z 25 stycznia 1995 roku.
20. *Niezawisimaja Gazieta*: nr 105 z 8 czerwca 1993 rok; nr 69 z 13 kwietnia 1994 roku; nr 211 z 3 listopada 1994 roku; nr 14 z 27 stycznia 1995 roku; nr 23 z 9 lutego 1995 roku; nr 73 z 22 kwietnia 1995 roku; nr 132 z 1 grudnia 1995 roku.
21. *Kuranty* nr 151 z 12 października 1995 roku.
22. *Kommiersant Daily* nr 206 z 4 listopada 1995 roku.

23. *Nowaja Jeżedniewnaja Gazieta* nr 96 z 26 maja 1994 roku.
24. *Sieгодня* nr 244 z 27 grudnia 1995 roku.
25. *Prawda Rossji* nr 47 z 23 listopada 1995 roku.
26. *Military Review* nr 7/94 r.
27. *Jane's Intelligence Review* — 1994 r.
28. *Jane's Pointer* nr 1/95 r.
29. *Defense Nationale*: nr 3/96 r.; nr 4/96 r.; nr 10/96 r.
30. *Interavia* nr 12/95 r.
31. *Europäische Sicherheit*: nr 9/94 r.; nr 4/96r.; nr 9/96 r.; nr 10/96 r.
32. *Truppendienst* nr 1/96 r.
33. *Soldat und Technik* nr 11/96 r.

Druk AON nr 413/WW

